

Yerel Yönetimler İçin

KADIN DOSTU KENT PLANLAMASI VE TASARIM İLKELERİ REHBERİ

Dr. Deniz Altay Başkan

Yerel Yönetimler İçin
**Kadın Dostu
Kent Planlaması
ve Tasarım İlkeleri
Kitabı**

Dr. Deniz Altay Baykan

.....

Yerel Yönetimler İçin
**Kadın Dostu Kent Planlaması
ve Tasarım İlkeleri Kitabı**

Dr. Deniz Altay Başkan

.....

ISBN 978-605-65874-0-5

Yayıma Hazırlayan

Gamze Göker, Ege Tekinbaş

Grafik Tasarım

Gülru Höyük, M. Cem Kocataş

Çizimler

Dr. Deniz Altay Başkan

Basım Tarihi

Eylül 2015

Basım Yeri

Uzerler Matbaacılık Sanayi Ltd. Şti.

Turan Güneş Bulvarı, No: 22/8-26

Çankaya / Ankara

Tel: (312) 441 90 15

Faks: (312) 441 90 17

e-mail: info@uzerler.com

İçindekiler

01

Giriş

12
Eşitlikçi ve
Kadın Dostu Kent

02

Rehberin Yöntemi

31
Tüm Kullanıcılar İçin
"Yaşanabilir Kent"
Planlamanın
Yol Haritası:
EVRENSEL TASARIM

34
Kadın Dostu Kentler ve
Kent Planlama Ölçekleri
İçin Yol Haritası

03

Kent Bütünü

41
Genel İlkeler
Kalite Ölçütleri

53
Ulaşım
Erişilebilirlik

63
Kent Merkezi
Kentsel Hizmetler

66
Açık-Yeşil Alanlar,
Parklar

68
Kamusal Alanlar
Ortak Kullanım Alanları

04

Mahalle Ölçeği

73
Genel İlkeler
Kalite Ölçütleri

77
Ulaşım
Erişilebilirlik

81
Kent Merkezi
Kentsel Hizmetler

84
Açık-Yeşil Alanlar,
Parklar

87
Kamusal Alanlar
Ortak Kullanım Alanları

05

Sokak Ölçeği

90
Genel İlkeler
Kalite Ölçütleri

92
Ulaşım
Erişilebilirlik

95
Kent Merkezi
Kentsel Hizmetler

97
Açık-Yeşil Alanlar,
Parklar

98
Kamusal Alanlar
Ortak Kullanım Alanları

06

Yapı Ölçeği

102
Genel İlkeler
Kalite Ölçütleri

108
Ulaşım
Erişilebilirlik

110
Kent Merkezi
Kentsel Hizmetler

112
Açık-Yeşil Alanlar,
Parklar

114
Kamusal Alanlar
Ortak Kullanım Alanları

Önsöz

Zahidul Huque

Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu Türkiye Temsilcisi

Birleşmiş Milletler Kadın Dostu Kentler Ortak Programı 2006 yılında toplumsal cinsiyet eşitliği prensiplerinin yerel yönetimlerin planlama ve programlama süreçlerine dahil edilmesi ve bu sürece paralel olarak yerel yönetimler ile kadın örgütlerinin güçlendirilmesi ve aralarındaki işbirliği fırsatlarının artırılması amacıyla başlatılmıştır. İçişleri Bakanlığı'nın ana paydaşı olduğu Ortak Program'ın ilk aşamasına Birleşmiş Milletler kuruluşlarının yanı sıra, Sabancı Vakfı, 10 ülke ve çok sayıda kadın sivil toplum kuruluşu destek vermiştir. Programın ilk aşaması 2006-2010 yılları arasında Türkiye'de 6 kente; İzmir, Kars, Nevşehir, Şanlıurfa, Trabzon ve Van'da uygulanmıştır. Kadın Dostu Kentler Programı, sürdürülebilir ve insan hakları temelli yaklaşımıyla BM Nüfus Fonu-UNFPA tarafından İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin (1948) kabul edilmesinin 60'ıncı yılı vesilesiyle yapılan değerlendirmede tüm dünyada 'insan hakları alanında yürütülen' en iyi altı program arasına girmeyi başarmış ve Türkiye'de toplumsal cinsiyet eşitliği çalışmalarını yerel yönetimlere taşıyan ilk program olmuştur.

Programın uygulandığı 6 kentte kaydedilen ilerlemenin ardından,

birçok yerel yönetim kendi illerinde de "Kadın Dostu Kent" modelini uygulama isteği ile UNFPA'e başvurmuştur. Bu olumlu gelişmelerden hareketle, Kadın Dostu Kentler-2 Ortak Programı, birinci aşamanın bıraktığı noktadan, toplumsal cinsiyeti yerel yönetişime dahil etmek amacıyla 2011 yılında başlatılmıştır. Programa dahil olma isteği ile başvuran aday iller 'kapasite' ve 'ihtiyaç' esasına göre sıralanmış ve yeni program illerinin seçimi için bu kriterler üzerinden ağırlıklı bir değerlendirme yapılmıştır. Yapılan haritalama çalışmasının sonunda 7 yeni il (Adıyaman, Antalya, Bursa, Gaziantep, Malatya, Mardin, Samsun) Ortak Program'a dahil olmuştur.

İçişleri Bakanlığı Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü, Kadın Dostu Kentler Birleşmiş Milletler Ortak Programının ulusal ortağı ve temel paydaşıdır. Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu- UNFPA ve (Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı-UNDP'nin ortaklaşa yürüttükleri Kadın Dostu Kentler Programı'nın 2'inci aşaması, İsveç Uluslararası İşbirliği ve Kalkınma Ajansı-SIDA tarafından finanse edilmektedir.

Program kapsamında, 2006 yılından bugüne kadar, Türkiye'nin

kadın dostu kent uygulamalarının hayata geçmesine destek veriyoruz. Bu amaçla başta yerel yönetimler olmak üzere kamu idareleri ve sivil toplum örgütleri ile beraber kadınların tüm alanlarda eşit temsil edilebildiği ve kentsel hizmetlerden eşit yararlanabildiği kentler oluşturmak için çalışıyoruz. Söz konusu amaç için sağlıktan eğitime, istihdamdan kadına yönelik şiddete kadar uzanan çeşitli müdahale alanlarında değişim ve dönüşüm yaratmaya gayret ederken aynı zamanda kentlerdeki fiziksel mekânların da kadınlar ve kız çocukları açısından rahat, güvenli ve eşitlikçi olmasını, sosyal ve kültürel hizmetler, ulaşım, toplu konut, altyapı gibi birçok kentsel hizmetin planlama süreçlerinin toplumsal cinsiyet eşitliği prensipleri dikkate alınarak yapılmasını amaç ediniyoruz. Diğer bir deyişle, Kadın Dostu Kentler’de kadın dostu kent planlaması ve tasarımını geliştirebilmek için çalışmalar yürütüyoruz.

Kent planlamasının toplumsal cinsiyetten bağımsız olmadığı, planlama ve tasarımın kadınlar ve kız çocuklarının kent hayatına eşit yurttaşlar olarak katılmaları için güçlendirici bir etken olabileceği bilinen bir gerçektir. Aynı şekilde, bazı temel ilke ve prensipler dik-

kate alınmadığında kent planlaması ve kentsel tasarım kadınları ve kız çocuklarını kent hayatından dışlayıcı da olabilmektedir. Dünya genelinde gerek çeşitli uluslararası kurumlar –başta Birleşmiş Milletler olmak üzere- gerekse meslek insanları ve akademisyenler bu konuda çalışmalar yapmakta, tasarım atölyeleri oluşturmakta, yayınlar üretmektedir. Ancak konunun Türkiye’de kadın çalışmalarının gündemine girmesi görece olarak yeni sayılabilir. Bu sebeple, başta yerel yönetimler olmak üzere, kadın dostu kent planlaması alanında örnek çalışmalar yürütmek isteyen kişi, kurum ve kuruluşlar bilgi, referans ve örnek çalışma eksikliği yaşamaktadırlar. “Yerel Yönetimler İçin Kadın Dostu Kent Planlaması ve Tasarım İlkeleri Rehberi”ni hazırlarken en temel amacımız bu alanda çalışma yapmak ve kentleri sadece hizmetler bağlamında değil mekân planlaması açısından da kadınlar için eşit ve yaşanır hale getirmek isteyen tüm paydaşlarımızın ihtiyaç duyabileceği temel ilke ve örnek uygulamaları içeren kapsamlı bir yayın oluşturmaktı. Bu amaçla uyumlu şekilde, elinizdeki rehberde temel ilkelerin yanısıra dünyadan ve Türkiye’den örnek uygulamaların yer almasını hedefledik. “Yerel yönetimlerden

meslek odalarına uzanan geniş bir yelpazedeki kullanıcılar için bu rehber kitabın ufuk açıcı bir deneyim olacağını umuyoruz.

“Yerel Yönetimler İçin Kadın Dostu Kent Planlaması ve Tasarım İlkeleri Rehberi” Türkiye’de bu alanda ve bu kapsamda hazırlanmış ilk ve öncü bir çalışmadır. Bu rehber kitabın da yardımıyla önümüzdeki yıllarda gerçekleştirilecek örnek uygulamalar ve bu uygulamalardan öğreneceklerimizle yeni çalışma alanları oluşturabilmeyi ve bu kitapta sunduğumuz bilgi ve örnekleri sürekli olarak geliştirebilmeyi diliyoruz.

Kitabın yazarı değerli uzmanımız Doç. Dr. Deniz Altay Başkan’a, 2006 yılından bu yana Kadın Dostu Kentler Programı’nı uygulamakta olan ve bu sayede yerel düzeyde toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanmasını amaç edinen İçişleri Bakanlığı’na, Program ortağı valilik ve belediyelere, Program’ın uygulanmasına çok önemli katkı sağlayan kadın sivil toplum örgütlerine ve 2011 yılından bu yana Program’a finansal destek sağlayan İsveç Kalkınma ve İşbirliği Ajansı’na (SIDA) teşekkür ediyor, elinizdeki bu rehberin kadın dostu mekânların oluşmasına katkı vermesini diliyoruz.

01

Giriş

Eşitlikçi ve Kadın Dostu Kent

On iki ilde sürdürülen Kadın Dostu Kentler Programı, kadının sosyo-ekonomik ve kültürel alanda güçlenmesi, kentin sunduğu tüm olanaklardan erkeklerle eşit biçimde yararlanabilmesi ve bu bakış açısının anaakım haline getirilmesi için çeşitli yerel düzenlemeler ve uygulamalar başlatmış ve sürdürmektedir.

Kadın Dostu Kentler Birleşmiş Milletler Ortak Programı çerçevesinde oluşturulan bu kitap, yerel yönetimlerin kentsel çevrelerde üreteceği proje ve uygulamaların eşitlikçi ve yaşanabilir mekânlar üretmesine yardımcı olacak örnekleri tartışmak, oluşturmak ve ilke düzeyinde yaklaşımlar önermek amacıyla geliştirilmiş bir rehberdir.

On iki ilde sürdürülen Kadın Dostu Kentler Programı, kadının sosyo-ekonomik ve kültürel alanda güçlenmesi, kentin sunduğu tüm olanaklardan erkeklerle eşit biçimde yararlanabilmesi ve bu bakış açısının anaakım haline getirilmesi için çeşitli yerel düzenlemeler ve uygulamalar başlatmış ve sürdürmektedir. Bu çalışmaların yanı sıra içinde yaşanan fiziksel mekânın kadınların ve kız çocuklarının ihtiyaçlarını dikkate alacak şekilde daha düzenli, kolay ve sağlıklı hale getirilmesi de projenin önemli hedeflerinden biridir.

Uluslararası düzeyde öneme sahip olan "kadının kentsel fiziksel mekânda yaşam kalitesinin yükseltilmesi", kentlerimiz için de gündeme alınması gereken bir konudur. Şehirlerimizde artan nüfus, kentsel ve mekânsal ihtiyaçların hızla ve sağlıklı bir biçimde karşılanmasını ve tüm kentlilerin bu olanaklardan eşit biçimde yararlanabilmesini zorunlu hale getirmektedir. Kentlilerin, ekonomik, sosyo-kültürel, dinsel, yaş ve cinsiyete bağlı, ırksal farklılıkları ve fiziksel veya bedensel engelleri, cinsel yönelimleri kentsel ortamdan aynı seviyede faydalanmalarına engel oluşturmamalıdır. Eşitlikçi bir yaklaşım benimsenmeli,

kentsel planlar, hizmetler, mekânsal kurgular, gündelik hayatın şekillenmesi için gereken tüm uygulamalar bu anlayış ile sağlanmalıdır. İşte bu nedenle, Kadın Dostu Kentler Birleşmiş Milletler Ortak Programı kapsamında, eşitlikçi kent anlayışı ile kadının kentsel yaşam koşullarını güçlendirmeyi hedefleyen bu çalışma geliştirilmiştir.

Gündelik hayat içinde, geleneksel cinsiyet rolleri nedeniyle birçok farklı sorumluluğu aynı anda yüklenen kadın, kenti her yönüyle ve yoğun olarak kullanabilmeli ve yaşayabilmelidir. Kadın için, planlama ve tasarım süreçlerinde eşitlikçi bakış açısını oluşturmak üzere izlenecek yol tarif edilmeli ve yol gösterici örnekler doğrultusunda ilkeler belirlenmelidir.

Günümüzde, gerek Türkiye'de gerek dünyanın birçok kentinde, kadın erkek eşitliğine yönelik çeşitli projeler ve uygulamalar hayata geçirilmektedir. Ancak bu örnekler tekil uygulamalardan ibarettir. Oysa eşitlikçi ve kadın dostu bakışın fiziksel planlama, tasarım ve uygulama süreçlerinin tüm aşamalarına yerleştirilmesi, yerel hizmetlerin bu bakış çerçevesinde koordine edilmesi gerekmektedir.

Şehirlerimizde kentlilerin sağlıklı ve kaliteli yaşamasını sağlamak üzere yapılacak çok fazla şey vardır:

- Kentsel karmaşanın önüne geçilebilir, kentlerimizde arazi kullanım çekişmelerini ortadan kaldırmak, trafik karmaşasını azaltmak, yaya erişebilirliğini arttırmak ve kentsel

açık alanların kent yaşamına katkıda bulunacak duyarlılıkta üretilmesini sağlamak gerekmektedir.

- Mekânların çekiciliğinin artırılması, görsel çirkinliklerin ortadan kaldırılması ve evrensel değerlerle tasarım kalitesinin yükseltilmesi kentlilerin ruhsal sağlığı açısından önemli olacaktır.

- Kaliteli yaşamın bir değişkeni de, doğal, tarihi ve kültürel/etnik değerlerin korunmasıdır.

- Kentlerimiz, konut alanları ve mahallelerin tasarlanması konusunda tüm kentliye ihtiyaçları doğrultusunda hizmet verebilecek çeşitlilik sunmalıdır. Her bir ma-

hallelinin, kentteki tüm hizmetlere, kent merkezine ve diğer mahallelere ulaşabilirliği artırılmalıdır.

- Fiziksel planlama ve kentsel tasarım alanında karar alma süreçleri ve uygulamaların farklılaşan ölçeklerde tutarlılığı ve sürekliliği sağlanmalı, katılımcı süreçlerde kadınların ve özel ihtiyaç sahibi tüm grupların (çocuklar, engelliler, yaşlılar, vd.) eşit olanaklara sahip olması gözetilmelidir.

Bu rehber kitap **“kadın dostu kent planlama ve tasarım”** için strateji ve ilkeler geliştirerek bu süreci başlatmak istemektedir. Geliştirilen bu ilkeler, kent stratejik planlarında yer alabilecek ve böylelikle kentsel

mekâna ilişkin yerel hedeflerin belirlenmesine katkıda bulunacaktır. Aynı şekilde tasarımcıların bu ilkeler üzerinden öneriler geliştirmesi de kentsel mekânın nasıl yeniden üretileceğine ilişkin değerler ortaya koyacak ve farklılıkları gözetilen vizyonlar geliştirecektir.

Rehberin önerileri doğrultusunda, yerel yönetimlerin ve sivil toplum kuruluşlarının yürüttüğü projelerin tümünde “eşitlikçi bakışın” anaakımlaştırılması yönünde bir yol çizilebilir. Bunun yanı sıra tüm kurumsal yapının benzer bir bakış açısını benimsemesi için gereken yeni düzenlemeler de belirlenmiş olacaktır. Yine bu kitapta, farklı ölçeklerde projeler geliştiren planlama, tasarım, mimarlık ve peyzaj mimarlığı meslek gruplarının üreteceği projelerin kamu yararı ve kentli hakları çerçevesinde geliştirilmesine yönelik bir dizi ölçüt daha ortaya atılmış olacak, yerel yönetimimizin plan çalışmalarını ve uygulamaları kontrol süreçlerinde ellerinde bulundukları değerlendirme ölçütleri daha net belirlenmiş olacaktır. Kitap, tüm bu süreçler içinde görev alan farklı kurumların, toplumsal cinsiyet eşitliğini uygulamalara dahil eden bakış açısını dikkate alarak ve buldukları yerelin özgün koşullarını değerlendirebilecek esneklikte çalışmalarına yönelik öneri ve imkânları da tarifleyecektir.

Yerel yönetimlerin toplumsal cinsiyete duyarlı planlama ve kentsel tasarım süreçlerini işletebilmelerine katkı sağlayacak olan bu rehber kitabın etkileşimli bir çalışma ve uygulama sürecini mümkün kılmaya yardımcı olacak biçimde kapsayıcı

olmasına dikkat edilmiş, ilke, örnek ve öneriler sistematik bir biçimde sunulmuştur. Kapsamlı içeriğine rağmen kolay kullanılabilir olmasına dikkat edilmiştir.

Eşitlikçi ve Kadın Dostu Kent

Mekânı şekillendiren meslek alanları olan, planlama, kentsel tasarım ve mimarlık, "mekân"ı, yakın zamana dek cinsiyet yüklü olmayan bir kavram olarak ele almıştır. Öte yandan, yine yakın zamana kadar, meslek insanları kent plan ve projelerinin, tüm kentlilerin ve kamunun yararı gözetilerek üretildiğini düşünmüşler, kentlerde gereksinimlerin, öncelik ve talepleri farklılaşan farklı tipteki kullanıcılar, örneğin kadınlar ve kız çocukları için ayrı bir duyarlılık ile ele alınması gerektiğini göz ardı etmişlerdir. Bu bakış, kadın çalışmalarının; insan hakları, şiddet ve ayrımcı emek piyasasının yanı sıra mekânı da, kadının yaşamında ayrımcılığa neden olan bir değişken olarak ele alması ile değişmeye başlamıştır.

Kadınlar kenti erkeklerden daha farklı deneyimlemektedir. Aynı şekilde kent de kadınları erkeklerden farklı biçimlerde etkilemekte ve daha zor şartlarla karşı karşıya bırakmaktadır. Mekân, kadını içine alıp güçlendirebileceği gibi, ayrımcı davranıp dışlayıcı da olabilmektedir.

Günümüzde "eşitlik" anlamında kazandıkları çeşitli haklara rağmen kadınlar, geleneksel olarak kendilerine yüklenmiş roller dolayısıyla kentsel mekândan eşit faydalanamamaktadır. Bu konum engelli, yoksul, bekâr,

boşanmış ya da eşini kaybetmiş, göçmen, yalnız çocuk büyüten, LG-BTİ, kırsal kesimde yaşayan kadınlar için daha da çarpıcı olabilmektedir.

Niçin Kadın Dostu Planlama ve Tasarıma İhtiyaç Var?

Eşitsizliğin sürmekte olduğu kentsel mekânda, farklılaşan yaşam biçimleri ve konumları içinde tüm kadınların rahat, kolay ve güvenli yaşamalarına katkıda bulunmak için kent planlama ve mekânsal tasarım bir araç olabilmelidir. Çünkü kadın kullanıcıya uygun planlanmış ve tasarlanmış kentler ve kadın kullanıcının ihtiyaç ve talepleri düşünülerek eşitlikçi biçimde düzenlenmiş kentsel hizmetler, kadınların yaşamına olumlu katkılarda bulunacak, yaşam

şartlarını kolaylaştıracak ve kenti erkeklerle eşit deneyimlemelerine yardımcı olacaktır.

Bu nedenle, şehir planlama ve tasarım süreçlerinde toplumsal cinsiyet açısından eşitlikçi ve kadın dostu bir yaklaşım benimsenmesi, her kesimden kadını kent yaşamına dahil edecek, erişimlerini arttıracak, kentteki deneyimlerinin daha kolay ve güvenli olmasına olanak tanıyacaktır. Bu açıdan bakıldığında, toplumsal cinsiyet eşitliğine duyarlı-kadın dostu yaklaşım, tüm toplumun (kadın ve erkek-kız ve erkek çocuklarının) kentsel hayata eşit katılmalarını sağlayacak özeni göstermek olarak tanımlanabilir.

Bu yaklaşım, kadınlar arasındaki bütün farklılıklara da cevap verebilecek

ve eşitsizlikleri azaltacak araçlar ve yollar geliştirmeyi öngörmektedir.

Kadınların kentsel mekânı ve sunulan olanakları eşit deneyimleyememelerinin temelindeki nedenlerin birçoğu toplumsal cinsiyet eşitsizliği kavramı ile doğrudan ilgili olup aşağıdaki şekilde sıralanabilir:

Ev İçi Eşitsiz İşbölümü (Karşılıksız Emek)

Ev içi eşitsiz işbölümü ve ev içerisinde çoğu kadın tarafından gerçekleştirilen ve hem toplumun hem de ev halkının üretim faaliyetlerini sürdürebilmesi için çok temel bir girdi olan karşılıksız emek, sosyal ve kentsel hizmetleri kadınlar için daha önemli bir ihtiyaç haline getirmektedir. Bu sebeple de, kentteki sosyal hizmetlerin ve kadını düşünerek planlanmış kentsel hizmetlerin eksikliği kadınları erkeklerden daha fazla etkilemektedir. Çünkü kadınlar yukarıda açıklanan geleneksel toplumsal cinsiyet rollerinden dolayı gün içerisinde farklı sorumlulukları (Örn: ücretli iş, çocuk bakımı, ev temizliği, yemek, vb.) üstlenmekte ve bu farklı sorumlulukları yerine getirebilmek için farklı kentsel ve sosyal hizmetlere (Örn: ulaşım, kreş, vs.) ihtiyaç duymakta ve bu hizmetleri erkeklerden daha yoğun kullanmaktadır. Dolayısıyla bu hizmetlere erişim zorluğu daha çok kadınlara yönelik bir sorun olarak ortaya çıkmaktadır.

Örneğin, Viyana Belediyesi'nin ulaşım planı düzenlemesi sırasında yaptığı ve kadın ve erkek kullanıcılarından harita üzerinden günlük rotalarını işaretlemelerini talep ettiği bir çalışmada erkeklerin kenti kullanım-

larının ev ve işyeri arasında doğrusal bir düzen içerdiği, buna karşılık kadınların kentte farklı yön ve noktaları içeren daha geniş dağılımlı bir hareket alanları olduğu saptanmıştır. Bunun temel sebebi ise kadınların farklılaşan geleneksel rollerinin gerektirdiği hizmetlerin kentteki farklı mekânlara dağılmış olmasıdır (Örn: alışveriş, çocuk bakımı, okul, vs.).

Aynı şekilde, erkekler çoğu zaman tek başlarına kent içi seyahat ederken, kadınlar, kentteki toplu taşıma araçlarında, çocukları ve/veya yaşlıları, aile bireyleri veya engelli yakınları ile birlikte yolculuk yapmaktadır. Bu örnekte de görüldüğü üzere, kadının gün içerisindeki farklılaşan

rollerini ve ihtiyaçlarını göz önünde bulundurmeyen bir ulaşım planlaması kadının kenti eşit kullanımını engelleyeceği gibi, zaman kullanımını açısından da kadının içerisinde bulunduğu eşitsizliği daha da arttıracaktır. Aynı zamanda bu kentsel hizmete yönelik kullanım eşitsizliği, kadının karar mekânizmalarına katılacak zaman ve imkânı bulmasını da engelleyecek ve bir başka eşitsizlik alanı daha doğuracaktır.

Eşitsiz Gelir ve Kadın Yoksulluğu

Geleneksel olarak, kadınlar erkeklerden daha düşük ücretlerle ve/veya yarı zamanlı işlerde çalışmak durumunda kalmaktadır. Hane içi karşılıksız emek yükleri nedeniyle (ev işleri, çocuk bakımı, yaşlı bakımı, hasta bakımı, vd.) ücretli işlerine ara vermek veya bırakmak zorunda olan yine kadınlardır. İşyerinin eve yakın olması kadın için çoğu zaman önemli bir önkoşuldur. Bu da kadının seçim yapabilme ve istediği geliri elde etme şansını kısıtlamaktadır.

Yoksulluk, zamana ve mekâna bağlı olarak değişmektedir. Ancak, kadınlar ve erkekler yoksulluğu farklı biçimlerde yaşamakta, yoksulluk süreci kadın ve erkekleri farklı biçimlerde etkilemektedir.

Kadın yoksulluğunun iki belirleyici özelliği bulunmaktadır: kadının işgücü piyasasındaki konumu ve eğitim imkânlarından yararlanma durumu. Bu özellikler kadınların yaşamda karşılaştıkları yalnız çocuk büyütme,

yarı zamanlı çalışmak zorunda kalma, daha az sosyal fayda elde etme ve daha uzun yaşama gibi koşullarla birleşince yoksulluğu besleyen nedenlerin sayısı artmaktadır. Çünkü, özellikle sosyal güvenceden yoksun kadınlar yaşlılık dönemlerinde diğer aile bireylerine bağımlı olduklarından dezavantajlı bir durum yaşayabilmekte, yaşam süresi uzadıkça bu etki artmaktadır.

Bazı sayılar ile bu yoksulluk koşullarını gözden geçirirsek: Kadınlar dünya nüfusunun yüzde 50'sinden fazlasını temsil ettikleri, tüm işlerin yüzde 66'sını yaptıkları halde dünya gelirinin yüzde 10'una, mülkiyetin ise ancak yüzde 1'ine sahiptir. Ayrıca kadın nüfusun yüksekliğine bağlı olarak yoksulluk giderek "kadınlaşmakta" ve yeryüzündeki "mutlak yoksulluk" sınırındaki 1 milyarın üzerinde kişinin yaklaşık yüzde 70'ini kadınlar oluşturmaktadır.

Türkiye verileri ile bir değerlendirme yaparsak 2002 yılında DİE (TÜİK) tarafından yapılan Gelir Dağılımı Araştırması'na göre, ortalama yıllık kullanılabilir geliri olanlar cinsiyet bakımından incelendiğinde, erkek oranının (% 67,6) kadın (% 32,4) oranından 2 kat yüksek olduğu görülmektedir. Buna karşılık kadınların kırsal alanlarda elde ettikleri gelir, kentsel alanlarda elde ettikleri gelirin yaklaşık iki katıdır (% 41,8 ve 22,4).

Bütün bu bilgiler, kentlerde kadınların daha yoksul olduğunu ve

kentsel hizmetlerden yararlanmak konusunda eşitsiz bir konumda bulduklarını göstermektedir. Bu sebeple, gerek kentsel mekânın tasarlanmasında, gerekse destekleyici sosyal hizmetlerin oluşturulmasında, kadın ve erkek arasındaki adaletsiz gelir dağılımının dikkate alınması gerekir. Örneğin, toplu taşıma araçlarının belli saatler arasında kullanımında kadın kullanıcıların ücret alınmaması, yerel yönetimlerin ücretsiz ya da düşük ücretli kreş ve yaşlı bakım hizmeti sağlanması, kadınların kolay erişebileceği ve kentsel yaşamı deneyimleyebileceği, geniş, açık ve/veya kapalı, ücretsiz kamusal mekânların yaratılması gibi önlemler, bu eşitsizliğin kadın üzerindeki olumsuz etkilerini azaltmaya yönelik örnek uygulamalar olarak düşünülebilir.

Güvenlik

Kentsel yaşamda kadına yönelik şiddet ve buna bağlı ortaya çıkan korku, kadının mekândaki faaliyetlerini ve özgür davranışlarını kısıtlar. Yollar, kamusal açık alan ve parklar, toplu taşıma araçları kadınların kullanımını ve özellikle de tek başlarına kullanımları için yeterince güvenli değildir. Bu mekânlarda kadınlar ciddi şekilde rahatsız edilebilmekte, tacize uğramakta ve hatta öldürülebilmektedir. Hindistan Devlet Suç Kayıtları Bürosu'nun, 2014 yılında yayınladığı kamusal alanlarda, kadınlara karşı işlenen suçlara ilişkin istatistiklerden derlenen bu tablo kadının kamusal açık alanlarda ve

¹ Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Aile İçi Şiddetle Mücadelede Sağlık Hizmetleri, sayfa 11, Ekim 2008.

Tablo 1 : Hindistan’da kamusal mekânda kadına karşı şiddet verileri (Ocak-Mayıs 2014)

	KENTSEL	KIRSAL
Tecavüz	37	52
Sarkıntılık	128	264
Kaçırma	4	4
Laf atma	11	8
Gelin ölümü	0	2
Koca veya yakınları tarafından tartaklanma - dövülme	59	162
Diğer şiddet türleri	39	59
TOPLAM	278	551

Kaynak: “ Recommendations to Ensure A Safe And Secure, Women-Friendly City ” The Indian Women Network (IWN) s. 2

kentsel mekânda ne denli ciddi tehditlerle karşılaştığını ifade etmektedir.²

Gelişmiş ülkelerde de kadınlar için benzer korkular mevcuttur. Bu durumla mücadele örneği olarak Viyana toplumsal cinsiyete duyarlı kent planlama çalışmaları verilebilir. Bu çalışma kapsamında 11-13 yaş grubundaki kız çocuklarının güvenlik endişesi sebebiyle parkları ve açık sosyal alanları daha az kullanmaya başlaması üzerine, Belediye, bitki düzenlemeleri ve aydınlatma önlemleri gibi küçük peyzaj tasarımları ile kız çocuklarının kamusal alanı tekrar sahiplenmelerini sağlamaya

çalışmıştır. Ayrıca, yine Viyana’da, kamusal park alanlarının basit ve okunaklı bir planının olmaması ve yeterince iyi aydınlatılmaması gibi sorunlar da kadınların kentte güvenliğini etkileyen problemler olarak tanımlanmış ve bu konuda prensipler ve önlemler geliştirilmesi gerekli bulunmuştur.

Kentsel hizmetler ve kadına yönelik şiddet bağlantısını ortaya koyan çok sayıda çalışmadan birisi de ActionAid International isimli sivil toplum örgütünün Recife (Brezilya), Phnom Penh (Kamboçya), Addis Ababa (Etiyopya), Mombasa (Kenya), Monrovia (Liberya) ve (Katmandu) Nepal’de

gerçekleştirdiği bir araştırmadır³. Bu araştırmanın sonuçlarına göre, ulaşım, aydınlatma, toplu konut, temizlik gibi kamu hizmetlerindeki yetersizlikler kadınların şehirlerde uğradığı taciz, şiddet ve korkuyu ciddi oranda arttırmaktadır.

Karar Süreçlerine Katılım

Elde edilmiş birçok kazanıma rağmen, kadınlar toplumsal ve politik karar süreçlerine son derece yetersiz derecede katılabilmektedir. Kadınlar arasında eğitim düzeyi düşük, göçmen ve engelli olanlar çoğu zaman hiç fırsat elde edememektedir. Ülkemizde en son genel ve yerel

² Ülkemizde birçok konuda cinsiyetlendirilmiş veriye ulaşma sıkıntısı yaşandığı gibi, suç verileri de cinsiyetlendirilmediğinden burada Hindistan örneği kullanılmaktadır. Cinsiyetlendirilmiş verinin gerekliliği için bkz: *Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Veri Çalışması*. Ülker Şener, Hülya Demirdirek, 2014, UNFPA. (www.kadindostukentler.org/yayinlar)

³ <http://www.actionaid.org.uk/news-and-views/women-face-constant-fear-of-violence-in-public-spaces-says-actionaid>

Kadınlar kent nüfusunun yüzde 50'sini oluşturmalarına rağmen, kendilerini doğrudan etkileyen kentsel tasarım ve kentsel hizmetler konularında söz sahibi olamamakta, ihtiyaç ve taleplerini gerektiği şekilde karar süreçlerine yansıtamamaktadır.

seçim sonuçlarına baktığımızda seçilmiş kadınların oranının TBMM'de yüzde 18 ve belediye meclislerinde yüzde 10 olduğunu görmekteyiz. Bir diğer deyişle, kadınlar hem merkezi hem de yerel karar alma süreçlerinde eşit temsil edilmemektedir. Bu durumun bir sonucu olarak, kadınlar kent nüfusunun yüzde 50'sini oluşturmalarına rağmen, kendilerini doğrudan etkileyen kentsel tasarım ve kentsel hizmetler konularında söz sahibi olamamakta, ihtiyaç ve taleplerini gerektiği şekilde karar süreçlerine yansıtamamaktadır. Bunun sonucu olarak da kent planlaması kadın kullanıcının ihtiyaç ve isteklerini yansıtmakta eksik kalmaktadır.

Toplumsal Normlar

Kadınlar kentte bazı kullanım alanlarında ve birçok erkek egemen mekânda eşitsiz deneyim yaşar, önyargılı değerlendirilir, cinsel veya diğer türde tacizlerle karşılaşılır. Ayrıca dil, ırk ya da etnik ayrımcılığı daha şiddetli yaşarlar. Memleketi, akrabaları, cinsel yönelimleri, yaşları üzerinden iki-üç kat daha fazla ayrımcı davranışa maruz kalırlar. Mekânsal olarak bu ayrımanın en çok ortaya çıktığı alanlardan biri kıyı şeritleri, havuz veya plaj alanlarıdır. Benzer şekilde kahvehaneler veya futbol maçları kadınların çekinerek girdikleri veya girmek istemedikleri "erkek egemen" mekânlar olarak bilinmektedir.

Toplumsal normların kadının kent hayatına katılımı üzerindeki etkisi sadece belirli erkek egemen mekânlar ile sınırlı kalmamaktadır. Ayten Alkan'ın 2003 yılında, Ankara'nın çeşitli ilçelerinde yaptığı doktora tezi saha araştırmasının ortaya koyduğu tablo bu açıdan oldukça çarpıcıdır⁴. Söz konusu araştırmanın sonuçlarının ortaya koyduğu üzere, Ankara'da yaşayan kadınların yüzde 42'si haftada bir veya daha az mahallesinden dışarı çıkıyor; yüzde 41'i toplu taşıma aracını kullanırken ya da yaya olarak yolculuk yaparken tacize uğradığını ifade ediyor ve yüzde 34'ü hava kararmadan eve dönmeye çalışıyor. Bu mekânsal sınırlanmanın nedenini tek bir sebeple açıklamak elbette mümkün değildir. Yukarıda sayılan etkenlerin tamamı, yani cinsiyetçi işbölümü,

⁴ Alkan, Ayten, *Yerel Yönetimler ve Cinsiyet-Kadınların Kentte Görünmez Varlığı*, Dipnot Yay.: Ankara.

kadın yoksulluğu, güvenlik kaygıları bu kaygı verici tabloda etkili olmaktadır. Ancak, tüm bu etkenlerin dışında, kadının kent hayatına katılımında toplumsal normların etkisi de göz önünde bulundurulması gereken çok önemli bir başka etkidir. Birçok kadın eşi, kayınvalidesi ya da aile büyükleri izin vermediği için evlerinden ya da mahallelerinden dışarı çıkamamakta, kent hayatına katılamamaktadır. Bu noktada kolaylaştırıcı/pratik önlemler kadar, "dönüştürücü" önlemler denilen ve kadının yaşadığı eşitsizlikleri toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin kendisine müdahale ederek değiştirmeyi hedefleyen önlemlere duyulan ihtiyaç da artmaktadır.

Tüm bu faktörler bütünsel olarak ele alındığında, kentsel mekânların tüm kullanıcılara eşit biçimde açık olamaması üzerinde durulması gereken ve planlama ve tasarım alanlarında tartışılması gereken konulardan biri olarak ortaya çıkmaktadır.

Kadın Dostu Kentsel Planlama ve Tasarımda Dünya Nerede?

Kadının "kentsel mekânda yaşam kalitesinin yükseltilmesi" toplumsal cinsiyet eşitliği politikaları içinde yeni bir alan olarak ele alınmaktadır. Bu konuda, son yirmi yılda, uluslararası platformda önemli çalışmalar gerçekleştirilmiştir:

- 1994'te Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (OECD), 27 ülkede kadın ve kent, kadın ve kentsel hizmetler, kadın ve kentsel çevre konusunda yaptığı analizler ile gündeme gelmiştir.

- Kadın Konferansı (Pekin, 1995), kadın-erkek eşitliğinin kurumsallaştırılmasına önyak olan uluslararası organizasyonlardan biridir.

- Haziran 1996'da İstanbul'da gerçekleştirilen BM-İnsan Yerleşimleri Konferansı'nda (HABITAT II) "kadın ve toplumsal cinsiyet eşitliği" konusuna özel bir yer ayrılması bir dönüm noktası teşkil etmiştir.

- 1998'de Zimbabwe'de toplanan, Uluslararası Yerel Yönetimler Birliği (IULA), yerel yönetimlere toplumsal cinsiyet eşitliğini yaygınlaştırma sorumluluğunu yüklemek üzere, "Uluslararası Yerel Yönetimlerde Kadın Deklarasyonu" yayınlayarak anaakımlaştırma atılımını güçlendirmiştir.

- HABITAT II'nin devamı olarak Haziran 2001'de New York'ta yapılan İstanbul+5'te ise toplumsal cinsiyet eşitliği (TCE) kavramı üzerinden hazırlanmış olan mekânsal örnekler tartışılmıştır.

- Türkiye'nin de üyesi olduğu Avrupa Konseyi, Mart 1992'de Avrupa Kentsel Şartı-1 ve Mayıs 2008'de Avrupa Kentsel Şartı-2'yi kabul etmiştir. Avrupa Kentsel Şartı ve Avrupa Kentli Hakları Bildirgesi'ne göre kentliler; güvenlik, çevre, konut, sağlık, kültür, spor, ekonomik kalkınma ve benzeri alanlarda çeşitli haklara sahiptir. Bildirge'ye göre, yerel yönetimler, tüm bu hakların cinsiyet, yaş, köken, inanç ayrımı ve sosyal, ekonomik ve politik ayırım gözetmeden, fiziksel veya zihinsel engellerine bakılmaksızın, bütün bireylere eşit olarak sunulmasını sağlamakla yükümlüdür.

- Avrupa Belediyeler ve Bölgeler Konseyi (CEMR) 2006 yılında Yerel Yaşamda Avrupa Kadın-Erkek Eşitliği Şartı'nı oluşturarak izlemeye açmış ve 2012 yılında imzacı yerel yönetimlerin uygulamalarını takip etmek üzere bir gözlem kurulu kurmuştur.

Günümüzde ise çok sayıda ülkenin yerel yönetimleri ile yerel veya uluslararası kuruluşlar, fiziksel mekânın toplumsal cinsiyet eşitliği gözetilerek planlanması-projelendirilmesi ve inşa edilmesi konusunda prensip kararları geliştirmekte, uygulamalar yapmakta, yarışmalar açmakta, katılımcı süreçleri her ölçekte yürütmeye yönelik yasal dokümanlar ve el kitapçıkları üretmektedir. Bu örneklerden bazılarını göz atıldığında önemli bir birikimin oluşmaya başladığı görülecektir.

Bu uluslararası çalışmaların ardından, kentlerde büyük bir hareketlilik başlamış ve yerel yönetimler ve sivil

Collectiu Punt 6 çalışmalarından görüntüler.

Viyana Belediyesi
"Kentsel Planlama ve
Kentsel Gelişimde
Toplumsal
Cinsiyet Eşitliğini
Anaakımlaştırma"
rehberini yayınlamış ve
bu rehberi kullanıma
sokarak kentin
bütününde eşitlikçi
planlama uygulamaları
başlatmıştır.

toplum kuruluşları çeşitli uygulamalar geliştirmeye başlamıştır. Bu uygulamalardan seçilmiş bazı örnekler aşağıda kısaca özetlenmiştir:

▪ **Collectiu Punt 6/Ortak Nokta 6:** İspanya'nın Katalonya bölgesinde bir grup kadın mimar, şehir plancısı, sosyolog ve aktivist tarafından yürütülen bu çalışma, kadınların kentte planlama ve tasarıma katılımını sağlamak üzere geliştirilmiştir. Collectiu Punt 6 grubu, meydanlar ve kamusal alanlarda 100'den fazla atölye çalışması düzenlemiştir. Bu çalışmalara yüzde 95'i kadın, 1650 kişi katılmıştır. Önemli tasarım bilgilerinin elde edildiği bu çalışmada, sonuç ürün olarak "güçlendirme rehberi" ve "mahalle planları" üretilmiştir.

(punt6.wordpress.com/)

"Kadınlara Imouto Konutları" Projesi

(Imouto Housing for Women), Atira Kadın Kaynakları Merkezi tarafından gerçekleştirilmiştir. Kanada'nın Vancouver şehrinde, 16-24 yaş arasındaki genç kadınların barınma ihtiyacını karşılamak üzere, mevcut 16 birimlik konutların onarılıp iyileştirilmesi çalışmasıdır. Bu konutlar özellikle bağımlı, seks işçisi ya da şiddet mağduru kadınlara komünel bir sığınma sağlama amaçlı olarak tasarlanmış ve hayata geçirilmiştir.

Bu projeden yararlanan bir genç kadının değerlendirmesi şöyle: *"Imouto'dan önce evsizdim. Eşimle yaşarken, ne zaman kavga etsek beni dövüyordu ve kendimi sokakta buluyordum."*

(atira.bc.ca/Imouto/index.html)

▪ 2012' de başlatılan **Nepal Entegre Kentsel Gelişme Planı** çalışması bir diğer önemli örnektir. Kadınların planlama sürecine; tasarım, ulaşma ve bütçelendirme konularında nasıl dahil edilebileceği üzerine geliştirilmiş kapsamlı bir projedir. Projenin diğer önemli bir boyutu da belediyenin teknik altyapı hizmetlerinin iyileştirilmesi ve yaygınlaştırılmasıdır. Özellikle su kullanımının kadın açısından daha erişilebilir, ucuz ve sağlıklı olmasını sağlamak projenin önemli bir hedefidir.

Hedeflerini altı yıllık bir sürece yaymış olan projenin tüm belediye hizmetleri ve toplumsal cinsiyet ve örgütlenme açısından oldukça ayrıntılı bir hedefler listesi bulunmaktadır.

(▪ www.adb.org/projects/42161-013/main)

(▪ <http://www.adb.org/sites/default/files/projdocs/2012/42161-013-nep-gap.pdf>)

▪ Cinsiyet eşitliğini anaakımlaştırma projeleri arasında en kapsamlı şehir planlama kararları ve tasarım fikirleri öneren yerel çalışmalar arasında Viyana Belediyesi'nin uzun yıllardır sürdürdüğü çalışmalar öne çıkmaktadır. "Kentsel Planlama ve Kentsel Gelişimde Toplumsal Cinsiyet Eşitliğini Anaakımlaştırma" Rehberi'ni yayınlamış olan belediye, bu rehberi kullanıma sokarak kentin bütününde uygulamalarını sürdürmektedir.

Bu rehber bir tavsiyeler kitabı olmaktan çok, kentin gelişim planına uygun projeleri yönlendiren ve zaman zaman yasal plan kararlarını,

uygulamaları yönlendiren bir yönetmelik biçiminde çalışmaktadır. Viyana Belediyesi'nin çıkardığı bu rehber kitap yerel yönetimlerimize örnek teşkil edecek fikirler vermektedir. (<http://www.wien.gv.at/stadtentwicklung/studien/pdf/b008358.pdf>)

- Toronto ve Avustralya'dan biri planıcı diğeri sosyolog iki kadının (C.Whitzman, K. Viswanath) yürüttüğü **"Kadın Katımlı Kentler Projesi"** (*Gender Inclusive Cities Project*) 2012 yılında başlamıştır.

Rusya, Hindistan, İspanya ve Tanzanya'da dört farklı kenti kapsayan projenin ağırlıklı karar alanı kentsel ulaşım-erişim ve kadının kent ve ulaşım sistemi içinde güvenliği konusudur.

Hemen tüm dünya kadınlarını tehdit eden taciz ve güvenlik konuları üzerinden kent planlama ve kent yönetimi açısından alınabilecek önlem ve kararları tartışan bu çalışma Türkiye kentlerine de örnek bilgiler aktarabilecek niteliktedir.

- http://mediadownload.unimelb.edu.au/media/mp3/upclose/128kbps/upclose_ep129_20110211_128kbps.mp3

- http://www.owl.ru/eng/women/org001/proj_last.htm

- Berlin Belediyesi, **Kentsel Gelişmede Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinin Anaakımlaştırılması** Programı: (*Gender Mainstreaming in Urban Development*) Program kapsamında hem akademik hem de uygulamaya destek olacak çalışmalar sürdürülmektedir. Bu çalışmalarda kentte farklı karar alanlarında anaakımlaştırmayı sağlayacak ölçütlerin neler olduğu ortaya konulmakta, daha sonra yapılan plan ve projelerde bu ölçütlerin kullanılması öngörülmektedir.

(http://www.civitas.eu/sites/default/files/berlin_gender_mainstreaming_0.pdf)

Kadın Dostu Kent İçin Türkiye Deneyiminden Örnekler

Ülkemizde de, çok sayıda Birleşmiş Milletler ve Avrupa Birliği projesi ve diğer uluslararası, ulusal ve yerel projeler çerçevesinde toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda yaygın ve yoğun çalışmalar yürütülmektedir. Ne var ki, bu çalışmalar arasında kent ve mekâna yönelik olanlar henüz başlangıç aşamasındadır.

Türkiye'de, yerel yönetimler ve sivil toplum kuruluşları tarafından gerçekleştirilmekte olan, kadın dostu planlama ve tasarım örneği olarak gösterilebilecek proje ve uygulamalardan bazıları aşağıda sıralanmıştır:

- **Van Belediyesi, Bilkent Üniversitesi Kentsel Tasarım Bölümü ve Van Kadın Dernekleri Tarafından Gerçekleştirilen Park Tasarımı ve Kent Merkezi Canlandırma Projesi (2007)**

Projenin temel hedefi mahalle yaşamı içinde kadının zaman geçirebileceği bir park alanının tasarımı ve kent merkezinde kadının erişebilirliğinin artırılması için öneriler geliştirmek olmuştur. Bu doğrultuda;

- Kentsel çalışmalara akademik bir bakış katabilmek,
- Gençlerin eşitlikçi kent kavramı üzerinde düşünmelerini sağlamak,
- Kentsel yaklaşımlarda öğrenci bakışı ile yaratıcı yaklaşımlar üretmek,

- Kurumlar arası işbirliği ve koordinasyon sağlamak ve örnek bir çalışma gerçekleştirmek,
- Kadın Dostu Kent kavramı aracılığıyla tasarım ve uygulamaya temel oluşturacak ilkeler geliştirmek,
- Somut-küçük projeler ve uygulamalarla halkın konuya inancı güçlendirilmek istenmiştir.

Çalışma 2 aşamalı gerçekleşmiştir:

AŞAMA I: "Atölye Çalışması" formatında Bilkent Üniversite'sinde gerçekleşmiş ve bu bağlamda eşitlikçi kentsel hizmetlerin neler olabileceği tartışılmıştır. Bu süreç planlama ve kentsel tasarım öğrencilerinin eşitlikçi bir toplum üzerine düşünmelerini netleştirmek açısından son derece verimli olmuştur.

AŞAMA II: Atölye katılımcılarının yerelde alan çalışması yapma ve proje üretme sürecidir.

- Yerel yetkililerin ve kadın sivil toplum kuruluşlarının (STK) desteği ile proje konuları çerçevesinde proje alanlarının belirlenmesi,
- Alanlarda analiz çalışmaları,
- Projelendirme çalışmaları,
- Proje değerlendirme aşaması

"Kadın Dostu Bir Kent" için yapılan pilot atölye, toplumsal cinsiyet eşitliğinin anaakımlaştırılmasında; yerel yetkililerin kadın öncelikli proje oluşturmaktaki zorlukları bir kez daha görmelerini sağlamış, kısa vadede sonuçlandırılabilir bazı çalışmaların uzun vadede bir düşünce biçimini değiştirmede öncül olabileceğini ortaya koymuştur. Yerel kadın STK'larından olan katılımcılar yapı-

lan projeler üzerine hemen yorumlar yapabilmiş ve taleplerini örnekler üzerinden dile getirebilmişlerdir.

▪ **Doğu Karadeniz Kalkınma Ajansı-Trabzon Kadın Mimar ve Mühendisler Derneği "Okullar Hayat Olsun" Projesi**

"Okullar Hayat Olsun" projesi kapsamında, Trabzon Esentepe Mahallesi'nde yer alan Atatürk Ana-İlk-Orta Okulu'nun bahçe peyzaj projesi, bahçenin öğrenciler, mahalle sakinleri ve Trabzon halkı tarafından konforlu ve güvenli bir şekilde kullanımını sağlamak amacıyla-engelli, yaşlı, kadın ve çocukların kullanımını dikkate alarak-DOKA'nın (Doğu Karadeniz Kalkınma Ajansı) desteğiyle Trabzon Kadın Mimar ve Mühendisler Derneği tarafından hazırlanmıştır.

▪ **Kadın Öncelikli Belediye Çalışanı İstihdamı Projesi**

Ankara; Çankaya Belediyesi belediye hizmetlerinde çalıştırılacak işçilerin seçiminde ve istihdamında "eşit koşullarda, eşit beceri, eşit kazanç" ilkesini benimseyerek kurumlarında öncelikle kadın işçi istihdam etmeye özen göstermektedir. Bu çerçevede çalıştırılan temizlik işçilerinin kadınlardan oluşması birkaç nedenle bir katkı olarak yorumlanabilir. Birincisi kadının herhangi bir büro hizmeti veya kapalı mekânda çalışmak yerine, kenti kullanarak iş yapması, kadınlara, gündelik yaşamlarından bildikleri ulaşım veya konut sorunu dışında kalan kente ilişkin bir dizi başka sorunu da gözleme ve deneyimleme imkânı tanımaktadır.

Yine bu tanımdaki bir iş, kentte yaşayan kadınlara "kent kültürü" ile ilgili önemli bir katkı sağlayacak; kentsel hizmetlerin ve kentin temizliğinin katılımcı olması gerektiğinin farkına varmaları için bir araç olacaktır. Bu bilgiyi çocuklarına ve yakınlarına aktarmaları da kent kültürünü besleyecektir.

Bir diğer olumlu etki ise kadınların temizlik işçisi olarak sokaklarda görülmesinin kentliler üzerindeki rolüdür. Kadınların sokaklarda daha yoğun şekilde yer alması diğer kadınlar için de o sokakları güvenilir ve erişilebilir kılmaktadır. Ayrıca, alışla gelenin aksine erkekler yerine kadınları görmek kent halkının da dikkatini çekmekte, bu sayede sokak temizliği konusunda daha fazla özen göstermelerini sağlamaktadır. Bu anlamda kadınların açık mekânda çalışmaları kentli yaşamı olumlu yönde destekleyecek etkili bir mekânizma olarak düşünülmelidir.

(http://www.cankaya.bel.tr/oku.php?yazi_id=7126)

▪ **Fatsa Belediyesi, "Hükümet Konağı Önü Yeni Meydan" Düzenleme Projesi:**

Bir kentte kamusal alan ve meydanlar çok önemli karşılaşma ve yaşam mekânlarıdır. Özellikle kadın dostu bir tasarım düşünülmeden yapılsa bile bu tür bir çalışma tüm kentlilerin ve kentli kadınların kolaylıkla kullanabilecekleri bir açık alan olması bakımından kent hayatına önemli katkı sunacaktır. Bu anlamda Fatsa Belediyesi'nin yaptığı meydan düzenlemesi önemli bir örnek olarak karşımıza çıkmaktadır.

▪ Çanakkale Belediyesi Fevzipaşa Mahallesi Sosyal Yaşam Evi Projesi

Mülkiyeti Çanakkale Belediyesi'ne ait olan ve I. Derece Koruma alt bölgesinde yer alan bina, restorasyon projesi ile Sosyal Yaşam Evi olarak yeni bir işlev kazanmıştır. Restore edilen binada müzik, çalgı ve dans eğitimlerinin yanı sıra sosyal ve kültürel birçok eğitim verilmektedir. Çanakkale Kent Konseyi'nin kullanımına verilen yapının zemin katında görsel eğitim salonu (müzik ve gösteri sanatları) ve WC (engelli, kadın ve erkek) bulunmaktadır. "

(<http://www.canakkale.bel.tr/icerik/3695/fevzipasa-mahallesi-sosyal-yasam-evi>)

Bu uygulama iki açıdan önemli bir örnek oluşturmaktadır.

Birincisi, kent belleğine verilen önem ve koruma kurulunun belirlediği bir yapıyı kamu kaynakları aracılığı ile kullanılabilir bir değer haline dönüştürmüştür.

İkincisi ise restorasyonu gerçekleştirilen bir yapıyı halk yararına kamusal kullanıma açmak gençler, çocuklar ve kadınların bu yapıyı kullanabilmelerini mümkün kılmıştır. Çevre halkının katılımıyla, bayram niteliğinde bir açılış gerçekleştirilmiştir. Kentlerimizde ve mahallelerde özellikle kadınların ve çocukların

kullanımı için sosyal yaşam evlerine ihtiyaç duyulmaktadır.

Bu proje mevcut kaynakların kullanılması, restorasyon bilgisinin deneyimlenmesi, mahalle ölçeğinde mevcut açık alana yeni yapı yapmak yerine, mahalledeki mevcut mütevazı bir yapının yeniden kullanıma açılması ve halk ile iç içe olmanın sağlanması açısından çok önemli bir katkıdır. Duyarlı ve sonuçları itibarıyla örnek teşkil eden bir projedir.

▪ Diyarbakır, Bağlar Belediyesi 2. Uluslararası Kadın Konferansı

Kentlerimizi fiziksel olarak planlama ve tasarım çalışmaları ile bezemenin yanı sıra, kadın bakışlı kentler yaratmak için yapılabilecekleri tartışmak, bu konuda fikirler geliştirmek ve kültürel farklılıkları değerlendirmek, fiziksel mekânları kurgularken yeni açılımlar yaratacaktır. Bu anlamda Bağlar Belediyesi'nin ev sahipliği yaptığı ve bilgi ve birikimi artırmaya yönelik bilimsel toplantılar son derece ufuk açıcudur. Bu tür toplantılara yöre halkının ve kadınların katılması ve konferans içinde yer alacak atölye çalışmaları akademik düzeyde tartışılan konuların kent sorunları ve gündelik hayat ile ilişkilendirildiğini gösterecektir. Kadınların kendi meselelerine sahip çıkacak güçte olduklarını hissetmelerini sağlayacaktır. Bu nedenle anaakımlaştırma çalışmalarında bu tür akademik ve

bilimsel çalışmalar geliştirici ve yapıcı aktivitelerdir.

▪ Trabzon'da Kadın Girişimciler İçin Kanaviçe Sokak

Trabzon Ticaret ve Sanayi Odası Kadın Girişimciler Kurulu'nun girişiminde başlatılan Kadın Kadına El Veriyor Kampanyası kapsamında Trabzon Avrasya Pazarı'nda bir sokak yeniden tasarlanarak o sokaktaki tüm dükkânlar ev eksenli çalışan kadınlara verilmiştir. Başvuran ev eksenli çalışan kadınlar arasında 10 kadına dükkan sağlanmıştır. İlk bir kaç aylık kiranın Trabzon Ticaret ve Sanayi Odası tarafından karşılanmasını takiben kadınlar dükkânların sorumluluğunu tamamen devralmıştır.

Daha öncesinde genellikle teknik malzemelerin satıldığı ve erkeklerin egemen olduğu, yaşam koşullarının zor olduğu bir mekânda bu 10 girişimci kadın birlikte mücadele ederek örnek oluşturmuştur. Kadınların bir kısmı köyünden topladığı meyvelerle reçeller yaparken, bir kısmı peştamal⁵ ve keşandan⁶ kıyafetler tasarlayıp üretmiş. El sanatları eğitimi alan kadınların bazıları ürünler ortaya çıkarmış, bazıları ise kazaziyeye⁷ takılar üretmiştir. Sonuç olarak bir yıl sonra Kanaviçe Sokak sayesinde Avrasya Pazarı'nın çehresi ve ziyaretçi profili değişmiştir.

Kanaviçe Sokak, mekânsal bir girişimin toplumsal sonuçlarını görmek

⁵ Çalışırken elbiselerin kirlenmemesi için ya da hamamda kullanılmak üzere ağırlıklı olarak Doğu Karadeniz Bölgesi'nde üretilen bir dokuma türü.

⁶ Keşan: Saf pamuk ipliğinden el dokuması olarak hazırlanan Trabzon'a özgü çizgili bir dokuma türü.

⁷ Çok ince tellerle, kaynak kullanılmadan uygulanan bir gümüş işleme yöntemi.

Mekân tasarımı ve düzenlemesine yönelik atölye çalışmaları, kadınların mekânsal istek ve ihtiyaçlarını farketmelerine ve tanımlamalarına yardımcı olacaktır.

açısından da önemli olmuştur. Bu deneyimin ardından kadınlar örgütlenme ihtiyacı ile Van'daki bir başka kadın kooperatifi YAKA-KOOP'tan destek almıştır. Atölyeler, ziyaretler sonucu Kanaviçe Sokak'la bir araya gelen kadınlar "Ev Eksenli Çalışan Kadınlar Emek Sensin Kadın Derneği"ni kurarak büyümüş ve ev eksenli çalışan diğer kadınlarla bir araya gelmişlerdir. Son olarak Çin mallarına savaş açıp, kadın bir tasarımcıyla birlikte Doğu Karadeniz Kalkınma Ajansı'ndan fon olarak bez bebekler yaptıkları bir projeyi hayata geçirmişlerdir.

Kamuya ait bir yapıda ve kentsel hizmetlere yakın bir alanda kadınlara ait bir pazar yeri düzenlenmesi, kendi ürettikleri ürünleri satma konusunda mekân bulma ve bu mekânın maliyetlerini karşılama güçlüğü yaşayan kadınlar açısından olumlu bir adımdır. Bu uygulama kadınların, kent merkezini kullanmasını sağlayacaktır. Pazarın kapalı bir birim olması, hava koşullarından korunmak ve kişisel ihtiyaçların giderilmesi anlamında da olumludur.

▪ Lider Kadınlar Parkı - İzmir

Kadın Dostu Kentler Birleşmiş Milletler Ortak Programı çerçevesinde, İzmir'de yürütülen mahalle çalışmaları kapsamında çeşitli pilot çalışmalar sürdürülmektedir. Konak İlçesi'nin İsmet Paşa Mahallesi'nde gerçekleştirilen pilot projede, bu mahallenin lider kadınları bir araya gelerek mahallenin en büyük sorunlarını saptamıştır. Yapılan çalışmada, sağlık ocağı, sosyal mekân ve semt pazarı olmaması en önemli sorunlar olarak ortaya çıkmıştır. Mahalle parkının uyuşturucu sorunu ile anılması, bu nedenle de kadın ve çocuklar tarafından kullanılamaması en acil çözüm bekleyen yaşam alanı sorunlarından bir diğeri olarak gösterilmiş ve mahalle sakinleri parkın acilen düzenlenmesini istemiştir. Mahalleli kadınlar, bu söz konusu eksikliklere çözüm bulunması için imza toplayıp yetkililere sunmuştur.

Konak Belediyesi'nin duyarlı yaklaşımıyla, bu park, Belediye tarafından mahalleli kadınların istek ve önerileri doğrultusunda düzenlenerek yeniden hizmete açılmıştır. Ardından, parkın adının ne olacağına karar verme hakkı, katkıları dolayısıyla ve gelecekte parka yine sahip çıkmalarını sağlamaya yönelik olarak mahalleli kadınlara verilmiştir. Parkın yeni adı "Lider Kadınlar Parkı" olmuştur.

Bu örnek, kadınların kentsel hizmetlerden önemli biri olan açık ve yeşil alan sunumuna yönelik düşüncelerini sağlamak açısından çok önemli olmuştur. Pilot proje ile, kentsel bir kullanım alanının inşa edilmiş olmasının yeterli olmadığını görme ve değerlendirme fırsatı elde etmişlerdir. Çünkü bu örnekle, bir

park alanının oluşturulması kadar, kullanımının sağlıklı, sürdürülebilir ve etkin biçimde sağlanmasının da önemli olduğu farkedilmiştir.

Benzer çalışmaların kent ve peyzaj tasarımı alanlarında çeşitlenen konulara yönelik olarak tekrarlanması ve yaygınlaştırılması, ayrıca kadınların proje ve tasarım konusunda da ağırlık kazanabilmesi gerçekleştirilebilir. Mekân tasarımı ve düzenlemesine yönelik atölye çalışmaları, kadınların mekânsal istek ve ihtiyaçlarını farketmelerine ve tanımlamalarına yardımcı olacaktır.

▪ Çiğli Belediyesi Açık Hava Tiyatrosu

Açık hava tiyatrosu, kentte yer alabilecek çok önemli aktivite mekânlarından biridir. İklim koşullarının elverdiği bölgelerde kent halkının sanat aktivitelerini takip ettiği, çeşitli etkinliklerin ve eğlencelerin düzenlendiği cazip karşılaşma alanları

olarak çalışır. Günümüzde, ülkemizin dört bir yanında yer alan antik tiyatrolarda konser, tiyatro, gösteri vb. gibi çok çeşitli aktiviteler düzenlenmektedir. Çiğli örneği bu geleneği yeni bir yapı ile beldeye yaşatmak istemiştir. Açık hava tiyatrosu, tüm kentlilerin kullanımını hedefleyen mekânlar olmakla birlikte kadınlar için ayrı bir önem ifade eder. Açık alanlar, güvenli, yaygın, ücretsiz olduğunda kadınların daha kolay erişebildikleri mekânlardır, ayrıca kültür ve eğlence kentli kadının yaşamını renklendirecektir.

▪ Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi 2014-2019 Dönemi Projeleri

Büyükşehir Belediyesi'nin 2014-2019 yılları arasında hayata geçirmeyi planladığı projelerden birkaçı kadın dostu kent için planlama ve tasarım konusu içinde değerlendirilebilir. Projelerden birkaçı şunlardır:

-

Açık alanlar, güvenli, yaygın, ücretsiz olduğunda kadınların daha kolay erişebildikleri mekânlardır, ayrıca kültür ve eğlence kentli kadının yaşamını renklendirecektir.

Kayapınar ilçesinde 83.000 m²'lik alanda Üç Kadın Kent Meydanı oluşturulacak.

- Mezopotamya Kadın Müzesi kurulacaktır.

- Büyükşehir Belediyesi bünyesinde Kadın Politikaları Daire Başkanlığı kurulmuştur.

- 17 ilçede Kadın Merkezi kurulacaktır.

- Kadına yönelik şiddet ile mücadele amacı ile 7/24 destek hattı kurulacak, Kadın Yaşam Merkezi oluşturulacaktır.

- "Jinkart" projesi ile yoksul, ekonomik nedenlerle evinden çıkamayan kadınlara, belediye otobüslerinden indirimli faydalanma imkânı sunulacaktır.

- 'Toplumsal cinsiyet eşitliği ve emeğin hakkı' ölçütlerine uyan işletmelere mor bayrak verilecek, kadın emeğini güçlendirmek için tüm işverenler sorumluluk almaya davet edilecektir.

Bu projelerden özellikle mor bayrak uygulaması anaakımlaştırma konusunda etkili ve tabana inecek bir uygulamadır.

Dünyada ve Türkiye'de "Kadın Dostu Bir Kent" için tasarlanan veya gerçekleştirilen bazı örnekler göz atalım. Bu projeler arasında iki önemli yaklaşım farkı olduğu gözlenmektedir:

1. Planlı kentleşmeyi gerçekleştirmiş, temel kentsel sorunlarını çözmüş olan gelişmiş ülkeler, kentlerinde, tarihi ve doğal çevreyi koruma, sürdürülebilirlik, farklı sosyo-kültürel ve cinsiyet gruplarının kenti eşitlikçi kullanımı, yönetim alter-

natifleri gibi konuları tartışıyorlar. Mevcut planlama ve tasarım süreçlerini "kadın bakışı" ile yeniden elden geçirmeyi hedefliyorlar. Projelerin her biri ayrıntılı olarak farklı kentsel konularda planlama ve uygulamaya ilişkin ilkeler tanımlıyor, projelendirme yapıyor, örnekler üzerinden karşılaştırmalı tartışmalar üretiyor, standartlar belirliyor ve/veya politikalar üretiyor.

Türkiye'de ise kentleşme ve kentsel hizmetler konusundaki (altyapı, ulaşım, konut sorunu, kentsel servisler, çevre koruma, sürdürülebilirlik, vb.) zayıflıklar dolayısıyla, çalışmalar kentteki eksikleri tamamlamayı amaçlayan ve daha çok bir yapı veya fonksiyonu kente katmaya yönelik uygulamalar biçiminde gerçekleşiyor. Oysa, kent ve mekâna yönelik çalışma ve uygulamaların öncelikle sistematik bir planlama ve kentsel tasarım anlayışına kavuşması, planlama gibi teknik bir konuyu arazi spekülasyonu ve kentsel rantların yönlendirmemesi sağlanabilmelidir.

2. Kadın dostu planlama ve tasarım konusunda yapılmış örnekleri karşılaştırırken ortaya çıkan ikinci farklılık, her biri çok değerli uygulamalar olan Türkiye örneklerinin, tekil projeler ve uygulamalar olduğu, ülke düzeyinde hazırlanmış bir program veya ilkesel kararlar çerçevesinde gerçekleşmediğidir.

Yurtdışı örneklerinde tek tek projeler üretmek yerine, kentin tümünde planlama ve tasarım yaklaşımının kadın dostu yaklaşımla yeniden kurgulanmasına ilişkin ilkeler ve ölçütler üretmeyi hedefleyen çalışmalar

ağırlıktadır. Bu tür ilkeler üretmeye ve sistematikleştirmeye çalışan bütünsel yaklaşımlar geliştirmek anaakımlaştırmanın sınırlarını ve vizyonunu ortaya koymaktadır.

Türkiye örnekleri için bu çerçevede söylenebilecek bir diğer saptama, kadın dostu planlama ve tasarımı yerleştirmeyi sağlamaktan çok, kadınlar için ayrılaştırılmış mekânlar veya olanaklar ortaya koymalarıdır. Bu nedenle ülkemizde mekânın kullanım biçiminin kadın kullanımına yatkın/yardımcı olması dikkatlerden kaçmaktadır. Örneğin, kadın dostu olanaklar taşımayan bir mekân yeniden üretilerek adına kadınlar pazarı veya kadın kültür merkezi denilebilmektedir. Oysa amaç herhangi bir pazarın veya bir kültür merkezinin kadın dostu ilkeler ile ele alınmış ve donatılmış olmasıdır.

Bu tartışmadan yola çıkarak, öncelikle tüm kentlileri düşünen ve bununla birlikte toplumsal cinsiyet eşitliğini anaakımlaştırmayı hedefleyen planlama ve tasarım ilkelerini ortaya koymak yararlı olacaktır.

İşte bu koşulları değerlendirerek yapmak istediğimiz, kentlerimizde tüm kentlilerin ve kadının mekânsal süreçlerde bir "özne" olarak (toplumsal ve bireysel) özelliklerini göz önünde bulundurarak planlama ve tasarım ilkelerini geliştirmektir.

Bu ilkeler ve tavsiyeleri oluşturmaya çalışırken amaç:

- Kadının toplumsal ve bireysel bir özne olarak yerinin fark edilmesini sağlamak, kadınların ve kız çocukla-

rının erkeklerden ve oğlan çocuklarından farklı yaşam deneyimleri ve döngüleri olduğunu, bu sebeple de farklı ihtiyaç, talep ve öncelikleri olduğunu fark etmek,

- Yerel yönetimlerin planlama ve kentsel tasarım çalışmalarında kenti bir bütün olarak ele almasını sağlamak ve yol gösterici ilke ve ölçütlerle toplumsal cinsiyet eşitliğini

tüm kent projelerinin vazgeçilmez bir değişkeni haline getirmek,

- Kentsel fiziksel mekânın kullanımında kadının erişebilirliğinin artırılmasını sağlamak,

- İmar ve fiziksel tasarımın yasal çerçevelerini, tüm kentliler için eşitlikçi bir bakış sunacak şekilde revize etmek, bilgi aktarmak ve örnekler sunmak,

- Sivil toplum kuruluşlarını yönlendirerek çalışmalarına kentsel fiziksel mekânı bir değişken olarak almalarında destek olmak,

- Kent mekânının geliştirilmesinde doğal, tarihi, ekolojik değerlere saygılı, kaynakları tutumlu kullanan, farklı etnisite ve kültürlere duyarlı, barışçı kent kullanımını mümkün kılmak istenmektedir.

02

Rehberin Yöntemi

**Tüm Kullanıcılar İçin “Yaşanabilir Kent”
Planlamanın Yol Haritası: EVRENSEL TASARIM**

**Kadın Dostu Kentler ve
Kent Planlama Ölçekleri İçin Yol Haritası**

Geleneksel toplumsal cinsiyet rolleri sebebi ile çok sayıda iş ve sorumluluğu yüklenmek durumunda kalan kadının kent yaşamında çalışma-ev ilişkisinin, konut, güvenlik, ulaşım, sağlık ve eğitim hizmetlerine erişiminin kolay ve rahat olması gereklidir.

Toplumumuzda, geleneksel toplumsal cinsiyet rolleri sebebi ile çok sayıda iş ve sorumluluğu yüklenmek durumunda kalan kadının kent yaşamında çalışma-ev ilişkisinin, konut, güvenlik, ulaşım, sağlık ve eğitim hizmetlerine erişiminin kolay ve rahat olması gereklidir. Bunun yanında kentlerin planlama-projelendirme süreçlerinin kadınların da ihtiyaçları göz önünde bulundurularak gerçekleştirilmesi için çalışılmalıdır. Bu nedenle, tüm yerel yönetimlerin kentsel mekân ve hizmetler konusunda toplumsal cinsiyet eşitliğini gözetecek biçimde çalışmalar yapmasına ihtiyaç vardır. Bu çalışmalara örnek olarak Viyana Belediyesi'nin 1995 yılından beri sürdürmekte olduğu bütünsel yaklaşımı gösterebiliriz.

Birleşmiş Milletler Kadın Dostu Kentler Ortak Programı, 27 Ocak 2014 tarihinde Ankara'da düzenlediği bir atölye çalışması ile Viyana Belediyesi'nin bu deneyimini ilgili

meslek odalarının, ilgili bakanlıkların ve sivil toplum örgütlerinin temsilcilerine aktarmıştır. Bu atölye çalışmasına konu olan sunum ve tartışmalar, toplumsal cinsiyet eşitliğini anaakımlaştırmak üzere şehir planlama ve kentsel tasarım konularında yapılabilecekler dikkati çekmiştir. Ardından 10 Ekim 2014 tarihinde Birleşmiş Milletler'in Ankara'daki binasında "Kadın Dostu Planlama ve Tasarım İlkeleri" Yerel Yönetimler İçin Rehber Kitabı Çalıştayı düzenlenmiştir. Bu çalıştayda "Kadın Dostu Kentler" için;

- Temel tasarım ölçütlerini kapsayan eşitlikçi, yaşanabilir mekânlar üretmek,
- Farklı yerel ve coğrafi koşulları gözetilen ilke ve tavsiye düzeyinde yaklaşımlar geliştirmek,
- Örnekleri tartışmak ve yeni özgün örnekler oluşturmak üzere tartışmalar gerçekleştirilmiş ve bu rehber kitap için çok yararlı girdiler üretilmiştir.

Bu kitap, bir başlangıç çalışmasıdır. Öncelikle Kadın Dostu Kentler Birleşmiş Milletler Ortak Programı örnek kentlerinde, daha sonra tüm kentlerimizde ve beldelerimizde kadın dostu planlama ve tasarım yapılmasına yol göstermek için geliştirilmiştir. Kitap, "kentte kadınlar için ne tür projeler geliştirilebilir" sorusuna cevap vermekten çok, "kent için ve tüm kentliler için yapılan plan ve projelerde kentin eşit kullanımını sağlayacak, hemşerilik hukukuna uygun düzenlemeler neler olabilir" sorusuna farklı ölçeklerde yanıtlar getirecektir. İlkeler ve tavsiyeler niteliğindeki bu önermeler genel doğ-

ular üzerinden sunulmuştur. Kentlerimizin çeşitlenen yapısına yönelik olarak kapsayıcı ilkeler üretilmiştir.

Bu nedenle, her bir yerel yönetimin, kentin farklı coğrafi, sosyo-kültürel, ekonomik koşulları göz önünde bulundurularak bu kitapçığın önerilerini, kendi bünyesi için yeniden yorumlaması önemlidir. Her kentin yerel verileri ve kendine özgü kentsel problemleri kitapçıkta önerilen ilkeler doğrultusunda tekrar irdelenmelidir. Çünkü, bir yaşam alanı olan kent, mekânsal tasarımı, mimarisi, içinde yer alan fonksiyonlar ve kentsel mekânsal hizmetler ile birlikte

içinde yer aldığı coğrafyayı ve kentlilerin değerlerini, kültürünü ve yaşam biçimlerini yansıtacak biçimde özgün bir yapıda olmalıdır. Bu yerel kimliğin yanı sıra, kentlerimizin evrensel değerleri barındırması, insan hakları ve özgürlüklerini gözetilen bir yapıya sahip olması gereklidir.

Bir kentin, mekânsal planlama ve tasarım sürecinde cevaplandırılması gereken bir dizi soru ortaya atılabilir. Bu sorular o kentin nasıl ve hangi bakış açısı ile kurgulandığını ortaya koyacaktır (Tablo 2).

Tablo 2: Bir Kentin, Mekânsal Planlama ve Tasarım Sürecinde Cevaplandırılması Gereken Sorular

Mekânsal Planlama ve Tasarım Sürecine Yön Verecek-Cevaplandırılması Gereken Sorular	KENTSEL SÜREÇLER
Yerel yönetimin kentsel-mekânsal politikaları neler olabilir ve bunu kimler belirler?	KENTSEL POLİTİKALARIN OLUŞTURULMASI
Kentsel mekânı kimler kullanır?	KENTLİLER – KULLANICILARIN TARİF EDİLMESİ
Kentsel mekânda verilecek hizmetler nelerdir?	KENTSEL HİZMETLERİN BELİRLENMESİ
Plan ve projeler hangi ana değerler, öncelikler ve hedefler gözetilerek belirlenmelidir?	KENTSEL STRATEJİ VE İLKELERİN BELİRLENMESİ
Coğrafi özgünlüklerin ve çeşitlenen yerel süreçlerin planlama ve kentsel tasarım süreçlerinde etkin çalışması sağlanabilir mi?	KENTSEL VERİ-DEĞİŞKENLERİN BELİRLENMESİ VE ÜRETİLMESİ
Plan ve uygulamalarda paydaşlar kimlerdir? Plan ve proje önerilerini kimler değerlendirir?	PLAN DEĞERLENDİRME ve KONTROL
Kentsel planlama ve uygulama süreçlerinde kentliler ne düzeyde bilgilendirilir? Kentlilerin istek ve gereksinimleri nasıl öğrenilebilir?	KENTTE KATILIM SÜREÇLERİ
Kentsel mekânda haklarımız nelerdir? Bu haklar kullanıcıya göre değişir mi?	KENTLİ HAKLARI

Bu sorulara, yönetici, plançı-tasarımcı ve kent-kentlilerin bakış açılarına ve yaklaşımlarına göre değişebilecek çok farklı cevaplar verilebilir. Her farklı cevap dizisi, kentlerin bambaşka biçimlerde şekillenmesine ve çok farklı hizmetler sunan yerleşimler olmasına neden olacaktır.

Bu çalışmada, tüm bu sorulara, tüm kadınların kentte iyi yaşamalarını hedefleyen bir yaklaşım benimseyerek cevap vermeyi öneriyoruz. Bu doğrultuda, elinizdeki yayında, "kentlerimizin geliştirilmesinde tüm kullanıcılara eşitlikçi bir yaklaşımla ve evrensel tasarım ilkelerini gözeterek nasıl kentsel mekânlar ve hizmetler üretmeli ve bütün bu süreç içinde kadın bir özne olarak bu sürece nasıl dâhil olmalı" sorusuna cevap vermeye çalışacağız.

Kadın içine girdiği düzeni olumlu yönde etkileyen bir öznedir. Cinsiyet eşitliği duyarlı yaklaşımlar ve kadının bir özne olarak süreçlerde yer alması, kadın dostu planlama ve mekânsal düzenlemelerin yapılması, kenti kullanan tüm kentlilere yönelik yaşanabilir çözümler üretilmesine imkân sağlayacaktır.

Bu doğrultuda, elinizdeki kitap, planlama ve tasarımda kullanılacak, biri diğerini kapsayan iki yol haritası önermektedir:

1. TÜM KULLANICILAR İÇİN "YAŞANABİLİR KENT" PLANLAMAMININ YOL HARİTASI: Kentlerimizin sağlıklı ve tüm kullanıcılar için eşitlikçi imkânlar sunan yaşanabilir mekânlar olması-

nı sağlayacak sistemli bir planlama anlayışı geliştirmenin ilkelerini tartışacaktır. Bu yol haritası kapsayıcı nitelikte olacaktır.

2. KADIN DOSTU KENTLER VE KENT PLANLAMA ÖLÇEKLERİ İÇİN YOL HARİTASI: İkinci yol haritası, bu kitabın ana amacını derinlemesine ele almayı sağlayacak olan kadın dostu planlama ve kentsel tasarım yaklaşımını oluşturmaya yönelik ölçüt ve önerilerin geliştirilmesidir. Kadın dostu kentler yol haritasının tüm ilkelerini her aşamada gözeterek ve bu ilkelere dayanarak geliştirilecektir.

Bu iki bölüm; "Tüm Kullanıcılar İçin Yaşanabilir Kent Planlamanın Yol Haritası" ve "Kadın Dostu Kentler ve Kent Planlama Ölçekleri İçin Yol Haritası" karşılıklı olarak birbirini besleyecek ve yaşanabilir, sürdürülebilir, eşitlikçi kentler üretmekte bir rehber oluşturacaktır.

Bu kitapta yer alan tespit, öneri ve tartışmalar, verilen örnekler tavsiye niteliğindedir. Yerel yönetim, bağlı kuruluşlar, sivil toplum örgütleri, fiziksel tasarım ile ilgilenen meslek insanları bu ölçütlerin sayı ve örneklerini çoğaltabilirler. Kentleri için geliştirecekleri somut projelerde kullanacakları ölçütleri, kent ve kullanıcı yapısını değerlendirip yasal çerçeveye göre yorumlayarak kendi bağlamlarına uyarlayabilirler.

Bu yönüyle bu rehber kitap, her bir kentin kendi içinde bir bütün olduğunun altını çizmekte ve kentin öncelikle tüm kentlilere ait olduğunu

Şema 1

ve her bir kentli için güvenli, erişilebilir, kolay kullanılabilir ve davetkâr olması gerektiğini ortaya koymaktadır. Ardından, 1'inci bölümde ayrıntılı şekilde açıklanan ve toplumsal cinsiyet eşitsizliğinden kaynaklanan çok sayıda sebeple kentlilik hakkından erkeklerle eşit düzeyde yararlanamayan kadınların konularını değerlendirmektedir.

Bu nedenle kitabın özellikle üstünde fikir geliştireceği alan, kadına duyarlı, kadınların daha rahat kullandığı bir kenti var edebilmek için planlama, kentsel tasarım, peyzaj mimarlığı, mimarlık ve diğer fiziksel tasarım mesleklerine bir yol haritası önerilmesidir. Bu meslek alanlarındaki profesyonellerin kadınların kentlerdeki sorunlarının ve ihtiyaçlarının farkına varmalarını sağlamak, alternatif yaklaşımlar, çözümler önermek ve uygulamalar geliştirmelerine yardımcı olacak noktalara vurgu yapmak temel hedeftir.

Ayrıca, kitapta altı çizilen yöntem, kadına duyarlı, eşitlikçi yaklaşımın anaakımlaştırılmasının mevcut örnekleri olduğu gibi benimsemeyi değil, yerel koşullar özelinde bu örnekleri yeniden kurgulamayı işaret etmektedir.

Tüm Kullanıcılar İçin "Yaşanabilir Kent" Planlamanın Yol Haritası: EVRENSEL TASARIM

"Evrensel tasarım, fiziksel mekânların ve her türlü ürünün, her yaşta, her yetkinlik düzeyindeki kişi tarafından kullanılabilmesini sağlamayı amaçlayan düşünsel bir yaklaşımdır. Evrensel tasarım, tüm ürünlerin ve çevrelerin, yaş, beceri ve durum farkı gözetmeksizin pek çok kişi tarafından kullanılabilmesini olanaklı kılan, bütünselleşme sağlayan bir tasarım yaklaşımı olarak tanımlanmaktadır."

Kentlerimiz, belli bir standartta boy, güç, enerji ve akla sahip, sağlıklı bireyler hedef alınarak planlanmaktadır. Oysa tek ve ideal bir tip üzerinden "normal" diye bir kategori belirleyip, bu tanıma uyan bireyleri düşünerek tasarımlar yapmak, gerçek koşulları yansıtmamakta, eksik kalmaktadır.

Bunu kırmak ve kenti tüm kullanıcıların gereksinim ve beklentilerine uygun hale getirmek gerekmektedir. Günümüzde bu bakış açısını değerlendirerek "evrensel tasarım" yaklaşımı benimsenmiştir. Bu anlayış, tasarımda kullanıcı boyutunu geniş seçenekli hale getirmekte ve kullanım problemlerini bütünlleştirici bir biçimde çözmektedir. "Evrensel tasarımda" önemli olan ve konu edilen kullanıcı "tüm insanlardır".

İlk kez 1980'li yılların ortalarında Mimar Ronald L. Mace tarafından

ortaya atılan "evrensel tasarım", üretilen kentsel çevrelerin, mekânların ve farklı ürünlerin her yaşta, her yetkinlik düzeyinde kişi tarafından ayrıca bir düzenleme veya özelleşmiş bir uygulamaya gerek duyulmaksızın en yaygın biçimde kullanılabilmesini amaçlayan bir tasarım ve düşünce yaklaşımıdır. Bu yaklaşım, ürün tasarımı, mimarlık ve kentsel tasarım ile çevre kontrolü sağlayan basit sistemler ve karmaşık bilgi teknolojilerine kadar değişen ölçeklerde kullanılabilir. Evrensel tasarımın belirlediği 7 ilke, tasarım ve mimarlık disiplinlerinin arakesitlerinde yer almaktadır. Bu ilkeler;

Evrensel Tasarımın 7 İlkesi Nelerdir?

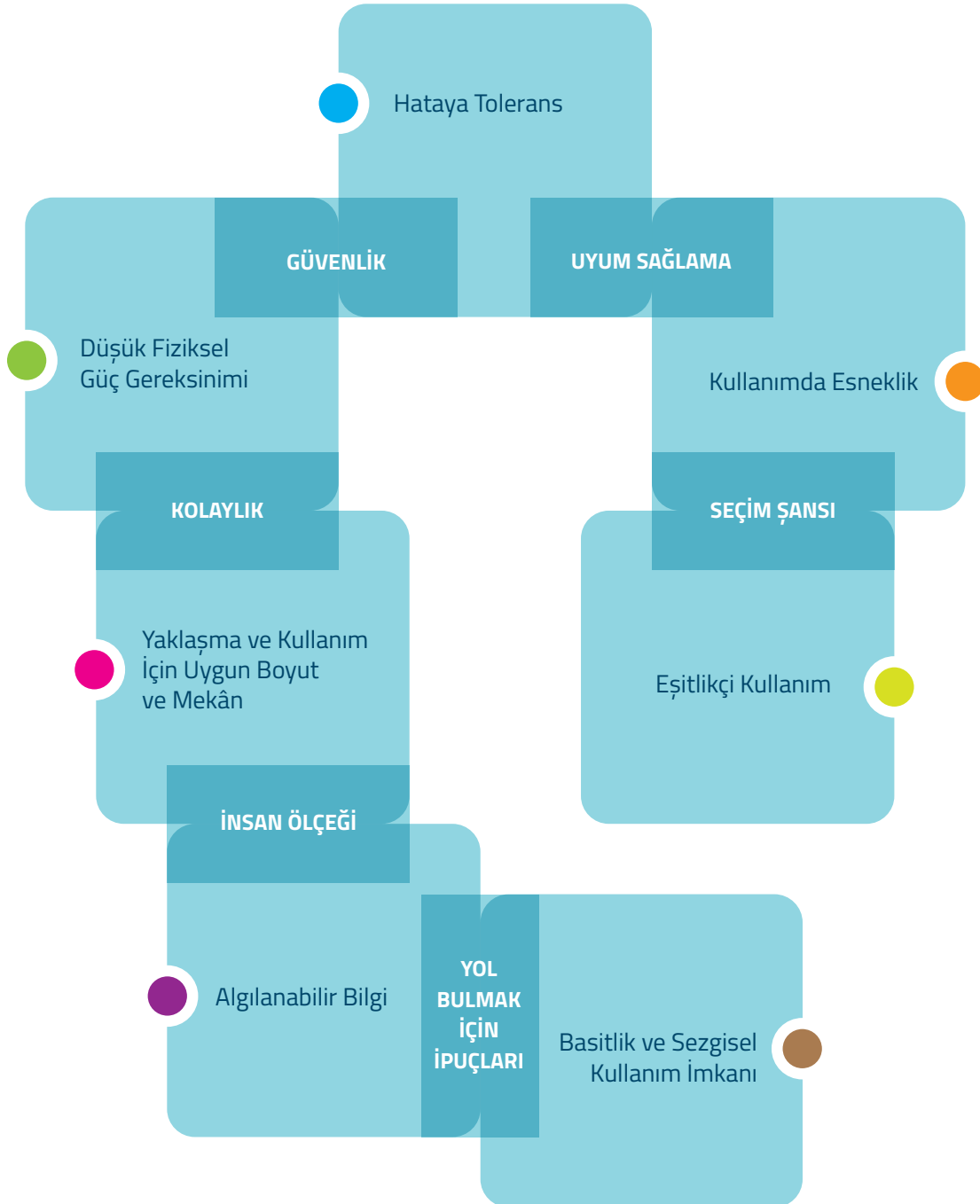
Evrensel tasarımın belirlediği 7 ilke, tasarım ve mimarlık disiplinlerinin arakesitlerinde yer almaktadır. Bu ilkeler;

- yeni yapılacak planlama ve tasarım çalışmalarında,
- mevcut kentsel plan ve tasarımlarda yapılacak revizyonlarda,
- plan ve tasarımların gerçekleştirme sürecini yönlendirmede,
- tasarımcı ve kullanıcıları daha kullanıcıya uygun çevre karakteristiklerine yönlendirmede kullanılacaktır.

İlkeler genel kararlardan uygulama süreçlerine kadar tüm aşamalarda benimsenebilir ve kullanılabilir.

Aşağıda her bir ilke, gerekçeleri kısaca açıklanarak sıralanmıştır. Düzenlenen Şema 2'de ise ilkelerin, tasarım ve mimarlık kavramları ile nasıl bir araya gelebilecekleri izlenmektedir.

Şema 2: Planlama ve Mimarlık Kavramları ve Evrensel Planlama'da 7 İlke İlişkisi

İLKE

1

Eşitlikçi Kullanım

Tasarım birbirinden farklı yeteneklerde olan herkes için kullanılabilir ve erişilebilir olmalıdır:

- Farklı kullanıcılar için eşit şartlar sağlamalı,
- Kullanıcılar arasında ayırım olmamalı, kullanıcı damgalanmamalı veya yasaklayıcı olmamalı,
- Güvenlik ve mahremiyet ile ilgili kurallar tüm kullanıcıları kapsamalı,
- Tasarım tüm kullanıcıların hoşuna gidecek nitelikte olmalıdır.

İLKE

2

Kullanımda Esneklik

Tasarımlar farklı kullanım biçimleri sunmalı:

- Sağ ve sol el kullanıcıları için eşit fırsatları ve kullanılabilirliği yaratmalı,
- Kullanıcıların doğru ve tam kullanımına imkân vermeli
- Kullanıcının hata yapabileceğini gözetmeli, adapte olma kabiliyeti ve hızlarına uygun mekânlar ve tasarımlar üretmelidir.

İLKE

3

Basitlik ve Sezgisel Kullanım İmkânı

Tasarım, kullanıcının deneyim, bilgi, dil becerisi ve anlık odaklanma düzeyinden bağımsız olarak kolay anlaşılabilir olmalı:

- Gereksiz karmaşıklıktan kaçınılmalı,
- Kullanıcı beklentilerine ve sezgisel kullanıma aykırı olmamalı,
- Kullanıcı talepleri ve becerileri ile tutarlı olmalı,
- Farklı dil ve ifade biçimlerine uyumlu olmalı-geniş bir yelpazedeki okuma düzeyi ve dil becerisini kapsamalı,
- Bilgi önem derecesine göre sıralanmış olmalı,
- Kullanım sırasında ve sonrasında doğru zamanda kullanım bilgisi ve geribildirim sağlanmalıdır.

İLKE

4

Algılanabilir Bilgilendirme

Tasarım, kullanıcı için gerekli bilgiyi, ortam koşullarından ya da kullanıcının duyuşsal algılama becerisinden bağımsız olarak etkin bir biçimde sunmalıdır:

- Temel bilgilerin "okunabilirliği" en üst düzeyde olmalı,
- Tasarıma özgü unsurlar kullanıcıya kolay açıklanabilir nitelikte farklılaştırılmış olmalı,
- Tasarım, duyuşsal kısıtlılıkları olan kullanıcıları kapsayacak biçimde düşünülmemelidir.

İLKE

5

Hataya Tolerans

Tasarım, kaza veya istenmeyen davranışlar sonucu ortaya çıkabilecek tehlikeli ve kötü sonuçları en aza indirmelidir:

- Tasarım unsurlarından en çok kullanılanlar kolay erişilebilir, tehlikeye sebep olabilecekler ise yok edilmiş, izole edilmiş veya korunaklı biçimde düzenlenmiş olmalı,
- Kaza ve hatalara sebep olabilecek davranış biçimleri ve tasarım unsurları için uyarılar yapılmış veya açık olarak ifade edilmiş olmalı,
- Tasarımlar kullanıcı hatalarını tolere edebilecek nitelikte olmalıdır.

İLKE

6

Düşük Fiziksel Güç Gereksinimi

Tasarımlar, yorucu olmamalı, etkin ve rahat kullanılabilir olmalı:

- Kullanıcı, tasarımı kabul edilebilir derecede güç kullanarak ve vücudunu doğal konumunda olacak şekilde kullanabilmeli,
- Tasarım, üst üste tekrar eden yorucu hareketleri gerektirmemeli,
- Uzun süreli güç kullanımı gerekliliği en aza indirilmelidir.

İLKE

7

Yaklaşma ve Kullanım İçin Uygun Boyut ve Mekân

Kullanıcının vücut ölçüleri, duruş pozisyonu ve hareketliliğinden bağımsız olarak, yaklaşma, uzanabilme, elle kullanım ve genel kullanımı için uygun boyut ve alan sağlanmış olmalı:

- Hem oturan hem de ayakta kullanıcılar için önemli kullanım öğelerine engelsiz bakış açısı temin edilmeli,
- Tüm kullanım öğelerine ayakta-oturarak aynı kolaylıkla ulaşılabilmesi,
- Farklı vücut ölçüleri ve el ile kavrama özelliği gözetilmeli,
- Yardımcı gereçler (tekerlekli sandalye, yürüme gereçleri, vb.) veya yardımcı olacak kişiler için yeterli alan sağlanmalıdır.

Evrensel tasarım;
bireysel özgürlükleri ve
hakları göz önüne alan,
"kent hakkı" kavramını
yansıtılmaktadır.

Bütün bu ilkeler, temelde "herkesin kullanımının" sağlanması ve erişilebilirlik teması üzerine odaklanırken, "siyaseten doğru" olma ilkesine de cevap vermektedir. Bu özelliği ile evrensel tasarım; bireysel özgürlükleri ve hakları göz önüne alan, "kent hakkı"¹ kavramını yansıtılmaktadır.

Önerimiz, 7 ilkenin bir bakış açısı olarak göz önünde bulundurulması ve yerel yönetimimizin gündeminde önemli bir yer kaplamasıdır. Kent planlama ve diğer mekânsal tasarımlarda evrensel tasarım ilkelerini şemsiye bir yol haritası olarak elimizde taşımak, tüm kentli kullanıcılar için ilkesel olarak doğru davranmamızı sağlayacaktır. Bütünü kapsayacak ilkelerin yerleştiği bir toplumsal yapı içinde diğer bazı aktörlerin (kadın, çocuk, engelli, yaşlı vb.) ihtiyaçlarına cevap vermek böylece daha kolay olacaktır.

Aşağıda, evrensel tasarımın ilkelerini temel alarak, bu kitapçığın asıl geliştireceği ve daha çok pratik planlama-proje ve tüm tasarım süreçlerine yönelik "Kadın Dostu Kentler ve Kent Planlama Ölçekleri İçin Yol Haritası" açıklanmıştır.

Kadın Dostu Kentler ve Kent Planlama Ölçekleri İçin Yol Haritası

Yukarıda evrensel tasarım ilkeleri üzerinde kısaca durulmuş ve ölçeği ne olursa olsun bir tasarımın kullanışlı ve sürdürülebilir olması için 7 temel ilkeye uyulması gerektiğinden söz edilmiştir. Bu bölümde ise, kadın dostu kentler için planlama ve tasarım yaparken nelere özen göstermek gerekir, kadının kentteki kamusal ve özel yaşamını, daha kolay ve sağlıklı hale getirebilmek için nelere dikkat edilmelidir sorularına yanıtlar aranacaktır. Bu yol haritasının kolay kullanımını ve faydalı olabildiğini sağlamak için öncelikle kurgusu ve nasıl kullanılacağı üzerinde durulacaktır. Yöntem olarak;

- Genelden-özele,
- Geniş bir çevreden-dar bir alana,
- Bölge ve şehir planlama ölçeğinden-yapı projesine kadar inen bir karar alanları hiyerarşisi izlenecektir. Şema 3 çalışma ölçeklerini sırasıyla göstermektedir:

¹ Kent hakkı (right to the city): "Kent hakkı kent kaynaklarına ulaşma bireysel özgürlüğünden çok öte bir şeydir: Kenti değiştirerek kendimizi değiştirme hakkıdır. Ayrıca bireyselden çok ortak bir haktır çünkü bu dönüşüm kaçınılmaz olarak kentleşme süreçlerini yeniden şekillendirmek üzere ortaklaşa bir gücün kullanımına dayanır. Kentlerimizi ve kendimizi yapma ve yeniden yapma özgürlüğünün en değerli ama aynı zamanda en çok ilgisiz kalınmış insan haklarımızdan biri olduğunu ileri sürmek isterim." (David Harvey (2008). "The Right to the City", New Left Review, No: 53, September-October 2008. (<http://newleftreview.org/II/53/david-harvey-the-right-to-the-city>, <http://www.sendika.org/2013/05/kent-hakki-david-harvey/>))

Şema 3: Kadın Dostu Kentler ve Kent Planlama Ölçekleri İçin Yol Haritası'nda Tanımlanan Çalışma Ölçekleri

Kullanımı kolaylaştırmak açısından bu "ölçekler" farklı renklerle ifade edilmiştir.

Buna göre kent bütünü turuncu, mahalle yeşil, sokak mavi ve yapı ölçeği kahverengi ile tanımlanmıştır. Kadın dostu planlama, bu ölçeklerin her biri için kendine özgü karar konuları ve tasarım dilleri geliştirilmesini gerektirmektedir.

Tanımladığımız dört ölçek Tablo 3'ten izlenebileceği gibi, beş ayrı karar konusu üzerinden de ayrıntılandırılacaktır. Bu karar konuları sırayla:

- Genel İlkeler-Kalite Ölçütleri
- Ulaşım – Erişebilirlik
- Kent Merkezi – Kentsel Hizmetler,

- Açık, Yeşil Alanlar- Parklar
- Kamusal Alanlar - Ortak Kullanım Alanları

olarak saptanmıştır.

Bu karar konularında ilk sıradaki "Genel İlkeler-Kalite Ölçütleri" o ölçek içinde benimsenecek genel ilkeleri ve yaşanabilir plan ve tasarımlarda o ölçek için geçerli ölçütleri tartışacaktır. Bunlar Şema 1'de kesik çizgilerle belirlenmiştir.

Her bir ölçek için, bu karar konuları üzerine çeşitli stratejiler, ilkeler, ölçütler önerilecektir. Öneriler, önce gerekçeleri ile tartışılacak ardından örnekler, fotoğraflar ile desteklenecektir.

Aynı "karar konuları", her ölçek için yeniden tartışılacaktır. Bu bir tekrardan çok, kentte yapılacak planlama, tasarım ve uygulamaların hepsinin bir bütün ve birbiri ile bağlantılı süreçler olduğunu gösterebilmek için özellikle verilmiş bir karardır.

Her bir kentsel karar konusu; örneğin kent bütününde, "yeşil alanlar" üzerine geliştirilecek olan bakış açısı, mahalle ve semt içinde ele alınacaktır. Bu süreçte aynı konuyu şehir plancı, kentsel tasarımcı, peyzaj mimarı, mimar, ürün tasarımcısı ve grafik tasarımcı uzmanlıklarında belli bir stratejinin ayrıntılandırılması şeklinde izleyecek ve tasarımlarında kullanabilecektir.

Bir kere daha tekrarlanacak olursa, tüm tasarım süreçleri bir bütün oluşturur. Değişen ölçekler ve ayrıntı düzeylerindeki tasarımlar farklılaşan tasarım meslekleri, kurumlar, teknik kadrolar ve uygulayıcılar tarafından gerçekleştirilmekle beraber, bütünsel bir bakış açısına dayanmaları ve devamlılıklarının sağlanması gerekmektedir.

Buna göre bu rehber kitap, kent bütününde verilen genel bir kararın en küçük tasarım ölçeğinde bile hem ilkesel hem de teknik yaklaşım olarak bağlayıcı olduğunu göstermeyi hedeflemektedir. Dolayısıyla bu çalışma, planlama/projelendirme veya uygulama alanında sonuç ürünün

nasıl olacağı ile ilgili ölçütler geliştirmekle beraber, daha çok "sürecin" bütünselliği ve tutarlılığının önemli olduğunu vurgulamak istemektedir.

Kadın dostu planlama ve tasarım bakışının tüm kurumsal yapılara ve bireylere aktarılabilmesi ve anaakımlaştırılması için böyle bütünsel bir süreç geliştirilmiştir.

Kentlerimizde, kadın dostu bir planlama ve kentsel tasarım sürecini yerleştirebilmek, kentin tek bir noktasında ve/veya bir kerelik "kadın dostu bir tasarım-uygulama" yapmak değildir. Hedef, kentlerde toplumsal cinsiyet eşitliğine duyarlı bakışı yerleştirmek ve geliştirmek

üzere her bir karar sürecinde ve tasarım ölçeğinde, mekânın kadın bakışlı bir çerçeveye sahip olmasına önayak olacak ivmeyi başlatabilmektir. İvmenin bütün kente yayılması, her ölçeğe sıçraması amaçtır.

Son bir hatırlatma olarak, bu rehber ile ortaya atılan ölçüt, ilke, teknik ve önerilerin, her biri farklı coğrafya, yerel süreç, sosyo-kültürel yapı ve doğal-tarihsel değerlere sahip kentlerimizde yerel koşullar ve süreçler doğrultusunda uygunluğunun tartışılması ve kentlerin farklı kimlikleri çerçevesinde yeniden sorgulanması son derece önemlidir.

Farklı coğrafyalardaki farklı konut tipleri.

Ülkemiz içinde her coğrafya birbirinden çok farklı fiziksel, kültürel, doğal ve tarihsel özelliklere sahiptir. Bu farklılıklar değişen sosyal yaşam biçimleri ve gelenekleri üretmektedir. Bu farklılıklar öylesine belirgin özelliklere sahiptir ki, her bir yöre planlanır ve tasarlanırken, gerek mekânsal anlamda gerek ekonomik ilişkiler ve sosyal yaşam biçimleri anlamında gözetilmelidir.

03

Kent Bütünü

İlke, Ölçüt, Tavsiye ve Örnekler

Genel İlkeler / Kalite Ölçütleri

Ulaşım / Erişilebilirlik

Kent Merkezi / Kentsel Hizmetler

Açık - Yeşil Alanlar, Parklar

Kamusal Alanlar / Ortak Kullanım Alanları

Kent bütünü için verilecek kararlarda kadınların düzenli, yaşanabilir ve erişilebilirliği yüksek bir gündelik yaşam sürdürmesini sağlamak önceliklendirilmelidir.

Şehir ve bölge planlama, kenti bir bütün olarak görür. Bu bütün içinde farklı fonksiyonların nasıl dağılacığı, yoğunlukların nasıl farklılaşacağı, ulaşım olanakları ve erişimin nasıl organize edileceği, yeşil ve açık alanların kenti nasıl beslediği, kentin çeperlerinin nasıl değerlendirileceği ve kentin diğer kentlere erişiminin nasıl olacağı gibi, bütüne ait kurguları oluşturmaya çalışır. Bu anlamda, "kent bütünü" kararları şehir planlamadaki "makro" ölçek kararlarıdır. Peki, bu makro kararların kadın dostu olmasını sağlamak için neler yapmalıyız? Kararları toplumsal cinsiyet eşitliği bakışı ile kurgulamak nasıl mümkün olacak?

Bu sorulara cevap vermek adına, "kent bütünü" başlığı altında, makro ölçekte ve bir sistem olarak kentin nasıl ele alınabileceği, nasıl bir gelişim şemasının kullanışlı olduğu ve hangi genel ilkelerin toplumsal cinsiyet eşitliğini gözetebileceği tariflenecektir.

Kent bütünü ilkelerinin, kadınların ve kız çocuklarının, erkekler ve oğlan çocuklarından farklılaşan gereksinim, talep ve önceliklerini gözeten şekilde tarif edilebilmesi için öncelikle, farklı "kadın" kategorileri olabileceğini de dikkate almak gerekir. Kuşkusuz tek bir kadın tipinden söz edemeyiz. Çok sayıda, hatta kentte yaşayan kadın sayısı kadar farklı

kadınların var olduğu bir gerçektir. Ancak kadınların sadece yüzde 29'unun ücretli bir işte çalıştığını ve geriye kalan kadınların büyük bir kısmının da ev içi ücretsiz işleri üstlendiğini, ayrıca ev içi işlerin kadın ve erkek arasında ücretli işte çalışanlar arasında da olduğu gibi oldukça adaletsiz dağıldığını¹ düşünecek olursak; bu veriler kadınların toplumsal konum ve rolleri üzerinden bir kadın kullanıcı profili oluşturmaya yardımcı olacaktır. Bu profildeki kadınlar:

- Konut ve yakın çevresini yoğunlukla kullanan,
- Ev-işyeri ilişkisi olan,
- Ailede çoğunlukla çocukların ev içi ve kentteki hizmetleri için gerekli işleri yüklenen,
- Akrafa, hasta, özürlü yakınlar ile ilgilenme işini yüklenen,
- Evin/ailenin gündelik gereksinimleri ve alışveriş ihtiyacını karşılayan,
- Komşuluk ilişkilerini sürdüren,
- Bütün bu görevleri yerine getirirken genellikle toplu taşıma araçlarını kullanan,
- Kenti kullanırken sağlık ve güvenliğini tehdit eden, toplumsal baskı ile karşılaşmasına neden olan birçok yüzleşmeyi yaşayan "özneler"dir diyebiliriz. Bu sebeple, kent bütünü için verilecek kararlarda kadınların düzenli, yaşanabilir ve erişilebilirliği yüksek bir gündelik yaşam sürdürmesini sağlamak gerekmektedir.

¹ TÜİK'in 2006 yılında yayınlanan Zaman Kullanım Anketi sonuçlarına göre ücretli bir işte çalışan kadınlar günde 240 dakikalarını ev içi işler için ayırırken, ücretli bir işte çalışan erkekler arasında bu süre 40 dakikaya düşmektedir.

Genel İlkeler / Kalite Ölçütleri

- Sorumlu-Etkin Kaynak Kullanımlı-Tutumlu-Süren ve Sürdüren Kent
- Herkes İçin Kolay Erişim Sunan Yoğun, Canlı, Çekici, Misafirperver, Güvenli ve Sağlıklı Esnek ve Çeşitli Estetik ve Tasarım Kalitesi Yüksek Özgün-Kimlikli Kent

Kent Bütününde Toplumsal Cinsiyet Eşitliğine Duyarlılık

Kentin bütününde toplumsal cinsiyete duyarlı bir bakış ile kadınların mekânsal ve kentsel hizmetlerden eşit yararlanmalarının sağlanması en öncelikli hedef olmalıdır.

Bunun için planlama ve kentsel tasarım, uygulama ve denetleme süreçlerini yönlendiren tüm kararların, toplumsal cinsiyete duyarlı, kadın dostu bir bakış içinde yürütülmesi gerekir.

Bu süreçte kurum ve kuruluşların eşgüdüm içinde çalışması önemlidir.

Kent Bütününde Tüm Farklılıklara Karşı Eşit Değil "Eşitlikçi" Yaklaşım

Planlama, çok farklı kullanıcı grupları için bir dizi karar üretmek zorundadır. Planlama kamu yararına yapılırsa da, bu yapılan planların her zaman kentlilere eşit olanaklar sunacağı anlamına gelmez.

Sosyo-ekonomik, kültürel farklılıklar, bedensel farklılıklar, yaş ve cinsiyet temelli farklılıklar aynı hizmet sunularak herkese eşit davranmayı

çok zorlaştırmaktadır. Bu nedenle farklı yaş gruplarından kadın, erkek ve çocukların kentteki yaşamlarını eşitlik anlayışı içinde çözmek gerekir.

Bununla birlikte kentte özellikle farklı kesimlerden kadınlar arasındaki farklı yaşam biçimleri de gözlemlenmeli ve eşitlikçi hizmet sunumları yapılabilir.

Kentlerimizde kadınlar fiziksel, ruhsal, kültürel, ekonomik, toplumsal nedenlerle çok farklı yaşarlar. Bu farklılıklar kenti de farklı kullanmalarına yol açar. Plancı, mimar ya da peyzaj mimarı olarak kentte eşitsizlikleri ortadan kaldırmanın yolu, fırsatlara erişmekte herkese imkân sağlayacak mekânsal kurgular ve mekânlar oluşturmaktır.

Kamusal mekânlar tüm kentlinin mekânlarıdır. Her bir kentli bu mekânlardan yararlanmalıdır. Bunu sağlamak için güvenlik, sağlık ve temizlik koşulları düşünülmüş ortak alanlar üretilmesi, bu alanlara erişebilirliğin herkes için kolaylaştırılması, farklı kullanıcılar göz önüne alınarak kent bütününde çeşitliliğin yaratılması önemlidir.

Örneğin bir kent parkı:

- Kent içinde merkezi bir konumda olmalı,
- Toplu taşıma olanakları ile erişilebilir olmalı, Otopark imkânları sağlanmalı
- Kent sistemi içinde başka park veya açık alanlardan geçilerek yaya olarak ulaşılacak bir ağ sisteminin parçası olmalı,
- Kullanıma açık olduğu her saatte güvenliği sağlanmış olmalı ve sağlıklı donatılmış olmalı
- Farklı gereksinimlere cevap verecek donanımına sahip olması düşünülmelidir (WC, bebekler için alt değiştirme üniteleri, kapalı-açık mekânlar, dinlenme, spor, eğlence, oyun imkânları, aktif ve pasif yeşil alanlar, kültürel faaliyetler, yeme içme alanları...)

Ancak bu koşulları sağladığında bir kent parkı farklı sosyal ve kültürel yapılardan, cinsiyetten, yaştan kentlilerin taleplerine cevap verebilir.

Kent Bütününde Kentte Yaşayan Kadınların Planlama ve Karar Süreçlerine Katılımı Sağlanmalı

Kentte toplumsal cinsiyet, kültür ve sosyal sınıf ayrımı gözetmeksizin, tüm kentlilerin ve kent kullanıcılarının planlama ve tasarım kararlarında söz sahibi olabilmesini sağlayacak süreçler geliştirmek, kentlilerin planlama ve uygulamalardan haberdar edilmesini sağlamak ve fikirlerine başvurmak çağdaş toplumların önemli demokrasi ilkelerinden biridir. Bu nedenle kentlerimizde

katılımcı uygulamalara geçilmelidir. Katılımcı projeler ile hedeflenen, kentlilerin, özellikle kadın kullanıcıların kentsel hizmetler ve imar alanında alınacak kararlarda fikir sahibi ve etkin olabilmesidir. Bu süreci besleyebilecek faaliyetler; yarışmalar düzenlenmesi, kadınların bu yarışmaların seçici kurullarında yer almasının sağlanması, kadınların veya kadın sivil toplum örgütlerinin belediye meclis toplantılarını izleyebilmesi, kadın katılımcıların da temsil edildiği anketler ve odak grup toplantıları yöntemi ile belirli bir plan/proje konusunda kentliye danışılması olabilir.

Tablo 3: Toplumsal Katılım Projelerinin Faydaları

Projelere Katılmanın Kadın Açısından Faydaları	Kadın Katımlı Projelerinin Yerel Yönetimlere Faydaları
Kadının kent hakkında bilgilenmesi	Kadınlara yönelik bir dil ile kent üzerine bilgilendirme yapmak, bunu yaparken kadın ve çocuklar hakkında yeniden düşünmek
Kadının görüş ve sorunlarını doğrudan ve somut örneklerle karar alıcılara ifade edebilmesi	Toplumsal cinsiyet eşitsizliğine ilişkin sorunlardan birinci elden haberdar olmak
Kadının toplumsal anlamda özdeğerlerini ve becerilerini fark etmesi	Kentsel sorunlara cevap ararken, erkekler aracılığıyla değil doğrudan kadınlara destek olacak çözümler düşünmek
Kadının yaşadığı kent üzerine önerilerde bulunabilmesi ve özel yaşamında yalnız olmadığını görmesi	Kadına yönelik daha duyarlı ve eşitlikçi projeler üretmek ve kadınların farkına varmak
Kadınların karar alıcılara kadın dostu düşünmek konusunda önyak olmaları	Güvene dayalı toplumsal bir anlayış üretmek
Kadınlara duyarlı, estetik yönden güçlü ve çevreci yaklaşımlar konusunda daha kararlı ve etkin olma fırsatı sağlanması	Kadınların kente dair estetik ve çevreye duyarlı taleplerini gözetilen projeler yapılmasına önyak olmak

Her ne kadar katılımcılık son yıllarda bir çok belediye tarafından tercih ediliyor olsa da, kadınların katılımcı süreçlerde karşılaştıkları bazı temel zorlukları gözeterek özel önlemler geliştirilmesi, bu süreçleri gerçek anlamda kadınların da erkekler kadar temsil edilebildiği süreçlere dönüştürecektir. Kadınların katılımcı süreçlere dahil olmada karşılaştığı bazı temel zorluklar aşağıda özetlenmiştir:

- Geleneksel roller, güç paylaşımı,
- Bilgi ve kaynaklarda erkeklerin mutlak hakimiyeti (örneğin kadınlarda okur yazar olmayan nüfusun erkeklere göre daha fazla olması),
- Katılımcı toplantıların yer ve zamanlarının genellikle kadınlara uygun olmaması,
- Kendine güven eksikliği (büyük ölçüde eğitim ve istihdam olanaklarına daha sınırlı erişimden kaynaklı),
- Toplumun kadınlara olan güven eksikliği,
- Eşit bir birey olarak "haklar" konusunda farkındalık eksikliği.

Örnek verecek olursak, mahalleye yapılacak bir park söz konusu olduğunda mahalle toplantıları yapmak katılımcı bir yöntem olarak önemlidir. Ancak toplantının yapıldığı yer (Ör: kahvehane), toplantının saati (Ör: okul çıkışı) ya da toplantının kolaylaştırıcılığını yapan kişinin kadınlara söz vermemesi kadınların sürece katılımını kısıtlayabilir, hatta engelleyebilir. Bu tip bir toplantının düzenlenmesinde kadınların geleneksel cinsiyet rollerinden dolayı üstlenmekte oldukları çocuk bakımı, ev idaresi gibi yükümlülükler düşünülerek zaman ayarlaması yapılma-

sı, mümkünse toplantı süresince bir çocuk oyun alanı düzenlenmesi ve toplantı mekânı seçilirken kadınların bulunmaktan huzursuz olmayacakları ve kolay erişebilecekleri mekânlar seçilmesi önemlidir. Ayrıca, erkeklerin yoğun olarak buldukları bir ortamda kadınların fikir bildirmekten kaçınma ihtimali gözetilerek toplantı kolaylaştırıcılığını yapan kişinin kadınlara eşit söz vermek için özel bir yöntem belirlemesi ve mümkünse kadın olması da bir başka önemli ayrıntıdır. Yine, kadın okur yazarlığının düşük olduğu yerlerde, mümkün olduğunca basit, kolay anlaşılabilir çizimlerle bilgilendirme yapılması, katılımı destekleyici materyallerin her eğitim seviyesindeki kişilerce anlaşılabilir olması da her bireyin eşit katılabilceği süreçler yaratmada önemlidir.

Anket, soru formu gibi yöntemlerle bilgi toplanmak istendiğinde, kadınların ve erkeklerin eşit oranda bu sürece katılmalarına dikkat edilmeli, sorular kadınların cevaplamaktan çekinmeyeceği ortamlarda, bu konuda uzman kişilerce sorulmalıdır. Özellikle kentsel hizmetler ve mekân tasarımı konularında sorular sorulurken kadınların mümkün olduğunca doğru yönlendirilmesi ve soruları cevaplarken yanlarında cevaplarını etkileyebilecek aile bireylerinin bulunmaması özel bir önem taşımaktadır. Yine bir yöntem olarak karmaşık konularda bilgi almak için anket gibi sınırlayıcı ve kafa karıştırıcı olabilen yöntemler yerine kroki, çizim, vs. gibi basit yöntemler tercih edilmesi de daha doğru veriye ulaşılmasını sağlayabilecektir. Örneğin, ulaşım planlaması tasarlanırken

hatların güzergâhlarına ilişkin karmaşık sorular yerine kadınlardan bir hafta süreyle toplu taşıma rutinlerini basit bir krokiye işaretlemelerini istemek hem okuma yazması olmayan kadınlar, hem ankete cevap vermekte zorlanan kadınlar, hem de araştırma sonuçlarını kullanarak söz konusu toplu taşıma hizmetine yönelik cinsiyet analizi yapacak uzmanlar için daha verimli bir yöntem olacaktır².

Örnek Çalışma: Nilüfer Belediyesi Manolya Parkı Tasarım Süreci

Kadınları ve çocukları doğrudan ilgilendiren ve kent hayatına katılımlarını önemli ölçüde etkileyen park yapımı gibi bir sürecin katılımcı şekilde yürütülmesi ve parkın o mahallede yaşayan vatandaşların, özellikle de parktan daha çok yararlanan kadınların ve kız çocuklarının, fikirleri alınarak tasarlanması bu parkın hedef kitesini oluşturan kadınların ve kız çocuklarının kullanmaktan keyif aldıkları, kendilerini güvende hissettikleri ve sosyalleşebildikleri bir kentsel mekân olarak faaliyet göstermesinin en önemli gereğidir. Nilüfer Belediyesi'nin yürüttüğü Manolya Parkı'nın tasarım süreci bu konuda

² Toplumsal cinsiyete duyarlı veri ve analiz konusunda daha ayrıntılı bilgiye Kadın Dostu Kentler Programı kapsamında Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı (TEPAV) tarafından hazırlanan *Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Veri Çalışması*'ndan ulaşabilirsiniz: <http://kadindostukentler.org/content/docs/kdk-tepav.pdf>

Geri dönüşüm kampanyalarında tüm hane halkının geri dönüşüme katkı vermesini sağlamaya odaklanmak ve bunu yaparken kadınların mevcut hane içi iş yükünü arttırmamaya özel bir özen göstermek gerekmektedir.

örnek gösterilebilir. Bu tip katılımcı yöntemlerde en önemli unsurların başında gelen toplantı yerinin seçimi (herkese açık, kadınların kendilerini rahat hissedebilecekleri bir mekân), toplantı saatinin belirlenmesi (örneğin okul çıkışına denk gelmemesi), kolaylaştırıcılığı yapanlardan birinin kadın olması ve toplantı duyurularının açık şekilde yapılması sayesinde, Manolya Parkı kadınlar ve erkeklerin ortak kararı ile tasarlanmıştır.

Kent Bütününde Tutumlu Kaynak Kullanımı ve Sürdürülebilirlik

Kentsel kaynaklar sınırlıdır. Ekonomik kaynakların yanında, kentsel topraklara ve doğal değerlere sahip çıkılmalıdır. Kentin kimliğini oluşturan tarihi ve kültürel değer ve potansiyeller ile kentteki sosyal birikim o kentin yaşamında hayati öneme sahip niteliktedir. Bu kaynakların her birine özen göstermek gerekmektedir.

Kentteki ekonomik birikimin tutumlu ve eşitlikçi kullanımına dikkat etmek gerekmektedir. Bu anlamda geri dönüşüm çalışmaları oldukça önemlidir. Ancak burada dikkat edilmesi gereken nokta, geri dönüşüm kampanyalarında ev ve mutfak işlerini genellikle kadınların üstlendiği varsayımından yola çıkarak sadece kadınları hedefleyen projeler yapmak yerine, tüm hane halkının geri dönüşüme katkı vermesini sağlamaya odaklanmak ve bunu yaparken kadınların mevcut hane içi iş yükünü arttırmamaya özel bir özen göstermektir.

Şişli Belediyesi
atık toplama kampanyası

Kentsel topraklar, bir rant aracı olmaktan çok kent halkının sağlıklı bir kentsel çevreye, yeşil ve açık alanlara kavuşması için değerlendirilmelidir. Kent bütününde çevresel değerleri koruyan ve insan sağlığına değer veren kentsel kullanımlara ihtiyaç vardır. Bu yaklaşım kadınların psikolojik ve fiziksel sağlığına da katkıda bulunur.

Kentler ekolojik dengeyi tehdit eden birçok unsuru bir arada barındırır. Bu nedenle kentteki vadiler, su havzaları, ormanlık ve koruluk araziler, nehir-göl-deniz, endemik bitkiler vs. korunmalı ve varlıklarını sürdürmeye imkân verecek planlama kararları ile kent mekânının ve yaşamının bir parçası olarak kalmalarına özen gösterilmelidir.

Şehir planları, "koruyarak yaşatma" ilkesini benimseyen kararlar üretmelidir. Bu tür yaklaşımlar kentte

özellikle kadınların yaşamını doğal çevrelerde geçirmelerine ve çocuklarını bu çevrelerde sağlıklı ve havası temiz alanlarda büyütmelerine de yardımcı olacaktır. Bu doğal park alanları çeşitli aktiviteleri barındırabilir ve kentte doğadan kopmadan yaşamayı sağlar. Benzer şekilde, kentteki tarihi ve kültürel birikimi de planlama kararları içinde birer kentsel zenginlik olarak görmek plancıların görevi olmalıdır.

Kent bütününde "kent tarımı" yapılması kentin tarımsal gıda üretimine katkıda bulunacağı gibi, istihdam olanakları da yaratacaktır.

Bu amaçla, kentte uygun alanlar planlama kararları ile belirlenebilir ve kent bütününe yayılmış farklı büyüklüklerdeki alanlar üzerinde tarım yapılabilir. Bir model olarak geliştirilebilecek bu uygulama ilkel olarak çevre dostu bir faaliyetler ve yerel yönetimin denetimi altında

gerçekleştirilebilir. Bu, aynı zamanda kadınlara, evlerine yakın noktalarda yarı zamanlı çalışma imkânı da sağlayacak bir uygulamadır. Ayrıca, kadınlar, geleneksel toplumsal cinsiyet rolleri sebebi ile çoğu zaman üstlenmek durumunda kaldıkları çocuk bakım sorumluluğunu bu sayede doğal bir ortamda, çalışmalarına engel olmayacak şekilde ve aynı zamanda çocukların doğa-tarım bilgilerini güçlendirici şekilde sürdürüleceklerdir.

Kent içinde ekolojik değerleri ve doğayı koruyan, tarımsal üretime imkân veren ve kent halkına sosyalleşme ve doğada zaman geçirme imkânı sağlayan, ürünleri ile tüm ülkede ismini duyuran en önemli örnek alanı Atatürk Orman Çiftliği'dir. 3300 hektarlık alana yayılan kent ormanı 1923'ten bu yana Ankara kentlilerine ve kadınlarına hizmet etmiştir. Yine resimde görülen Diyarbakır'da kent surlarının hemen bitişiğindeki Hevsel Bahçeleri de benzer bir örnektir. Bu bahçeler kadının istihdamını sağlamaya da imkân verecek potansiyel iş imkânları sunar. Bu ve benzer örnekler artırılmalıdır.

Kentsel tarım kadınların hem istihdam anlamında hem de gündelik hayatta ilgilenebileceği bir alandır.

Kentsel tarım, kadının ruh ve beden sağlığı açısından da düşünülmesi gereken önemli bir kentsel politikadır. Ayrıca bu alanlarda yapılan faaliyetlerin kent ekonomisine de olumlu katkıları olacaktır.

Kentlerimizde doğal çevrenin kentlilerin kullanımına açılması ve verimli bir biçimde değerlendirilmesi ile ilgili başka çalışmalar da yapılmaktadır.

Yozgat Spor Vadisi Projesi: 1500 dönümün üzerinde bir arazide 3 etapta yapılacak spor vadisi projesi çalışmaları sürüyor. Kayak tesisi ve kayak üniteleri, tüneller, çocuk treni, dağ kızı, kapalı yüzme havuzu, futbol, basketbol, tenis gibi açık spor üniteleri ile gölet düzenlemesi ve piknik alanları ile ağaçlandırma çalışmalarını kapsayan proje tamamlandığında Yozgat'ın ilgi çekici projeleri arasında yer alacak. <http://yozgat.gov.tr/projeler/proje-goster/14-yozgat-spor-vadisi.html>

Yandaki haberde yer alan uygulama birçok başka vadi projesinden farklıdır. Vadiler ekolojik özellikleri olan doğal alanlardır. Bu alanlarda konut inşaatı yapmak sağlıklıdır. Bu örnek, rüzgar hareketini kesecek nitelikte yapı yer almayan ve halkın kullanımına açık faaliyetlerle donatılmış bir örnek olarak değerlendirilmelidir. Kadınların ve kız çocuklarının kullanmayı tercih edecekleri ve faydalanabilecekleri türden spor faaliyetlerinin içinde bulunmasına dikkat edilmesi uygun olacaktır. Buna ek olarak, çocukları ile birlikte gelecek ebeveynler için, kendileri spor aktivitelerine katılırken çocukların bakılacağı, kreş/çocuk oyun ünitesi gibi mekânların düşünülmesi de bir gerekliliktir.

Kent Bütünü İçin Doğru ve Güvenilir Bilgi ve Veriler Kullanılmalı, Kadınlara Yönelik Veri Toplanmalıdır

Toplumsal cinsiyet eşitliğini anaakımlaştırmak, herkes için eşitlikçi mekânlar üretebilmek ancak kullanıcılara dair bilgi toplamak ve veri üretmekle mümkündür.

Kentlerde çoğu standartlar ve mekânsal kararlar hâlâ yetişkin, sağlıklı erkek kullanıcı temel alınarak oluşturulmaktadır. Bu nedenle kentte yaşayan kadınlar ve farklı kullanıcılar ile yapılacak sohbet, atölye çalışması, anket gibi katılımcı uygulamalar, istatistik veri toplanması, katılımcı toplantılar yapılarak kadın kentlilere yönelik bir veri tabanı oluşturulması çok yararlı olacaktır.

Kent bütününde çok çeşitli kesimden kadın yaşamaktadır. Bu farklılığı gösterecek bilginin elde bulunması, kadınların kente ilişkin talepleri konusunda daha hassas davranılmasına olanak sağlayacaktır (farklı yaşta kadın, kız çocuğu, çalışan kadın, çocuklu kadın, evli, bekâr kadın, okur-yazar olmayan kadın, farklı ekonomik sınıftan kadın vb.). Bu tespitler mekânda ve kentsel hizmetlerde daha fazla çeşitliliğe ihtiyaç olduğunu gösterecektir. Kent bütünü için toplanan veriler doğrultusunda yapılan plan ve tasarımlar gerçek ihtiyaçlara cevap verecek mekânların tasarlanmasına yansıtacaktır.

Örneğin kentte kadınların güven içinde hareket etmeleri en önemli kentsel değerlerden biridir. Kentsel mekândan beklenen güvenlik duygusu/derecesi ve kalite beklentisi de kullanıcıya göre değişir.

Örnek olarak Sabancı Üniversitesi'nde düzenlenen "Mor Sertifika" programı dahilinde ortaokul öğretmenleri ile yapılan bir atölye çalışmasını gösterebiliriz. Bu çalışma sonunda mevcut okul binaları ve okul bahçelerinin kız öğrencilerin isteklerini yeterince karşılayamadığı sonucu ortaya çıkmıştır. Okul yapıları içinde koridorların daha geniş olması, bahçede hem sakin hem hareketli farklı nitelikte köşelerin bulunması, merdiven korkuluklarının boyutlarının en kısa ve en uzun öğrenci gözetilerek tasarlanmasının gerektiği, tuvaletlerin kullanışsızlığı, spor imkânlarının sadece erkeklerin tercih ettikleri dallara yönelik olduğu gibi değerlendirmelerle karşılaşılmıştır.

Bu atölye çalışmasının değerlendirilmesi tasarıma yönelik çok faydalı veriler üretmiştir.

İzmir Büyükşehir Belediyesi'nin kadın sığınma evleri konusunda topladığı istatistikler, Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi'nin ürettiği kadın istatistikleri, Kadın Adayları Destekleme Derneği (Ka.Der), CEDAW İzleme Grubu, Cinsiyet Eşitliği İzleme Derneği (CEİD), Kadın Koalisyonu, Uçan Süpürge, Kadın Dayanışma Vakfı, Kadın Çalışmaları Derneği, Kamer Vakfı, Mor Çatı, KEİG Platformu gibi birçok kadın sivil toplum örgütü ve inisiyatifinin kadına yönelik istatistiki veri üretme çalışmaları son derece önemlidir. Bu veriler toplumsal yapı içinde kadının tercih ve gereksinimlerini tariflemeye yönelik olmalıdır. Bu tür çalışmaların yanında kadınların kenti kullanma biçimlerine yönelik verilerin (Örneğin park, spor alanları, sinema, alışveriş merkezi (AVM), kültür merkezi, tiyatro, pazar yeri kullanım sıklıkları ve biçimleri, yolculuk mesafeleri istatistikleri, ulaşım araçlarını kullanma, kaza istatistikleri, mülkiyet istatistikleri, kentsel hizmetlere ilişkin memnuniyet değerlendirmeleri, konut kullanımına yönelik anketler vb.) üretilmesi gereklidir.

Yerel yönetimlerin kent bütünü veya farklı ölçekler için bilgi toplama ve veri üretme çalışmalarını yapısal bir süreç olarak bünyelerine katmaları son derece önemlidir. Aksi takdirde, taleplere karşılık gelmeyen plan kararları üretilecek ve ihtiyaca cevap vermeyen uygulamalar yapılacaktır.

Kent Bütününde Nasıl Bir Yerleşim Düzeni? Yaygın Form - Sıkı Yoğun Form?

Kent bütünü'nün makro şeması ve yerleşim düzeni coğrafi ve topografik özelliklerine göre değişmektedir. Ancak günümüz teknolojisi kentlerin bu eşiklere bağlı kalmadan gelişmesine olanak vermektedir. Kentler kısıtlı bir alan üzerinde yoğun (sıkı) gelişebileceği gibi, yayılarak da büyüyebilir. Bu iki farklı gelişme biçiminin kadınlara etkisi farklıdır.

Sıkı gelişme formunda yoğun bir yapılaşma vardır, ama ulaşım ve diğer altyapı fazla maliyetli ve yaygın değildir. Kent merkezine ulaşım daha yakındır. Kadınlar sosyal kent yaşamına daha yakındır.

Yaygın formda ise yol, elektrik, su gibi tüm altyapı ve sosyal hizmetler uzak mesafelere götürülmelidir. Kentliler yaygın yerleşmiştir ve kent merkezini birlikte kullanma şansından uzaktırlar. İş olanaklarının merkezde kümelenmesi kentlilerin sabah ve akşam saatlerinde yollarda

Sıkı / Kompakt
Kent formu

Yaygın kent formu

Kent bütünü için, gerek ulaşım ve diğer altyapı maliyetleri açısından, gerek gün içinde zaman kullanımı ve kent merkezi ile daha yoğun ilişkiler kurmak açısından, mevcut yapı stokunu da değerlendirecek kompakt/sıkı form tercih edilmelidir.

özel araç veya toplu taşıma araçlarını kullanmalarını zorunlu kılar. Kentin dışına yayılan konut bölgelerinde kısıtlı hizmet imkânı vardır. Bu alanlar, “yatakhane kentler” olarak yaşar. Kadınların geleneksel cinsiyet rollerinden dolayı yüklendikleri görevleri yerine getirebilmeleri zorlaşır, toplu taşıma imkânları ile sınırlı bir erişim imkânları olur. Bu durum, araba sahipliğinin artmasını gerekli kılar. Kadınlar merkeze gelmekte zorlanırlar, erişim ekonomik olarak maliyetli olur. Bu durum gelir seviyesi düşük kadınlar için daha da zordur. Araba kullanan kadınların ise uzak mesafeler arasında gidip gelmesi gerekir.

Kentlerin, yayılarak veya sıçrayarak çepçepere doğru gelişmesi, her gün merkeze yolculuk yapılmasını zorunlu hale getirmiş ve birçok altyapı maliyetini arttırmıştır. Bu yeni yerleşme alanları, çok katlı, geniş daireli veya bahçeli müstakil konutların yer aldığı modern alanlar olabilmektedir. Günümüzde, göçlerin yol açtığı kentin dış bölgelerini seçen gecekonduların yerleşmelerinin dönüşüm projeleri ile yeniden yapılandırılması da bu eşik alanlarını kentlerin yeni yerleşim alanları haline getirmektedir ve yayılmanın bir nedenidir.

Kentin yayılarak büyümesi sunduğu imkânlarla rağmen kadınların hayatını güçleştirmektedir.

Toplumumuz içinde kentte sosyalleşme olanağı zaten kısıtlı olan kadın, bu çevre yerleşmeler düzeni içinde daha da tecrit olup, komşuluk, tanıdık bakkal manav ilişkisi konusunda sorunlar yaşamaya başla-

mıştır. Bununla birlikte, park-yeşil alan, spor ve kültürel aktivite mekânları, PTT, fatura/borç ödemeleri, banka işlemleri, alışveriş, çocuk ve yaşlıların ilaç/hasta bakım işleri için gereken eczane/hastane ziyaretleri, taze gıdaya erişim, tamir-bakım hizmetlerine erişim gibi diğer alanlarda da yoksunluk yaşanması muhtemeldir.

Kent bütünü için, gerek ulaşım ve diğer altyapı maliyetleri açısından, gerek gün içinde zaman kullanımı ve kent merkezi ile daha yoğun ilişkiler kurmak açısından, mevcut yapı stokunu da değerlendirecek kompakt/sıkı form tercih edilmelidir.

Kent bütününde sıçrayarak veya yayılarak gelişme tercih edilecek ise; gelişecek yeni yerleşme alanlarının çeşitli kullanımları bir arada sunan mahalleler biçiminde tasarlanması ve toplu taşıma sistemlerinin merkez ve çevredeki diğer yeni yerleşimlerle ulaşım bağlantısının hızla kurulması önerilebilir.

Kent Bütününde Eşitlikçi Küçük Mekânsal Müdahaleler Kadınların Refahını Arttırır

Yerel yönetimler planlamada, kentsel alanları geliştirirken, toplumsal cinsiyet eşitliği açısından kent bütününde yeni yapılaşma ve çarpıcı faaliyet alanları önermek yerine yaşam kalitesi ve güvenliğini artırıcı uygulamaları benimsemelidir. Kentlerimiz büyük ve çarpıcı projeler yerine küçük ve yaşam kalitesini artırıcı projeler ile sürdürülebilir bir

Yaya kestirmeleri/ara sokakları: Konut alanlarına yakın alt merkez ve alışveriş sokakları ile diğer kentsel hizmetlerin yer aldığı caddelere ulaşmak için ara sokak ve yapı aralarının değerlendirilerek güvenli, aydınlatılmış, yer döşeme malzemesi, basamak ve rampaları nizami olarak düşünülmüş ara sokaklar ve kestirmeler düzenlenmesi kent içinde yaya dolaşımını kolaylaştırıcı ve kadınlar açısından sosyalleşmeyi sağlayacak küçük bütçeli ve kullanışlı, kentsel yaşam kalitesini arttırıcı projelerdir.

Aynı şekilde kentin uygun sokaklarında bisiklet yolu/izi uygulaması da kentsel kaliteyi arttıracak diğer bir uygulama olabilir. Tramvay, trolleybüs veya otobüs gibi toplu taşıma araçlarının durak yerlerini içine alacak şekilde (20 m. mesafe) belli bir şerit boyunca yayanın hareketini daha güvenli ve rahat hale getirebilecek, trafiği yavaşlatacak yumuşak veya pütürlü zemin uygulaması, özellikle konut alanlarında çok yararlı ve güvenliği sağlayıcı bir uygulama olabilir.

iyileşmeye kavuşabilir. Kentin yaşam kalitesinin artması, kadının yaşam kalitesini de etkileyecektir.

Örneğin, büyük yatırımlar ile gerçekleştirilecek bir tema-eğlence parkı yerine, tüm mahallelerde yer alacak, sağlık ve güvenlik kriterlerini sağlayan en az birer tane mahalle ve çocuk parkı, kadınların yaşam kalitesini daha fazla arttıracak ve sürekli kılacaktır. Kent bütünü için yapılacak büyük bütçeli yatırımlardan çok, kadının yaşamında gününü kolaylaştıracak uygulamalar çok önemlidir. Bu küçük uygulamaların kentte sistemli, yaygın ve eşitlikçi dağılımı sağlanmalıdır.

Kentsel hizmetlerin ve kamusal alanların kent bütününde belli bölgelere yığılması yerine, eşitlikçi bir dağılımının olması uygundur. Böylece kentte yer alan farklı kullanıcı ihtiyaç yapısına göre değişen hizmetlerin sunulması sağlanır. Kültür ve sosyal farklılaşmaya göre değişen hizmetler sunulabilir.

Kent bütününde farklı toplum kesimlerinin ortak beklentisi tek bir uygulama yerine, uygulamada süreklilik sağlanmasıdır. Kent bütününde benzer hizmetlerin farklı bölgelerde tekrarlanarak bir sistem oluşturulması gerekmektedir.

Kent Bütününde Yaşamayan Ölü Alanlar Yerine, Canlı ve Yoğun Kentsel Mekânlar

Yoğunluk, yerleşmelerin hareketliliğini ve canlılığını ifade eder. Bu açıdan bir kentin veya kurulacak yeni bir yerleşim bölgesinin yapılaşma yoğunluğu önemlidir. Yoğun bir yerleşme kentin yaşayan, güvenli bir mekân olmasını sağlayabileceği gibi, az yoğunluk fazla sakin ve güvensiz alanlar oluşmasına da neden olabilir. Buna karşılık çok yoğun bir yerleşmenin kalabalık ve boğucu, yorucu ve kirliliğe dönüş-

Kentlerimizde kamusal aktivite alanları iklim koşullarını değerlendirerek tasarlanmalıdır. Gerek alanların kapalı, açık veya yarı açık olması, gerekse malzeme seçimi kullanımı etkileyecek önemli değişkenlerdir. Kadınlar, çocukları ile rahat katılabilecekleri, güvenliği sağlanmış, gerektiğinde güneş, yağmur, kar, rüzgâr gibi iklim koşullarından korunmaya imkân verecek yerleri tercih edecektir.

me olasılığı da yüksektir. Dolayısıyla yoğunluk veya konsantrasyon ile kalabalığı birbirine karıştırmamak gerekmektedir.

Kadın açısından bir yerleşim alanının canlı ve hareketli olması, kentte kendiliğinden güvenli bir ortamın sağlanması açısından bir adım olarak görülebilir. Bu nedenle kentlerimizin özellikle merkez bölgelerinde, yoğun aktivitelerin gerçekleştiği, canlı ve çeşitliliğe sahip yaşayan alanların bulunmasına dikkat etmek gerekmektedir.

Ulaşım ve yaya hareketliliğini sağlıklı bir şekilde çözebilmiş kentlerde nüfus ve yapı yoğunluğu kentlilerin bir arada vakit geçirebilecekleri kamusal açık ve kapalı alanlar oluştu-

gur ve böylece canlı, sağlıklı bir kent ortaya çıkmış olur.

Kadınlar, hareketli, aydınlatılmış mekânlarda kendilerini güvende hissederler. Bu nedenle kent merkezlerini canlandırmaya yönelik projeler kadınların kullanım yoğunluğunu artıracak ve sosyalleşmelerinde etkili olacaktır. Bunu sağlamak için, su kenarına yerleşmiş kentlerde kıyı düzenlemeleri, kültür varlıklarına sahip kentlerde bu değerlerin çevresinde, kadınları içine dahil edecek faaliyetlerin ve düzenlemelerin yapılması kadınların kamusal alanı kullanımını ve kentsel hayata katılımını artıracaktır.

Gece kullanımında da belli bir canlılık ve hareketlilik sağlamak ve bunu ulaşım sistemleri ile desteklemek çok önemlidir.

Meydan, kentlerin önemli bir mekânsal öğesidir, sözünü ettiğimiz kentsel canlılığın hayat bulacağı bir mekân tipidir. O halde yollar ve kavşaklardan oluşan kesişim noktaları yerine kent bütününde yaya akslarının kesiştiği ve genişlediği meydan kullanımı gerekir. Meydanları kentlinin hayatına katmak çağdaş kentlerin yerel yönetimleri için önemli bir hedef olmalıdır.

Kent Bütünü Güvenli Olmalıdır

Toplumsal cinsiyet eşitliğine duyarlı bir kent güvenli olmalıdır. Kamusal mekânlarda ve konut alanlarında sosyal kontrol sağlanmalı, etkin bir yönlendirme geliştirilmeli, mahremiyeti tehdit etmeyecek biçimde görünürlük sağlanmalı, yeterli ve gerekli aydınlatmanın sağlanması

Bireysel özgürlükler düşünüldüğünde önemli bir tartışma konusu olmakla beraber, kamusal alanlara yerleştirilebilecek izleme sistemleri farklı tipte bilgi toplama yönelik olarak kullanılabilmekte ve gerek dokümantasyon gerek güvenlik açısından önemli katkılar sağlamaktadır. Bu sistemler kaybolan çocuk, eşyanın izini sürme, kadınlara karşı gerçekleşen tacizi tespit edebilme, hırsızlık ve yayalar için tehlike yaratan unsurların tespiti gibi konularda çok faydalı veri üretebilir. Aynı zamanda mekânı kaç insanın ve günün hangi saatlerinde kullandığını, kadın erkek kullanıcı oranlarını belirlemeye de yardımcı olacaktır. Bu tip sistemlerin kurulumu ve kullanılmasında kişisel bilgilerin korunması ve kullanımı ile ilgili uluslararası ve ulusal kurallara dikkat edilmesi en önemli şarttır.

Kamusal alanların tasarımı ve yapısal özellikleri iklim ve coğrafyaya göre farklı biçimlerde ele alınmalıdır. Aynı şekilde farklı coğrafya ve kültürel-etnik yapılar için farklı faaliyetler ve bu faaliyetlere uygun mekân tasarımı konusunda da duyarlı projeler üretmek gerekir. Bir diğer yeni yaklaşım ise "esnek mekânlar" tasarlayarak iklim farklarına ve farklı faaliyetlere uygun mekân düzenlemesine imkân verecek değiştirilebilir mekânlar üretmektir. Bu sayede örneğin akşam gösteri alanı olarak kullanılabilen bir mekân gündüz saatlerinde kadınların ürünlerini sattıkları bir pazar alanı olarak kullanılabilir. Üstü kapanabilen bir alan farklı iklim özelliklerine uyum sağlayabilecektir.

ve kör noktaların ortadan kaldırılması hedeflenmeli. Planlar ve gündelik yaşam bu ölçütü her düzeyde hayata geçirmekle yükümlü olmalıdır.

Kentin, sosyal yapısına göre farklı güvenilirlik düzeylerinde bölgeleri vardır. Hatta kentlerimizin bazılarında birbiriyle kültürel, sosyal ve politik nedenlerle çatışan bölgeler ve semtler olduğunu bilmekteyiz. Bu bölgeler çoğunlukla kadınlar için erişimi daha da güç alanlardır. Çeşitli planlama tedbirleri ve tasarım kararları bu zorlukları çözmek için kullanılabilir. Örneğin sosyal ve kül-

türel yapılar veya kamusal kullanımlar uzlaşma, karşılaşma mekânları olarak düzenlenebilir ve gerginlikleri ortadan kaldıracak faaliyet alanları olarak düşünülebilir.

Ayrıca kamusal açık alanlarda yapılacak kültürel faaliyetler, farklı kültür gruplarının bir araya gelmesine ve birbirlerini tanımalarına imkân sağlar. Bu nedenle açık alanlar, parklar ve kamusal alanların işletmesi ve programı da önemli bir kentsel güvenlik sağlama aracı olarak düşünülmelidir.

Güvenlik, sosyal anlamda kent mekânında rahat ve korkusuz hissetmek olarak tanımlanabileceği gibi, fiziksel anlamda da önemli bir konfor ölçütüdür. Sağlıklı şekilde, kazalara maruz kalmadan yaşayabilmek demektir. Bu anlamda kentlerde yapılan fiziksel uygulamaların standartlara ve yasal belirlemelere uygun olması, mühendislik ölçülerine, hijyen standartlarına dikkat edilmesi gerekir. Ulaşım, yapı, bitkilendirme, kapalı ve açık alanlarda ölçülendirmeler, bilgilendirme elemanları (panolar, trafik işaretleri, sinyalizasyon, tabelalar, sesli yayın araçları...) düşünülmeli tüm kentin aynı güvenilirlikte olması sağlanmalıdır.

Ulaşım / Erişebilirlik

Ulaşımı Merkez-Çevre Bağlantılı Değil, Eşitlikçi Yaklaşımla Çözmek: Ulaşımında Çok Merkezli Ağ Sistemi

Kent içinde farklı bölge ve fonksiyonlar arasında yolculuklar yapılmaktadır. Bu yolculukların kentteki her tür mesafeyi katetmeye ve tüm kullanımları birbirine bağlamaya uygun çözümler üretmesi gerekir.

Kentte çeşitli türde ulaşım sistemlerinin kentten farklı alanları arasındaki ulaşım ve erişilebilirlik sorununa cevap verecek biçimde, birbirleri ile bağlantılı olarak işlenmesi önemlidir. Kentin konut, iş alanları, sanayi kullanımları, kentsel hizmet alanları (okul, hastane, park, vb.) gibi farklı kullanım alanları arasında ulaşım ilişkisinin kolay ve ucuz olması önemlidir.

Bu tür kolay erişilebilir ve ucuz ulaşım hizmetleri kadının kentsel yaşam içinde kolay hareket etmesine önemli katkılar sağlar. Özellikle geleneksel toplumsal cinsiyet rollerinden dolayı kadınların gün içerisinde çok farklı sosyal yükümlülükleri üstlendikleri düşünülecek olursa, (Sayfa 13'te sözü edilen Viyana Belediyesi'nin yaptığı, kadın ve erkeklerin günlük kent içi seyahat rotaları ile ilgili araştırmayı hatırlayacak olursak), kentlerde öngörülen ulaşım sisteminin merkez odaklı değil çok

merkezli veya ağ sistemi ile çözülmüş olmasının çok faydalı olacağını söyleyebiliriz. Ağ sistemi, konut alanlarının sadece merkeze erişen hatlarla beslenmesiyle değil, kentteki farklı fonksiyonların kendi aralarında da bağlantılarının kurulması ile sağlanabilir.

Farklı güzergâhlar arasında verilecek hizmet, farklı toplu taşıma türleri düşünülerek planlanmalıdır. Buna göre bir noktadan diğerine hizmet verirken örneğin; otobüs bir ulaşım türü olarak daha ekonomik iken, diğer bir güzergahta altyapı olanakları dolayısıyla metro (dolmuş, tren, vaporetto, metro) veya banliyö treni daha uygun ve ekonomik olacaktır.

Bir ulaşım türünden diğerine aktarma yapılabilmesi de bu ağ sistemli hizmet modelini geliştirir ve yatırımların farklı değişkenlere göre daha akılcı yapılmasını sağlamış olur.

Çalışan kadın için ev-işyeri ilişkisinin rahat olması önemli iken, ücretli bir işte çalışmayan kadın mahallesi ile diğer mahalleler ve kentsel hizmetler (banka, postane, hastane, alışveriş merkezi, vs.) arasında yapacağı kent içi yolculuklarda "ağ sistemi" uygulaması ile kentten merkezine uğramak zorunda kalmadan, kendi mahallesinden diğer mahallelere doğrudan erişme şansına sahip olur. Aynı şekilde ücretli bir işte çalışan kadın da öğle arası veya akşam iş çıkışı gerçekleştireceği diğer faaliyetleri için bulunduğu yerden doğrudan erişim şansına sahip olacaktır.

Merkezi ulaşım sistemi tüm ulaşım araçlarının kent merkezine odaklı çalışması anlamına gelir. Oysa ağ sistemli ulaşım, kentten tüm çeperleri ve merkezinin eşit biçimde hizmet aldığı bir servis biçimidir. Ağ biçimli ulaşım sistemi sayesinde kentten bir semtten diğerine giderken kent merkezinden geçip oradan ikinci bir ulaşım aracı ile varılacak semte gitmek yerine semtler arası çalışan araçlar ile daha direkt ulaşım sağlanabilecektir. Bu yapı kadınların kent içinde farklı mahalleler arasında seyahat edebilmesi ve farklı kentsel hizmetlere ulaşabilmeleri için çok daha uygundur.

Özellikle büyük kentlerimizde yolculuk yaparken birden çok ulaşım aracı kullanmak gerekebilmektedir. Bunun önemli bir gerekçesi mesafelere veya yolcu kapasitelerine göre değişmesi uygun olan ve yatırım ve işletme maliyetleri ile servis kapasitelerini değerlendirerek karar verilecek olan farklı ulaşım modlarının (araç) kullanımınıdır. Kentsel ulaşım kararlarında ulaşım planlarının kullanıcı profili, sosyal yapı, kentin topografyası, mali olanaklar, verilecek hizmetin aciliyet derecesi vb. çok sayıda değişkeni değerlendirerek karar vermeleri önemlidir.

Dünyanın birçok gelişmiş ülkesinde metro uygulaması yüzyıl başından beri sürmektedir. Bunlardan ağ sisteminin en iyi örneği olan Paris metrosu dünyanın en eski ve büyük metrolarından biridir. İlk hattı 1900 yılında inşa edilen Paris metrosunda bugün 16 hat mevcuttur ve toplam 214 km uzunluğundadır.

Kendisi ağ şeklinde olan bu metro sistemine ek otobüs ağı ve 2005 yılından sonra eklenen tramvay hatları kentin 400 metre aralıklar içindeki her noktasının toplu taşıma ile beslenmesine imkân vermektedir.

Türkiye'den İki Örnek

Diyarbakır'da gerçekleştirilen bir uygulama da hem kaynakların etkin kullanımı hem de mevcut toplu taşıma sistemini kademeli olarak genişletmek anlamında iyi bir örnektir. Bu çalışma kapsamında kentte çevre dostu ulaşım sistemleri uygulanmasına karar verilmiş, kentin ana arterlerinde kademeli olarak hafif raylı sisteme geçilmesi ve beş yıllık süre içinde Dağkapı - DEAH Hattında 14 km'lik 1'inci Etap Raylı Sistem'in hizmete girmesi planlanmıştır. Ayrıca, Türkiye Cumhuriyeti Devlet Demir Yolları (TCDD) Hat-

tının işlevselliğini yitirmesi nedeniyle, kent dışına alınmasının sağlanması ve kent içinde kalan kısmın hafif raylı sisteme eklenmesi de planlar arasındadır. İl genelinde ise Ergani - Bismil Banliyö Hattı olarak kullanılacak bir hat planlanmaktadır.

İstanbul kentinin de son on yıl içinde çok çeşitli ulaşım tipleri ile semtleri birbirine bağlayan çalışmaları (otobüs, metro, metrobüs, banliyö treni, İDO/vapur, dolmuş, tramvay, Marmaray...) kenti artan nüfus ve turiste rağmen oldukça erişilebilir bir yapıya kavuşturmuştur.

Kent Bütününde Ağ Sistemli Ulaşımın Aktarma Noktaları

Tüm kentin bir ağ gibi toplu taşıma sistemi ile hizmet alabilmesi sadece hatların oluşturulması ile değil bağlantı/aktarma odaklarının iyi düzenlenmesi ile sağlıklı bir işleyişe kavuşabilir. Farklı ulaşım türlerinin yol ve durak düzenleri de çoğu zaman farklıdır.

Kadınlar, genel olarak bir ulaşım aracından diğerine aktarma yaparken zorlanırlar. Çünkü farklı araçların durakları çoğu zaman birbirine yakın ve erişilebilir değildir. Mesafe kat etmek, trafik ile karşılaşmak, farklı seviyeler arasında hareket etmek, farklı ortamlardan geçmek zorunda kalırlar. Çocuk ve yaşlılarla birlikte bu hareketleri yapmak daha da güçtür.

Ayrıca durak aralarının uzak olması özellikle hava karardıktan sonra güvenlik tehdidi oluşturabilecek ve kadınların hareketliliğini sınırlayabilecek bir unsurdur.

Planlama ve tasarımın kent genelinde her aktarma noktasında belli standartları göz önünde bulundurarak, ulaşım türleri arasında aktarma yapmayı önemli bir kentsel sorun olmaktan çıkartması gerekmektedir.

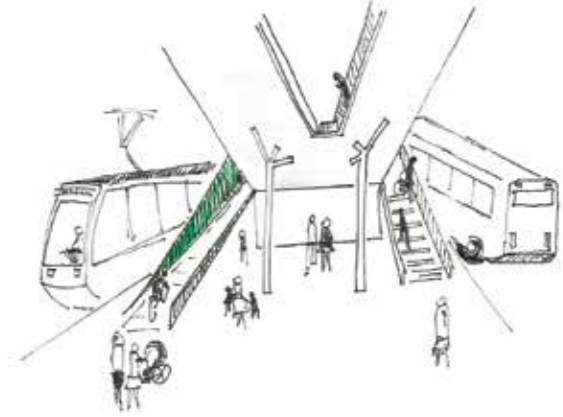
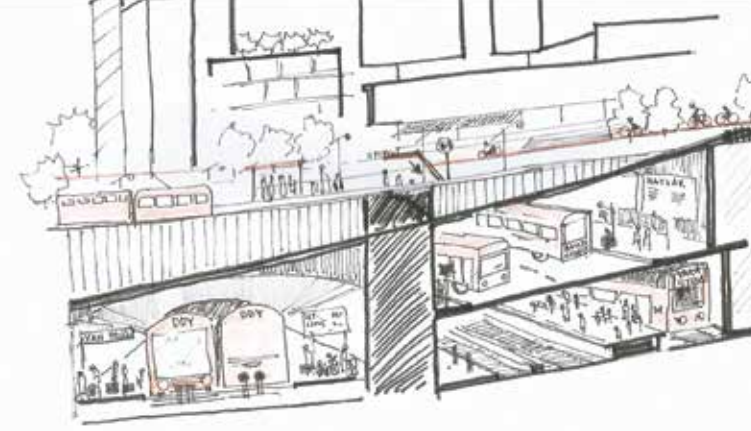
Bu konuda çeşitli uygulamalar yapılabilir:

- Farklı ulaşım türlerine ait duraklar arasındaki mesafeyi en aza indirmek,
- Farklı ulaşım türlerine ait duraklar arasında kentin trafiği ile karşı karşıya gelinmesine engel olacak yaya dostu çözümler üretmek,
- Farklı ulaşım türlerinin kesiştiği noktalarda kent içi ulaşımı istasyon yapıları veya alanları inşa etmek,

Kadınlar, genel olarak bir ulaşım aracından diğerine aktarma yaparken zorlanırlar. Çünkü farklı araçların durakları çoğu zaman birbirine yakın ve erişilebilir değildir.

Farklı ulaşım sistemleri farklı yol genişlikleri, durak mesafeleri, indirme bindirme noktaları, manevra alanları gibi farklı standartlara sahiptir. Bu standartlar göz önünde bulundurulmalıdır.

Kentliler farklı ulaşım modları arasında aktarma yapmak zorundadır. Bir ulaşım türünden diğerine geçerken, aktarma mesafesinin kısa olmasına dikkat edilmeli, aktarma süresinin düzenlenmesine ve aktarma mesafesinin güvenli olmasına dikkat edilmelidir.

Ulaşım bağlantılarının yayalar için uygun, güvenli ve gerektiğinde farklı seviyeleri kullanarak çözülmesi uygundur. Bu bağlantılar kurulurken merdiven, rampa ile yaya dostu çözümler üretilmeli ve özellikle günün karanlık saatleri için aydınlatma düşünülmelidir. Bekleme yerleri ve duraklar hava koşullarından korunaklı olarak düzenlenmelidir.

- Alt geçit-üst geçit gibi yürümeyi gerektirecek ve özellikle yaşlı, çocuk ve kadınları zorlayacak, güvenlik riski oluşturabilecek bağlantı çözümlerinden ziyade asansör, yürüyen bant, yürüyen merdiven gibi hızlandırıcı tedbirleri düşünmek,
- Özel araba ile belli bir mesafe gelip daha sonra diğer bir ulaşım türü ile devam etmek isteyenler için aktarma odaklarına yakın toplu otopark alanları yapmak,
- Aktarma alanlarının ve bağlantı noktalarının iyi aydınlatılmış olmasına dikkat etmek.

Kentte kurulacak ulaşım ağının sürdürülebilir bir hiyerarşi içinde olması uygundur.

Kentler her geçen gün daha çok trafiğe maruz kalmaktadır. Bu durum genel kentsel kaliteyi düşürmekte ve egzoz salınımı nedeniyle ciddi çevre sorunlarına neden olmaktadır.

Bu sorunları daha aza indirmek için özellikle özel araba sahipliğini özendirmek yerine farklı ulaşım imkânları yaratmak gerekir. Dolayısıyla ulaşım politika ve planlamasında kullanıcıların hizmetine sunulacak farklı ulaşım türlerinin seçimi ve bunların hatlara göre dağılımında da bir tercih sıralaması yapmak önemlidir.

Kent Bütününde Ulaşımaya Yönelik Bilgilendirme Bütünsel Bir Anlayışla ve Kolay Algılanır, Basit Çözümlerle Sağlanmalı

Kentlerimizde herkes için ama özellikle eğitim fırsatlarından daha az yararlanabilen, okur yazarlık eksikliğini erkeklerden daha yoğun yaşayan ve kent içinde hareket ederken kendilerini daha az güvende

hisseden kadınlar için yol bulmak kolay olmalıdır. Bunun için, işaretlemelerin ve bilgilendirmelerin yeterli sıklıkta ve algılanabilir olması gerekir. Bu sayede kadınlar daha güvenli hissedecek ve kenti daha kolay ve sık kullanacaklardır. Gerek yol bulma gerek güvenlik açısından trafik ışıklarının, bilgilendirme işaret ve işaretçilerinin ve panolarının toplumsal cinsiyet eşitliğine duyarlı bir bakışla düzenlenmesi gereklidir. Örneğin, trafik ışıklarının süresi hesaplanırken hareketliliği daha kısıtlı ya da daha yavaş olan grupların temel alınması; kadın, yaşlı ve çocukların yoğun kullandıkları mekânlarda ışıklı trafik levhaları ve bilgi panoları bulundurulması vb. gibi önlemler düşünülebilir. Buna göre **tüm kent ölçeğinde ortak bir uygulama olması**, basit ve farklı kültürel algılara uygun semboller kullanılması faydalı olacaktır.

Kent sinyalizasyonu örnekleri: Kentliyi bilgilendirmek için kullanılacak sinyalizasyon ekipmanlarında engelli, okuma yazma bilmeyen, başka dillerde konuşan kişiler ve ayrıca çocuklar düşünülerek uygulama yapılmalı, evrensel tasarım ilkelerine dikkat edilmelidir.

Bilgilendirme ve sinyalizasyonlarda yazılı takip yerine sesli veya sembollere dayalı, renk kullanımlı uygulamalar yapılması daha etkin olacaktır. Bilgilendirmede öncelikle engellilerin, ve özellikle engelli kadınların, koşulları gözözetilmelidir.

Kent bütününe bir kimlik kazandıracak malzeme seçimi ve tasarım, kentlilerin aidiyet hissini geliştirme-si açısından da çok faydalı bir uygulama olabilir.

Bu konuda en önemli uygulama toplu taşıma duraklarının ve sokak mobilyalarının tasarımı, bilgilendirmelerde kullanılan yazı karakteri, ulaşım araçlarının rengi ve tasarımı gibi farklılaşan kararların bu kimliği oluşturacak biçimde seçilmesidir. Bu süreçte özellikle kadınların dahil olduğu katılımcı karar süreçleri verimli sonuçlar doğurur. Kentin her noktasında alışılmış metro istasyonu işaretini görmek, yoğun gündelik hayatı içinde kadınlara hızlı algılama ve karar verme olanağı tanır. Bu nedenle kent bütününde bilgilendirmelerin tasarım ve yerleştirilmesinde sürekliliğin sağlanmasına özen gösterilmelidir.

Paris veya Londra metrolarının tabelaları ve logolarının ne kadar iyi tanındığını hepimiz biliyoruz. Bu logolar o kentlerin sembolü haline gelmiştir. Benzer uygulamalar büyük küçük tüm kentlerin halkına ve kadınlarına gündelik kent yaşamlarında kolaylık sağlayacaktır.

Turistler, göçmenler, engelliler için de etkili bir bilgilendirme biçimi olarak bu yöntemler üzerinde çalışılmalı ve bütünsel bir sistem oluşturulmalıdır.

Paris veya Londra metrolarının tabelaları ve logoları, kültürel etkinliklerin afişlerinin yer aldığı billboard, gazete büfesi, yaya sokaklarına araç park edilmesine engel olacak durdurucu elemanlar gibi bazı kent mobilyalarından örnekler.

Kentin bütününde her bölge/semte farklı işaretlemeler olması kafa karışıklığı yaratır ve güvensiz bir sistem oluşturur. Bundan kaçınmak gerekir.

Kent Bütününde Engelleyen Değil Engellerden Uzak Bir Ulaşım ve Yaşam Geliştirilmelidir

Herkes için erişilebilir olmayan, yaya rahat yürüme imkânı sunmayan, çocuk arabası ile sokaklarda hareket etmeye izin vermeyen, alışveriş çantaları ile otobüse binilemeyen, parkları olmayan, herkese farklı yaşam alanları sunamayan bir

Kentlerde özellikle konut mahallelerinde mevcut yolların bir bölümü bisiklet, engelli arabası, çocuk arabası ve çekçekler için ayrılabılır. Bu uygulama kadınların gündelik hayatını kolaylaştıracak ve kente erişimlerini arttıracaktır.

kent engelli bir kenttir. Gündelik yaşamımızı rahat ve güvenli sürdürdüğümüz bir kent engelsiz ve erişilebilirliğin yüksek olduğu, toplumsal cinsiyete ve farklı kullanıcı tiplerine duyarlı bir kenttir.

Kent içi yolculuklarda kadınlar kentin bütününe erişebilir olmalıdır; ancak unutulmamalıdır ki, kadınlar, kentte çeşitli tehlikelerle ve tacizle daha fazla karşı karşıya kalmaktadır. Bu yolculukların kadınlar için fiziksel ve sosyal açıdan güvenli olması hem kadın hem de ailenin diğer fertleri için önemlidir.

Yaşanabilir bir kent için en önemli unsur ulaşımda güvenlidir. Akşam-gece saatleri, ulaşımdaya güvenlik sorununun daha da fazla yaşandığı تنها saatler olarak görülmelidir.

Kentsel hizmetler ve ulaşım güvenliği için önlemler:

- Önlemleri geliştirirken toplumsal cinsiyet eşitliğine duyarlı yaklaşım ön planda olmalı, buna ek olarak farklı yaş ve konumdaki kadınların gereksinimlerinin farklı olabileceği göz önüne alınmalıdır.
- Yolların fiziksel olarak güvenli, fiziksel olarak iyi kalitede ve standartlara uygun inşa edilmiş olması en temel gereksinimdir.
- Yol işaretlemesi ve trafik düzenlemeleri gerekli biçimde yapılmalı ve kentin tümünde aynı anlayış ve standartta olmalıdır. Aydınlatma ve yaya geçiş süresi düzenlemeleri günün farklı saatlerinde devreye girecek biçimde düzenlenmeli farklı kullanıcı (yaşlı, bebek arabalı, tekerlekli sandalyeli veya elinde ağır alışveriş/pazar poşeti taşıyan,...) ve farklı toplumsal roller (çocuklu kadın, yaşlı

kadın...) düşünülerek planlanmalıdır.

- Güneş enerjisi kullanımı çevreci bir tutum ve sürdürülebilirlik açısından benimsenmelidir.
- Kadınların kentteki rahat ve güvenli hareketi için tüm kent içinde araç ve yaya ulaşımında iyi bir aydınlatma altyapısı bulunması şarttır. Akşamları sokakların, yaya kaldırımları ve geçitlerin iyi aydınlatılması, güvenlik kameraları ve acil yardım butonları ile donatılmaları gerekir.
- Toplu taşıma araçlarının iç aydınlatması olmalıdır. Bu düzenlemeler kadın ve özellikle küçük çocuklarını rahatsız edici ölçüde aydınlık veya karanlık derecesinde kısıp olmamalıdır.
- Tüm kentte, toplu taşıma durak mesafelerinin maksimum yaya yürüme mesafesi olan 600 m'den daha uzun olmamasına dikkat edilmeli, günün farklı saatleri için farklı uygulamalar yapılabilir. Ör-

Alt, üst ve hemzemin yaya geçitlerinin çok iyi aydınlatılmış olması gerekir.

Farklı kullanıcı tiplerine duyarlı toplu taşıma aracı örnekleri

neğin, gece saatlerinde durakların sıklaştırılması veya durak dışı noktalarda kadınların talebi üzerine yolcu indirip-bindirmenin yapılabilmesi sağlanmalıdır.

- Yaşlıların görme, işitme, okuma-yazma, hareket edebilme yeteneklerinin zayıflayacağı göz önünde bulundurularak işletmenin büyüklük, okunaklı ve basit olması, durak isimlerinin sesli anons edilmesi, işletlemede renk-ses kullanılması önerilebilir.

- Araçlara binış-inişlerin bebek arabası, tekerlekli sandalye, yürüteç ve kadın giysi ve aksesuarlarına uygun olması (topuklu ayakkabı, kısa/dar etek, ince çorap, çanta ve takılar gibi kadın eşyalarının takılması, yıpranması gibi durumlar göz önünde bulundurularak tasarlanmış ulaşım araçları).

Kent bütününde, belli bir sayıda toplu taşıma aracının çocuk arabası, tekerlekli sandalye, yürüteç, bisikletin girebileceği biçimde tasarlanması ve tüm hatlarda belli aralıklarla servise çıkması sağlanmalıdır. Örneğin okul giriş ve çıkış saatleri bu araçların hizmet vereceği saatler olabilir. Böylelikle özellikle taksi ve özel araba kullanamayacak gelir grubundaki kentlilerin kent içinde hareket etmeleri kolaylaştırılmış olacaktır. Bu araçların tasarımı kentin iklim koşulları göz önünde bulundurularak yapılmalıdır. Bu tür bir servis imkânı kadının çocuk arabası ile evinden uzak mesafedeki yerlere erişebilmesine olanak sağlayacaktır.

Otobüslerin iç düzeni de çocuk arabası, tekerlekli sandalye ve bisikletlerin durabileceği biçimde boşaltılması olmalı, kadınların çocuklarını

güvenle taşımalarına imkân vermedir. Bunun yanı sıra annenin çocuk arabasıyla otobüse binmesi sürecinde ulaşım aracının beklemesi de çok önemli bir işletme konusudur.

Farklı kullanıcı tipleri için düzenlenmiş araçlar üzerinde kullanım özelliğini belirten ve kapı açma kontrolünü sağlayan düğmeler yer almalıdır.

Bir diğer önlem de bu tür araçların ulaşım aracına yüklenmesini kolaylaştıracak, "alçaltılmış taban" uygulamasıdır. Bu imkân yaşlı ve engelli kentliler için de çok faydalı bir tasarımdır.

Alçaltılmış tabanlı otobüs örneği

Kent Bütününde Motorlu Araç Trafığının Değil Çevre Dostu Ulaşım İmkânlarının Arttırılması

Kentte toplu taşıma kullanımının teşvik edilmesi ve elektrikle veya daha çevre dostu sistemlerle çalışan toplu taşıma araçlarının kullanılması (tramvay, trolleybüs, metro, deniz kentlerinde deniz araçları, bisiklet, yaya dolaşımı,...), hava kirliliği ve ses kirliliği sorunlarına çözüm getireceği gibi, güvenliği ve sosyalleşmeyi sağlayacak, iletişimi arttırmaya yardımcı olacaktır. Çevre dostu uygulamalar, ayrıca kirliliğin yarattığı hastalık ve temizlik gibi sorunlarla geleneksel toplumsal cinsiyet rolleri sebebi ile ilgilenmek zorunda kalan kadın için de önemli bir kolaylık sağlayacaktır.

Toplu taşıma olanaklarının arttırılması ve ağ biçiminde hizmet vermesi, bireysel araç kullanımının azalmasını da sağlayabilir.

Toplu taşıma duraklarının birbirine uzaklığının çevrede yaşayan insanların ihtiyacına göre düzenlenmesi önemlidir.

Kent Bütününde Özel Araba ve Otoparklar

Kent ulaşımında toplu taşıma kadar yaygın bir ulaşım biçimi özel araç kullanımıdır. Kentte gerek çevre sorunları üretmesi gerekse trafik yoğunluğunu arttırması açısından planlama anlamında tercih edilme-yen bir sistem olmasına rağmen, günümüzde kentli kadınlar özellikle gündüz saatlerinde, geleneksel toplumsal cinsiyet rollerinden kaynaklı

kimi işleri yerine getirirken özel araç kullanımına başvurmak durumunda kalabilmektedir. Kent içinde yapılan yolculuklar trafik nedeniyle uzun, yorucu, gerginlik yaratıcıdır; ancak araba kadınların ve çocukların özgürleşmesini ve rahat hareket etmesini sağlayabilecek bir olanaktır.

Kent merkezi çevresinde özellikle yoğun kentsel hizmet kullanım alanlarının (ticaret merkezi, okul, hastane, spor alanları, kültür aktiviteleri,...) olduğu yerlerde oluşturulacak otoparklar, bunlara bağlanan yaya yolları, yakın çeperi bağlayan kent merkezi ring servisleri trafik akışının hızlandırılmasında etkili olabilecek çözümlerdir.

Yapılan birçok vatandaş memnuniyet anketinde otopark sorunu ve yola - kaldırıma park edilmiş araçların yaya trafiğini engellemesi kadınlar tarafından en önemli kentsel sorun alanları arasında gösterilmektedir. Kentin genelinde, yol kenarı parklarına engel olacak otopark düzenlemeleri yapılmalı ve kentin farklı alanlarında kullanım tipine veya yol hiyerarşisine bağlı olarak farklı (katlı otopark, yeraltı otoparkı, kısa süreli parka imkân veren otopark alanları vb.) seçenekler sunulmalıdır.

Kent içinde rahat araba kullanımı ve erişebilirliğin artırılması ancak erişilecek noktada park sorununun çözülmesi ile mümkün olacaktır. Bu otopark alanlarında kadınların daha hızlı hareket edebilmelerini sağlamak, çocuk indirip bindirmek, bagaja eşya yerleştirmek gibi ihtiyaçlarına cevap vermek için otoparklarda kadınlara ayrılmış belli bir otopark kapasitesi belirlemek uygun olabilir.

Ülkemizde bazı belediyelerin benzer uygulamaları vardır. Ancak bu tip uygulamalar hayata geçirilirken kadınların kendilerini yetersiz, baskı altında hissetmelerine yol açabilecek bir etki yaratmamaya ve ayrımcı olmamaya özel bir önem verilmelidir. Kadınların iyi park edemedikleri gibi yanlış ve ayrımcı bir önkabul ile daha geniş park yeri ayırmak gibi uygulamalar özünde kadını kent hayatından dışlayıcıdır. Ancak kadının gün içinde kentteki hareketlerinin hızlanması, kendini daha güvende hissedebilmesi ve yüklü gündelik hayatına belli bir rahatlama getirilmesi açısından kapalı otoparklarda, alışveriş merkezlerinde, vb. kamusal mekânlarda çıkışa yakın, iyi aydınlatılmış noktaları kadın sürücülere ayrılması iyi bir örnek uygulama olarak ele alınabilir.

Kentte Ulaşım ve Kadın İstihdamı

Kent planlama deyince aklımıza konut alanları, kentsel hizmetler ve fiziksel altyapı gelir. Kentsel hizmetler ve fiziksel altyapı planlanır ve tasarlanırken daha çok erkek gereksinimleri üzerinden düşünülmektedir. Bunu yerine sosyal altyapı önerileri ile fiziksel mekânı birleştiren çözümler üretmek şehir plançıları, kadın ve çocuk üzerine daha fazla düşünmeye sevk edecektir.

Ulaşım, hem istihdam açısından hem de toplumsal cinsiyet açısından önemli bir karar konusudur. Kadın, çoğunlukla ev içi işleri ve bakım yükümlülüklerini geleneksel olarak tek başına üstlendiği için çoğu za-

Ev-işyeri ulaşımının rahatlatılması, yolculuk süresinin kısaltılması kadınların istihdam olanaklarına erişimini kolaylaştıracaktır. Her kent, çalışanlar üzerinden konut alanı-iş yeri ilişkisine yönelik veriler toplayıp toplu taşıma hatları ve saatlerini ona göre düzenlemelidir.

man evine yakın konumda bir işte çalışmayı tercih etmek zorunda kalmaktadır. Bu, kadının işyeri seçme seçeneklerinin kısıtlı olmasına neden olur. Kent merkezinde değil; konut alanlarına yakın işleri tercih ederler. Bu da daha az kazanç anlamına gelmektedir. Aynı şekilde yarı zamanlı çalışmanın seçilmesinde de, ulaşım için kaybedilen zamanın etkisi vardır. Ulaşım planlamasının ve kent içi ulaşımın iyileştirilmesi ev-işyeri ulaşımını rahatlatarak yolculuk süresinin kısaltılmasını ve böylece kadınların istihdam olanaklarına erişimini kolaylaştıracak ve bu da kadınları ekonomik ve sosyal açıdan güçlendirerek toplumsal işbölümündeki rollerinin daha dönüştürücü hale gelmesinde olumlu rol oynayacaktır.

Kent Bütününde Sadece İşyeri - Konut Değil Tüm Şehir İçi Yolculuklarda Toplu Taşıma ve Ucuz Servis

Alışveriş, büyük ölçüde kadınların üstlendiği bir sorumluluktur³. Kentlerimizde toplu taşıma, genellikle işe geliş-gidiş sorununu çözmeye yönelik hizmet sunmakla beraber, aynı zamanda farklı amaçlı yolculukları karşılayacak hizmet yaygınlığına kavuşmalıdır. Dolayısıyla toplu taşımanın kentte konut ve diğer kentsel hizmetlerin buldukları alanları da kapsayacak biçimde hizmet vermesi uygundur. Bu yönden dolmuşlar çok kısa mesafelerde indir-bindir açısından kullanışlıdır.

³ Ayten Alkan'ın 2003 yılında, Ankara'nın çeşitli ilçelerinde yaptığı doktora tezi saha araştırmasına göre evin gündelik alışverişini yapanlar yüzde 70 oranında kadınlardır (Alkan, Ayten, *Yerel Yönetimler ve Cinsiyet-Kadınların Kentte Görünmez Varlığı*, Dipnot Yay. Ankara.)

Güvenli ve iyi tasarlanmış durak örnekleri. Durakların kapalı olması düşünülürken güvenlik açısından şeffaf malzeme ile yapılması da göz önünde bulundurulmalıdır.

Kentteki tüm toplu taşıma durakları kadınların, çocukların, engelli ve yaşlıların farklı iklim koşullarında rahat araç beklemelerine imkân vermelidir.

Kentsel gelişme planları, ulaşım planlama ve toplu taşıma türleri ve güzergâhları da dâhil edilerek yapılmalı ve ucuz ulaşım sağlanmalıdır.

Kent Bütününde Toplu Taşıma Duraklarının Kadına Göre Düzenlenmesi

Kentteki tüm toplu taşıma durakları kadınların, çocukların, engelli ve yaşlıların farklı iklim koşullarında ra-

hat araç beklemelerine imkân vermelidir. Bu nedenle, kent bütününde durakların kullanılma sıklığı saptanmalı; her bir durağın yolcu kapasitesi değerlendirilmeli; güvenliği sağlamak açısından şeffaf malzemeler ile üretilmeli ve duraklara acil yardım düğmeleri ya da telefonları yerleştirilmelidir⁴. Durak ve yakın çevresi oturma, aydınlatma elemanı, çöp kutusu, güzergâh panoları, saat gibi sokak mobilyaları ile donatılmalıdır.

⁴ Acil durum düğmelerinin suistimal edilme olasılığı bulunuyorsa acil durum telefonu tercih edilmelidir.

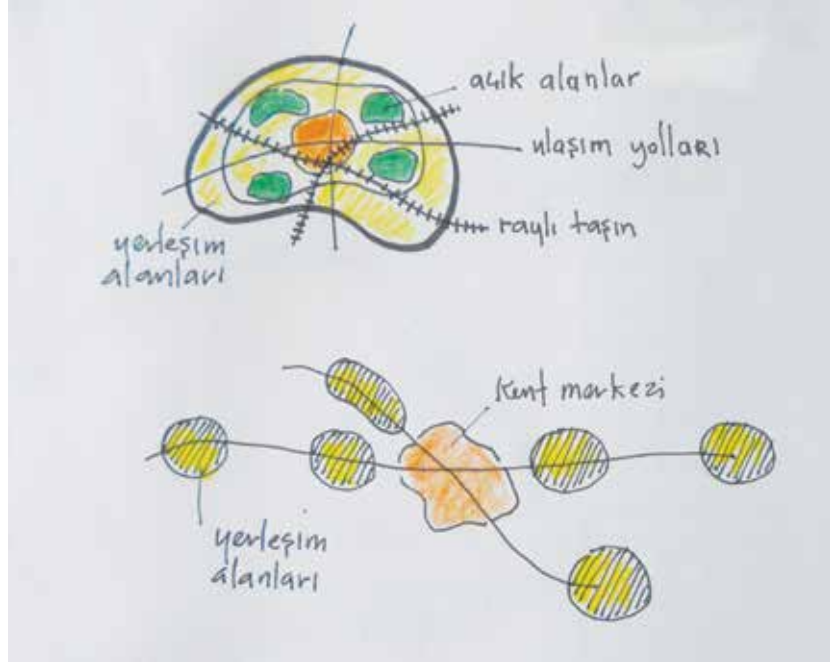
Kent Merkezi / Kentsel Hizmetler

Kent Bütününde Tek Merkezli Değil, Çok Merkezli ve Çeşitli Hizmet Vermeye Uygun Kentsel Makro-Form

Kentlerin çok veya tek merkezli olması büyüklüğü ile bağlantılı bir konudur ve her kentin çok merkezli olması önerilemez. Ancak kentler yayılma alanları, nüfus büyüklükleri ile değerlendirilerek çeşitli fonksiyonlar sunan alanlar olarak görülmelidir. Karakteri birbirinden farklı, çeşitlenmiş hizmet ve kullanımları barındıran alt merkezler üretilmelidir. Alışveriş sokakları, pazar yeri, gece pazarı, alışveriş avluları gibi mekânsal kullanım çeşitliliği sunmak, verilecek hizmetlerin de farklılaşmasına ve çeşitlenmesine imkân sağlar. Bu da farklı kullanıcıların talepleri doğrultusunda kullanım alanlarına sahip olmasına imkân verir.

Bu mekânlar toplu taşıma sistemlerinin odakları olarak da çalışacaktır.

Çok merkezli kent çeşitlilik sunması açısından kadınlar için daha kullanışlıdır. Dolayısıyla, tek büyük bir kent merkezi yerine; çok merkezli kent gün içerisinde çok çeşitli toplumsal rol ve sorumlulukları üstlenmek durumunda kalan kadınlar için daha kullanışlıdır.

İlk kent haritası çok sayıda merkeze sahip bir kenti, ikinci plan ise tek merkezli bir kenti göstermektedir. Bu iki şemadan fark edilebileceği gibi çok merkezli kentte alışveriş ve diğer kentsel hizmetlere erişim daha kolaydır.

Kent Bütününde Merkez Fonksiyonlar ve Kentsel Hizmetler İçin Bilgilendirme

Kent merkezinde, kentsel hizmetler ile ilgili bilgi veren panolar ve billboardlar bulunmalıdır. Bu bilgilendirme pano ve işaretleri merkezde çeşitli noktalara yerleştirilmelidir. Gündelik hayatı kolaylaştırmak açısından belirlenmiş bazı noktalarda (otobüs durakları, park girişleri, metro istasyonları vs.) kentlinin yolunu bulması ve istediği hizmetlere erişebilmesi açısından bu bilgiler gereklidir. Pa-

nolarda kullanılacak yazı dili ve karakteri açık, semboller ve işaretler basit ve anlaşılır olmalıdır

Bilgi panolarında yer alabilecek bilgiler neler olabilir?

- Kent merkezinde yol durumu, haftalık aktiviteler, kültürel olaylar, hava durumu bilgileri,
- Yerel hizmetler, toplu taşıma bilgileri,
- Haritalar, yol ve adres bilgisi veren kolay kullanılabilir ekranlar, elektronik araç şarj merkezleri,
- Bilet ve güzergah büfeleri,
- Turizm enformasyonu,

"Yaya alışveriş sokakları", kent merkezinde konumlandıkları için, diğer kentsel hizmetlere yakındır ve kent yaşamından kopmadan alışveriş yapmaya izin verir.

Yaya alışveriş sokaklarının yakınında otoparklar olması kullanımı arttıracaktır.

- Kadınların şiddete uğradıklarında başvurabilecekleri yerel/ulusal mekânizmalarla ilgili bilgilendirme,
- Kadınlara özel ya da kadınları da ilgilendirebilecek meslek kursları, kreş imkânları, sağlık hizmetleri ve kentsel hizmetler hakkında bilgilendirme.

Kent Merkezinde Alışveriş

Kent merkezi kentin kalbinin attığı en yoğun noktadır. Bu alanlarda kentlinin ihtiyaç duyduğu her türlü hizmet yer almaktadır ve yoğun, karmaşık bir yapısı vardır. Bu merkez alanlarda düzenlenmiş "yaya alışveriş sokakları" kentlilerin ihtiyaçlarını karşılamalarına yardımcı olur, özellikle alışveriş yükünü üstlenen kadınların hayatını kolaylaştırır. "Yaya alışveriş sokakları", alışveriş merkezlerinden farklı olarak kent merkezinde konumlandıkları için, diğer kentsel hizmetlere yakındır ve kent yaşamından kopmadan alışve-

riş yapmaya izin verir. Bu sokaklar her kesimden kadının kullanımını kolaylaştıracak, birleştirici, bir araya getirci bir kamusal alan olarak tasarlanmalıdır.

Yayalaştırılmış alışveriş sokakları mevcut trafik yolunun belli saatler içinde trafiğe kapatılması ile sağlanabileceği gibi, özel tasarımlar ve uygulamalar yapılarak da hayata geçirilebilir. Her iki durumda bu sokakların yer döşemesi, aydınlatma elemanları ve dış hava koşullarına uygun sokak mobilyaları ile donatılmış olması önemlidir. Toplu taşıma duraklarına yakın olmaları kullanım açısından en önemli koşul olarak ortaya çıkmaktadır.

Kent Merkezinde Kültür Alanları ve Kültür Yapıları

Kent merkezi her kentte sinema, tiyatro, müze, konser salonu, kültür merkezi gibi kamusal alanların yer

aldığı alandır. Kentte yaşayan kadının bu mekânları kullanması, hem kültürel birikim elde etmek hem de kenti kullanarak sosyalleşmek açısından önemlidir. Kent bütününde kentin sembolü olacak bir kültür merkezinin yer alması gerekir. Bu merkez farklı gösteri mekânlarına sahip olmalı, kent halkının yararlanabildiği eğitici ve eğlendirici faaliyetleri sunmalıdır.

Kadınların kültür faaliyetlerine erkeklerden daha fazla ilgi gösterdikleri bilinmektedir. Ancak, ülkemizde özellikle ücretli bir işte çalışmayan kadınlar, kent merkezini daha az kullanabilmektedir. Kültür faaliyetleri ve tiyatro, konser gibi faaliyetler ailece veya arkadaşlarla faydalanılabilecek fırsatlardır. Kentin kimliğini de tanımlayacak bir merkez kadınların kullanımını arttırmakta etkili olacaktır. Bu tür kullanımların, merkezi ve erişimi kolay bir noktada seçilmesi uygundur. Çevresinde yer alacak meydan, park ve yaya bağ-

Kültür merkezi, çevresinde yer alacak meydan, park ve yaya bağlantıları ile desteklenmelidir.

Kültür merkezi mimari bir kimlik taşımalı, yerleşimin sembolü olmalıdır. Konumu merkezi ve özel olmalı, giriş kapıları tanımlı ve farkedilebilir biçimde özelleşmelidir.

lantıları ile desteklenmelidir. Kentin coğrafyası değerlendirilerek, değerli bir alanda (deniz kıyısı, manzaralı bir konum, vs.) veya diğer önemli kamusal kullanımlarla yan yana konumlanmalıdır.

Kültür merkezi tek bir yapıdan oluşmaz. Önünde bir meydanı olması, diğer kentsel faaliyetlerle ilişkilendirilmiş olması, açık ve kapalı alanlardan meydana gelmesi ve birçok faaliyeti bir arada barındıran alanlar bulunması önemlidir. Bu sayede kullanımı artar ve merkez kente canlılık katar. Her kesimden insan kültür merkezinin önünde yer alacak meydan ve toplanma alanlarında oturup dinlenebilir, açık sergiler düzenlenebilir, çocuklar serbestçe sanat faaliyetlerine dahil olabilir. Çok amaçlı olarak kullanabilecek bu alanlarda mevsime göre değişen spor ve eğlence

etkinlikleri ve yarışmalar düzenlenebilir. Bu merkezlerin kentteki diğer kültürel alanlarla (müze, tarihi sit...) yakın konumlanması kullanımlarını kolaylaştıracak ve arttıracak bir diğer etkidir. Kültür merkezi önünde yer alacak meydanlar ve park nitelikli açık kullanım alanları, kadınların yalnız, aileleri veya arkadaşları ile kolaylıkla ve rahat kullanabilecekleri mekânlardır. Kapalı alanların hakimiyetinde olan kent merkezinde bu tür açık kullanım alanları kadınların gerek güvenlik ve dışlanma endişelerini, gerekse kapalı mekâna dair önyargılarını azaltacak yerlerdir. Farklı toplumsal kesimlerin ekonomik kaygılar yaşamadan kolaylıkla erişebileceği ve kullanabileceği bu açık alanlar kadının kent merkezini daha fazla kullanmasına da olanak tanıyacaktır.

Kültür merkezleri, kentin kimliğinin ifadesi olarak düşünülmeli, bu kimliği taşıyacak öğelerle tasarlanmalıdır. Bu yapılar kent için birer nirengi noktası olacağından yeni bir yapı olarak tasarlanabilecekleri gibi, tarihi bir yapının dönüştürülmesi ile de oluşturulabilirler. Bu süreçte tasarım sürecine o kentte yaşayan kadınları dâhil etmek ve/veya kadınlar için önemli bazı sembollerini tasarımda kullanmak kadınların söz konusu merkezi daha çok sahiplenmelerini de sağlayacaktır.

Sosyal, kültürel alanlar ve kültür merkezlerinin kadın, yaşlı, engelli ve çocukların, kısacası, orta sınıf, sağlıklı, yetişkin erkekler dışında kalan farklı kullanıcı tiplerinin kullanımına, erişimine en uygun yerlerde ve kentin en merkezi ve güzel yerlerinde oluşturulması gerekir.

Açık - Yeşil Alanlar, Parklar

Kentin bütününde farklı büyüklüklerdeki, farklı etkinliklerle donatılmış parkların kent bütününde farklı mahallelerde oturan kadınların erişimine imkân sağlayacak şekilde toplu taşıma olanakları ile beslenmesi gerekmektedir.

Kentte Yeşil ve Açık Alan Sisteminin Oluşturulması ve Açık Alan Hiyerarşisi

Kent bütününde yeşil-açık alanlar da tıpkı ulaşım gibi bir "ağ" şeklinde kenti beslemelidir. Kentlerimizde doğru yerlerde ve sürekliliği olacak yeşil ve açık alanların varlığı kentlerin iyi işlemesi ve kentlilerin fiziksel, ruhsal sağlığı için önemlidir.

Bu yeşil ağ coğrafi, iklimsel özellikler göz önüne alınarak ve mevcut doğal kaynaklar değerlendirilerek oluşturulmalıdır. Kentin bütününde farklı büyüklüklerdeki, farklı etkinliklerle donatılmış parkların kent bütününde farklı mahallelerde oturan kadınların erişimine imkân sağlayacak şekilde toplu taşıma olanakları ile beslenmesi gerekmektedir.

Kentteki açık alanlar ve parkların uygun büyüklükte ve güvenli olması ve günlük kentsel yaşam içinde yürüme güzergâhı içerisinde yer alması düşünülmelidir.

Bu sistem en geniş kent ormanından en küçük mahalle parkına kadar uzanan bir hiyerarşi oluşturmalıdır.

Kent genelinde bu şekilde bir dağılım eşitlikçi bir hizmet anlayışını ortaya koyacaktır. Ayrıca bu alanlar içinde yer alabilecek faaliyetler kadınların yürüyerek ulaşabileceği, spor yapabileceği, sakin zaman geçirebileceği mekânlar yer alacaktır.

Kent Bütününde Doğal, Tarihi Kaynakların Korunması ve Sürdürülmesi

Kentlerimizde doğal ve tarihsel zenginlik kaynaklarımızın korunması en önemli konulardan biridir. Bu kaynakların zarar görmemesi, korunup iyileştirilmesi ve kentlilerin kullanımına imkân verecek şekilde düzenlenmesi gerekir. Bu sayede, farklı amaçlarla kullanılarak kadınlar ve çocuklar için güvenlik riski oluşturan ve kadınların kenti kullanmasını olumsuz etkileyen bir mekân tam tersi bir işlev kazanabilir: Örneğin tarihi bir anıt veya yapının restorasyonu ve temizliği sağlanmalıdır. Benzer şekilde kent içinde yer alan bir vadinin coğrafi, bitkisel, mikro iklimatik özelliklerinin korunarak kentlilerin kullanımına açılması gerekir. Bu uygulamaların tarihi ve doğal değerleri koruyarak yapılmasına dikkat edilmelidir. Yapılan restorasyonların tarihsel dönemlere uygun ve teknik hassasiyetle gerçekleştirilmesi, vadilerin veya doğal sit alanlarının ise korunarak kullanımının sağlanması çok dikkatle üzerinde durulması gereken konulardır. Günümüzde, korunmaktan çok yeni ve yoğun yapılaşmaya açılan veya kentte sadece belirli bir kullanıcı gurubunun hizmetine sunulan dönüşüm veya geliştirme örnekleri ile karşılaşırız. Oysa örneğin İstanbul Maçka Parkı örneğinde olduğu gibi tüm kentlilerin kullanımına açık

Bu tür yeni projelerin her birinde ekolojiyi koruyan tasarımlar ve teknolojiler gözetilmelidir.

Bu iki örnekten biri kentin çevresini saran yeşil kuşağı örneklenmektedir. İkinci örnek kentin içinden geçen geniş yolun geniş bir yeşil kuşak ile kente kama gibi saplanışına örnektir.

doğal sistemler yaratmak gerekmektedir.

Deniz diğer bir doğal kaynaktır. Doğru bir kıyı düzenlemesi ile kadınların kıyıda gezmelerine imkân verecek olanaklar yaratılması çok önemlidir. Çünkü örneğin ülkemizde kıyı şehirlerinde yaşadığı halde denizi görmemiş kadınların sayısı azımsanmayacak kadar çoktur. Oysa kıyı şehirlerinde deniz, kentin en önemli unsurlarından biridir. Aynı şekilde, kıyılarımızda yapılacak yat limanları kentin canlılığını arttırıp kadınların gündelik hayatını renklendirecek olanaklar sunabilir, kadınların hem

tek başlarına, hem aileleri ve arkadaşları ile, hem de çocukları ile vakit geçirebilecekleri rekreasyon alanları yaratılabilir.

Kentte Konut Alanları ile Çevre Yolları ve Yoğun Kullanımlar Arasında Tampon Yeşil Alanlar ve Yeşil Kamalar Oluşturmak

Kent bütününde özellikle otoyol veya yoğun yolları, yaygın kullanımlı sanayi ve üretim alanlarını yerleşim alanlarından kısmen koparacak yeşil tampon alanlara ve bölgelere ihtiyaç

vardır. Bu tampon alanlar içlerinde otopark, yakıt istasyonları, AVM gibi kullanımları ve kentsel hizmetleri de barındırabilecek yoğun yeşil alanlar olarak düşünülebilir. Bu alanlar hem kentin içine yeşil kamalar gibi girip bazı istenmeyen kirlilikleri yerleşim alanlarından ayırır hem de kendi içlerinde barındırdıkları hizmetler ile kentsel kullanıma katkıda bulunur. Hava ve ses kirliliği açısından konut alanlarını korur.

Bu alanları, kadınlar rekreasyon alanları gibi kullanabilir, çocuklar ise sokaktan daha güvenli olan bu alanlarda oynayabilirler.

Kamusal Alanlar / Ortak Kullanım Alanları

Kentte Kamusal Alanlarda Güvenlik ve İzleme

Toplumsal cinsiyete duyarlı bir kent planı üretmekte ele alınması gereken iki önemli konu: güvenlik ve izlemedir .

Kadınlar ve erkekler açısından güvenlik algısı farklılıklar göstermektedir. Örneğin, kadına yönelik şiddetin ev içi ile sınırlı kalmayıp, kamusal alanda da yaşanır olması, kamusal alanlarda kadınlara yönelik ek güvenlik tedbirlerinin bulunmasını gerekli kılar. Bu nedenle çevre tasarımı ile geliştirilebilecek önlemler ile birlikte toplumsal "izleme" de uygulanabilir. Bu izleme bir yakın takip gibi düşünülmemelidir. Burada en önemli strateji iyi aydınlatılmış mekânlar tasarlamak, dönemeçlerde kör noktalarda ayna kullanarak varılacak yolun önceden görülmesini sağlamak, kamusal alanlarda ücretsiz olarak elektronik haberleşme imkânı sağlamak, ekran kullanımı ile kamu spotları yayınlamak eğitim ve bilgi vermek gibi önlemlerdir. Bir de, izleme, kamusal bilgi üretme ve yayınlama merkezleri üzerinde durulabilir.

Kentlerde tehlike alanları olarak görülebilecek alanlara/noktalara izleme ekipmanlarının yerleştirilmesi sağlanmalıdır.

Planlama ile el ele yürüyecek bu izleme ve veri üretme sistemi kadınların gündelik hayatını kolaylaştıracak

önemli veriler ve bilgiler üretmektedir. Kadınların gün içinde önceden bilmek isteyebilecekleri hava durumu, trafik hareketliliği, kentteki açık pazar ve faaliyet alanları, inşaat alanları ve kentteki kültürel olaylar gibi bilgilerin de aktarılması güvenli bir kentin diğer bir özgedir.

Kamusal mekânların anlamını bir ölçüde değiştiren bu uygulamalar, kadın ve diğer kentliler için kamusal olarak güncel bilgi üretmektedir. İş çıkışında çocuğunu okuldan alıp kent merkezindeki kültür merkezinde bir etkinliğe götürüp, sonra alışveriş sokağından günlük alışverişini yapıp eve dönecek olan bir kadın, ön bilgilenme sistemi yardımı ile kentteki güncel bilgileri kullanarak gününü planlayabilir. Hangi ulaşım aracıyla gitmesinin kendisi için uygun olacağına karar verebilir.

Kentte Kamusal Alanda Yapılaşma ve Çevre Değerleri

Ülkemizde hızlı nüfus artışı yaşanmaktadır. Bu artış oranına bağlı olarak kentlerimizde de hep yeni yapılaşma ve kat sayılarının artmasına yönelik bir baskı vardır.

Kentin merkezinde ve kamusal yapılar arasındaki meydan, kent parkı ve avlular korunarak bu mekânlar kentin sosyalleşme alanları olarak kullanılmalıdır.

Yapılar arasında yer alabilecek yaya bağlantıları kadınların erişimini kolaylaştıracaktır. Köşe parsellerde yer alabilecek küçük parklar veya iki yapının arasını değerlendirebilecek cep parkları, kent içinde gezerken dinlenmek, bazı gereksinimleri gidermek veya randevulaşmak için uygun alanlardır.

Şemada izlenen yapılar arasında oluşturulmuş yeşil-
açık alanlar ve nirengi noktaları, kentlerin daha ferah
yapışmasını ve farklı mekânlar arasında kolay ve yaya
dostu geçişler oluşmasını sağlayacaktır. Bu tür parklar, cep
parkları, bahçeler, kent içinde erişimin artmasına da olanak
yaratacaktır.

Farklı kentsel açık alan tiplerinden biri de kent parklarıdır.
Bu parklar içinde yeme içme olanaklarının ve diğer bazı
hizmetlerin yer aldığı, kentlilerin günün uzun saatlerini
geçirebileceği etkinlikleri içinde barındıran ve farklı
kullanıcılara hitap eden geniş alanlardır. Kent merkezinin
yoğun ve kalabalık yapısının tersine yine kent merkezinde
yer alacak bu parklar kentlinin ve özellikle kadınların nefes
alma mekânları olarak düşünülmelidir.

Kentsel mekânda hem fiziksel
mekân kalitesini hem de toplumsal
değerleri artırıcı uygulamalar yap-
mak gerekir. Kentte kaliteli yapısal
bir çevre, yörenin coğrafi, kültürel
ve toplumsal değerlerini gözetken
uyumlu bir mimari dil ile sağlanabilir.

Yapılar arasında yer alacak mey-
danlar, park alanları, ortak kullanım
alanları, bahçeler, cep parkları, av-
lular, kentlilerin kullanımına uygun
yarı kamusal alanlar, geçişler dü-
zenlenebilir, sokaklar arasında pa-
sajlı dikey bağlantılar yapılabilir.
Kamusal alanlarda uygulanacak bu

farklı tipolojiler, kentte kadınların
hem erişimini artırır hem de yer yer
dinlenme ve karşılaşma mekânları
oluşturur. Özellikle ücretli bir işte
çalışmayan kadınlar için bu tip sos-
yallaşabilecekleri alanlar çok önemli
bir ihtiyaçtır.

Kentin tüm kamusal açık ve kapa-
lı mekânları kentin coğrafi ve iklim
özelliklerine bağlı olarak donatıl-
malıdır. Bu donatılarda minimum
bir standart belirlenmelidir. Örneğin
yağışlı ve don olasılığı olan bir yöre-
de tüm kamusal alanlarda yüzeyle-
rin kaygan olmayan ve yayalar için

tehlikelere yol açmayacak malzeme-
lerle kaplanması bir prensip ka-
rarı olarak benimsenmelidir.

Bu sayede en ucuz maliyetli mekân-
lardan en pahalısına kadar yer döşe-
me malzemesinin seçimi zevk veya
diğer unsurlara göre değil, farklı fi-
yat aralıklarında ancak kaymayan
malzeme seçme kuralı üzerinden
belirlenmelidir⁵. Bu tür kararlar hem
kentin kimliğini oluşturacak bir es-
etik düzenliliği hem de kullanımda
güvenliği sağlayacaktır.

⁵ Bu önlem özellikle yaşlı kadınlar için daha da önemlidir. Özellikle yaşlı kadınlarda daha sık görülen, kemik erimesi olarak da bilinen, kemiklerin düşme ve çarpmalara karşı dayanıklılığının azalması, kırılma hastalığı olan osteoporozun etkilerini azaltmakta kentsel düzenlemenin önemi yüksektir.

04

Mahalle Ölçeği

İlke, Ölçüt, Tavsiye ve Örnekler

Genel İlkeler / Kalite Ölçütleri

Ulaşım / Erişilebilirlik

Kent Merkezi / Kentsel Hizmetler

Açık - Yeşil Alanlar, Parklar

Kamusal Alanlar / Ortak Kullanım Alanları

Günlük alışveriş, komşuluk ilişkileri, çocuk ve diğer bakım yükümlülükleri, mahalledeki kamusal hizmetlerden yararlanma gibi faktörler kadının mahalle ile ilişkisini güçlendiren süreçlerdir.

Mahalle Üzerine

Mahalle kadının kenti en yoğun kullandığı ve deneyimlediği mekân bütünüdür. Bu nedenle mahalle ve mahalle çevresi için kadın dostu plan, tasarım ve proje üretmek çok önemlidir.

Çoğunlukla konut alanlarından oluşan mahallelerin tanımlı bir nüfus yapısı, yaşam biçimi, ekonomik ve kültürel yapısı vardır. Mahallelerde gündelik yaşamı destekleyecek düzeyde ticari alan ve kamusal kullanım yer alır ve görece içine kapalı sistemlerdir. Bu ölçekte verilecek kararlar uygulamada yapısal çevreyi birebir tarifler.

Daha önce de vurgulandığı gibi, Türkiye’de kadınların neredeyse yüzde 70’inin ücretli bir işte çalışmıyor olması ve yaşamlarının neredeyse bütünü ev içinde yeniden üretim ve bakım emeği vererek geçiyor

oluşları, kadınları mahallenin sahibi yapar. Kadınlar kendi konutlarını ve yakın çevresini çok yoğun kullanırlar. Mahalleyi kullanan kadınlar arasında da çok çeşitlilik vardır, örneğin ücretli bir işte çalışan kadın, gelir getirici bir işte çalışmayan kadın, genç kadın, yaşlı kadın, bekar kadın, çok çocuklu kadın vs. Bu kadınların her biri mahalleyi farklı yoğunlukta ve farklı işlevleri ile kullanır.

Günlük alışveriş, komşuluk ilişkileri, çocuk ve diğer bakım yükümlülükleri, mahalledeki kamusal hizmetlerden yararlanma gibi faktörler kadının mahalle ile ilişkisini güçlendiren süreçlerdir.

Mahalleler belli bir tarihi geçmişe ve mirasa sahiptir. Gelişim süreci içinde her bir mahalle coğrafyası, kullanıcıları, çevre koşulları ve ekonomik gücü dolayısıyla belli biçimlerde yapılaşır ve farklı kimlikler oluşturur. Belli odak noktaları ve koridorlar o mahallenin kamusal alanlarını ve ulaşım yollarını oluşturur. Ayrıca kentin gelişim kurgusu içinde her bir mahalle, imar planları ile belirlenmiş belli yapılaşma sınırlamalarına sahiptir.

Mahallede kadın dostu planlama ve tasarım yapmak, mekânsal kararları farklı cinsiyetlerin farklı ihtiyaçlarını dikkate alacak şekilde kurgulamak nasıl mümkün olur? Bu yaşam çevresinde kadının toplumsal eşitliğini, güven ve rahatlığını hangi ilkeler tarif eder?

Genel İlkeler / Kalite Ölçütleri

- Eşitlikçi-Paylaşımçı
- Sahip olduğu değerleri ve bağlamı gözeten
- Kendi içinde merkez ile bağlantı kurabilen
- Misafirperver, çekici, güvenli ve sağlıklı
- Esnek ve çeşitlilik sunan, "canlı"
- Özgün bir tasarım dili ile tasarlanmış ve sürdürülebilir
- Aidiyet duygusu olan

Mahallede Yapılaşma Düzeni - Kimlik

Her mahallenin bir kimliği vardır. Yeni yapılaşma, yoğunlaşma, onarım, yıkım, koruma mahallenin kimliğini değiştirebilir.

Yeni müdahalelerde, mahallenin kimliğini korumak, yoğunluğunu değiştirmeyecek sağlıklı bir yapı düzeni önermek gerekir. Mahallelerde kadınların aidiyet duygusunu kaybetmemelerine dikkat edilmelidir. Aidiyet bir tür güven hissidir.

Konut Sunumunda Çeşitlilik - Dönüşüm Projeleri

Mahallelerde çeşitli hane tiplerine ve büyüklüklerine uygun konut çeşitliliği sunulmalıdır. Kadının içinde rahat ve güvende hissedeceği bir yapılaşma ve gündelik hayatını mutlu sürdüreceği bir çevre oluşturmak önemsenmelidir.

Bu anlamda kentsel dönüşüm projelerinin (KDP) kısa bir değerlendirilmesini yapmak önemlidir. KDP'ler yaygın olarak düşük standartlı konutların (gecekondu) yıkılıp yerle-

rine yenilerinin üretilmesi süreci olarak tanımlanabilir. Bu dönüşümde "mahallelinin" eski yerinde kalıp kalmadığı önemli bir değişkendir. Bu projelerde yeni yapıların teknik olarak standardı, yıkılanlardan daha yüksek (çok katlı) olmaktadır. Projelerin özellikle de ücretli bir işte çalışmayan ve sosyal hayata katılmada mahallesini yoğun kullanan kadına eski mahallesinde yaşadığı hayatı sunmasına ve alışkanlıklarını sürdürebilmesine olanak sağlamasına dikkat edilmelidir. Örneğin kendi bahçesi, ağaçları, çamaşırlarını astığı yan bahçesi yerine, kendisine küçük bir balkon verilen kadın ortak alanda komşuları ile gerçekleştirdiği birçok faaliyetten yoksun kalmış olur. Komşuları ile bahçe veya kapı önlerinde saatler geçirmeye alışan kadın, yüksek katlı apartmanlarda asansör aracılığı ile apartmanın farklı katlarında dolaşmak veya başka apartmanlara gitmek zorunda kalır. Bu durum yaşamına daha önce karşılaşmadığı yeni engeller çıkarmaktadır.

Komşuları ile eğlenmek veya ortak iş yapmak, yardımlaşmak için kapı önü, bahçe, "arsa" gibi ortak alanları paylaşmayan, oynayan çocuklarını izleme imkânı ortadan

Kentsel dönüşüm bir konut alanının tamamen yıkılıp yeniden yapılması biçiminde olabileceği gibi bir kısmının dönüştürülmesi, mevcut kent dokusu içinde yenileme ve iyileştirmelerin kent kimliğinden çok uzaklaşmayacak şekilde gerçekleştirilmesi biçiminde de gerçekleştirilebilir. Önerilen daha çok bu ikinci yaklaşım olmalıdır. Bu örnekte farklı etaplarda dönüştürülecek yapıların işaretlendiği bir dönüşüm projesi örneği görülmektedir. Tasarımda kentin kimliğini ve alışılmış izleri muhafaza eden bir tutum izlenmiştir.

- Parklar ve açık alanlar
- Meydanlar
- Mahalleyi kent merkezine bağlayan ana-trafik yaya aksı

Bu mahalle planında yeşil akslar hep irili ufaklı parklar ve bunların arasında yer alan yaya yollarını işaret etmektedir. Kentin daha merkezi alanlarına bağlanan bu yeşil akslar boyunca zaman zaman ticari fonksiyonların-çay bahçesi, kafe gibi-kullanımların olması, spor olanaklarının yer alması tüm kentlilerin ve daha fazla da gün içinde mahalle yakın çevresinde hareket eden kadınların birçok kullanıma erişebilirliklerini arttırmaya katkı sağlayacaktır.

kalkan, gelen geçeni izleyemeyen, kadın yoksun kalır. Hatta bütün bu faaliyetleri yapabilmesi için herkese ait ortak alanları kullanmak yerine, kendi mekânından çıkıp, başka birinin mekânına girmesi gerekir. Yaşamındaki sınırlar çoğalmış olur.

Bu nedenle kadınların yaşam biçimlerini ve geleneklerini sürdürmelerine imkân vermek gerekir. Bunun için standart konut alanı projelerinden çok mahallenin coğrafi ve sosyo-kültürel bağlamını değerlendiren

Yeşil akslar ve yaya yolları sürekli olmalı ve farklı kullanımdaki yeşil açıklıkları birbirine bağlamalıdır.

dönüşümler önem kazanır. Kültürel ve doğal sürdürülebilirlik önemlidir. Bu tür projeler kadını daha fazla düşünen projelerdir. Unutmamak gerekir ki, Türkiye'nin muhafazakâr toplumsal yapısı içinde kadının çok katlı apartmanlarda kendi başına asansör kullanması bile bir aile sorunu teşkil edebilir. Bu nedenlerle yeni yapılaşmanın önerdiği mahalle yaşam biçiminin kadının huzuru ve mutluluğu açısından gözden geçirilmesi önemli olacaktır.

Türkiye'de dönüşüm projelerinin içinde yer alması önerilebilecek bir diğer mekân da ev eksensli çalışmalar sürdüren nüfusun yüzde 90'ını oluşturan kadınlara yönelik üretim atölyeleri olabilir. Bunun yanı sıra toplu konut alanlarının içerisinde kadınların bir araya gelebileceği ufak merkezler ve spor alanları planlanması da ihmal edilmemelidir.

Yeni yerleşim alanları spor alanı, açık alan, park gibi mekânlarla donatılmış olmakla beraber komşuluk kavramını geliştirmeyen, yürüyüş yollarında bireysel davranmaya zorlayan mekânsal kurgular toplumumuza yabancıdır. Bunun yerine, mahalle merkezine yürüyerek gitmek, kenti kullanarak hareket etmek çok daha fazla yaşamın içinde olunmasına imkân verir. Bunu sağlayabilmek için kentteki yeşil alan hiyerarşisinin bir parçası olan mahalleler üretilmelidir.

Mahallenin planlama, projelendirme konularında katılımcı bir süreç son derece önemlidir. Kadınlar açısından ise mahallede katılım tüm kent veya ülke kararlarında yer almaktan daha gerçekçi ve yaygın bir süreçtir. Yerel yönetimlerin kadınların enerjisini ve dönüştürme kabiliyetini kullanması gerekir. Kadınlar mahalle karar alma süreçlerinde, kendilerini, ailelerini

ve çocuklarını ilgilendiren konularla ilgili etkin bir şekilde yer alabilmelidir. Kadınların bu potansiyeli gerek fiziksel mekânın oluşturulmasında gerekse sosyal süreçlerde kullanması için olanak yaratılmalıdır.

Ülkemizde semt birimleri ve/veya mahalle evleri çok çeşitli konularda tutumlu kaynak kullanımı sağlamak, mahalle kamuoyu verilerini oluşturmak ve iletmek, gelir sağlamak açısından katkıları olan çalışmalar

yapmaktadır. Bu tür faaliyetler kadınların aktif bir kentli birey olmasını sağlar ve yerel yönetim-kentli iletişimini ayakta tutar.

Bu katılım süreçleri kapsamında kadın dostu tasarıma katkı üretecek faaliyetler yapmak önemlidir.

Özellikle çevre temizliği, atıkların değerlendirilmesi, geri dönüşüm ve yeniden kullanım süreçlerinde toplanacak çıktıları mekânsal projeler-

de kullanmak önemlidir. Kadınların çevreleri ve yaşam alanları için beklenti ve önerilerinin toplantılar aracılığı ile öğrenilmesi de çok verimli bir katılım biçimi olabilir.

Örneğin: Kadınların özellikle belediye kültür merkezleri ve meslek edindirme kurslarında ürettikleri ürünler kentsel mekânı güçlendirmek için kullanılabilir. Yaşam çevrelerine katkıda bulunmak kadınların özgüvenlerini ve aile içindeki ko-

Kadınların katılımcı süreçlere dahil olmada karşılaştıkları bazı temel zorluklar 3. bölümde tartışılmıştı. Bu zorluklardan önemli bir tanesi "Katılımcı toplantıların yer ve zamanlarının genellikle kadınlara uygun olmaması" olarak tariflenmişti. Bu sorun, mahallelerde karar süreçlerine kadınların katılımı için yapılacak toplantılar, eve yakınlık, erişilebilirlik ve mahalleli ile bir arada olmanın vereceği güven sayesinde ortadan kaldırılabilir.

Yerel yönetimler, katılım süreçleri kapsamında çevre temizliği, atıkların değerlendirilmesi, geri dönüşüm ve yeniden kullanım süreçlerini mekânsal projelerde kullanmak üzere kurslar ve faaliyet günleri düzenleyebilir.

Semtlerin kimliğini haftalık pazar alanları ve küçük sokak etkinlikleri, parklar, kamusal açık ve kapalı mekânlar oluşturur. Mahalleler böylece hem canlı hem güvenli olacaktır.

Tanımlı ve sadece bir tür faaliyet için ayrılmış alanlar yerine, esnek ve farklı kullanımlara açık alanlar kadınların sosyalleşmesini kolaylaştıracaktır. Bu açık alanlar mahallenin gündelik yaşamına renklilik katacak ve güvenli olmasına yardımcı olacaktır.

numlarını güçlendirmek açısından çok yapıcı olacaktır. Bu projeler aynı zamanda mahalle çevresi için de katkı yaratacaktır.

Mahallelerde Bilgilendirme ve İşaretleme

Kent bütününde yapılan bilgilendirme ve işaretleme olarak mahalle halkına yönelik ve gündelik yaşamı kolaylaştırıcı bilgi panoları ve işaretler geliştirilmelidir. Bu bilgilendirme için gerekli pano ve diğer materyalin mahalle kimliğini ortaya çıkaracak şekilde özgün olarak tasarlanması, mahallenin tıpkı belediyeler gibi bir logosunun olması, mahalle halkının gereksinim ve bilgilendirilmesine yönelik tüm bilginin yazılı ve sesli sunulması önemlidir. Kadınların, özellikle yaşlı kadınların ve yalnız yaşayanların bu bilgilendirmeler ile sosyalleşmesi ve katılımının sağlanması olanaklıdır.

Mahallenin harita ve yol şemasının belirli noktalara yerleştirilmesinin gerek yol bulma gerekse mahalleyi tanıma açısından katkısı olacaktır. Bu panolar toplu taşıma durakları ve küçük meydanlara, park girişlerine yerleştirilebilir. Kadınlar için bilgi verici ve yol gösterici olacak bu panolar, çocukların harita okuma ve yol bulma becerilerini geliştirmek açısından da yararlı kaynaklardır.

Bu bilgilendirme panolarının insan ölçeğinde, mahalle için tasarlanmış ve herkesin erişebileceği, algılayabileceği, görebileceği yerlere yerleştirilmesi ve basit olması önemlidir. Kadınların çocukları ile birlikte bilgi alabilecekleri ve kullanıcı dostu

gösterimler olmalıdır. Bu tür bilgilendirme panoları veya sistemleri kadının sosyal ve kişisel hayatında ihtiyaç duyabileceği konularda veya kamu spotları ile yaygınlaştırılmak istenen mesajlarda bir kentsel eğitim aracı olarak işlev görebilecektir.

Mahalle Canlı ve Yaşanabilir Olmalı

Mahalle kimliği oluşturabilmek için bu mekânlarda kültür faaliyetleri ve sokak etkinlikleri yapılmalı, pazar yerleri, karşılaşma imkânlarının doğabileceği meydanlar, parklar, kamusal açık ve kapalı mekânlar yer almalıdır. Bu mekânlar özellikle kadınların kullandığı ve yaşadıkları alanlardır.

Günümüzde çok yaygın olarak kullanıma açılan sosyal merkezler ve kadın merkezleri çok olumlu girişimler olmakla beraber hep kapalı alanlardır. Oysa kentin canlılığı biraz da rastlantısal olarak birbiri ile mahalle meydanında, bir parkta veya sokakta karşılaşan mahalleliler ile gerçekleşir. Tanımlı ve sadece bir tür faaliyet için ayrılmış alanlar yerine, esnek ve farklı kullanımlara açık alanlar kadınların sosyalleşmesi için verimli olacaktır. Bu açık alanlar mahallenin gündelik yaşamına renklilik katacak ve güvenli olmasına yardımcı olacaktır.

Bu açık alan ve parklar mahalledeki konut birimlerine yürüme mesafesinde olmalı ve yaya bağlantıları sağlanmalıdır. Bu alanlarda grup halinde oturmaya ve bireysel dinlenmeye olanak sunacak mekânlar yer almalıdır.

Ulaşım / Erişilebilirlik

Mahallenin Bütünü ve Yakın Çevresi İle Bağlantıların Sağlanması

Sevilen ve tercih edilen mahalleler, kendi içinde erişimini sağlayan alanlardır. Mahallede yalnız veya çocuklu, yaşlı veya engelli bir kadın veya kız çocuğu güven içinde olmalı ve her noktaya erişebilmelidir. Bunun için trafik yollarının ana yol, ara yollar, evlere giden özel yollar olmak üzere hiyerarşik olarak düzenlenmesi gerekir. Bu sistem içinde her farklı yolun farklı ağırlıkta bir trafik yükü olmalıdır ve bu kurallarla belirlenmelidir. Böylece trafik güvenliği sağlanmış olur.

Bu yol sistemi üzerinde toplu taşıma araçlarının durakları yer alırken, tüm sistem yaya bağlantıları ve

yaya kaldırımları, geçişleri sağlayan meydan ve avlular, mahalle parkları ile beslenmelidir.

Mahallenin aynı zamanda yakın çevre, diğer mahalleler ve kent merkezi ile toplu taşıma ve trafik bağlantısının kurulması sağlanmalıdır.

Mahalle içinde özel otoparklar dışında yol boyu park etmenin önüne geçmeyi sağlamak üzere küçük otopark alanları olmalıdır. Bunlar okul, spor aktivite alanları, sağlık merkezleri gibi kamusal kullanımları beslemelidir.

Yaya Dostu Bir Mahalle Yaratmak

Kadınlar, geleneksel cinsiyet rolleri sebebi ile çok sayıda farklı yükümlülük üstlenmelerinden dolayı

mahalleyi çok farklı amaçlar için ve yoğun olarak kullanır. Gelir getirici bir işte çalışan kadınlar da, çalışmayan kadınlar da, toplumsal cinsiyet rollerinden dolayı kendi sorumluluklarında görülen faaliyetleri yerine getirebilmek için, eğer mümkünse evlerine en yakın çevrede kalmayı tercih eder. Örneğin, günlük alışveriş, arkadaş/komşu ziyaretleri, çocuklarının okul, spor, oyun gereksinimleri, küçük sağlık sorunları, taze gıda alışverişi, vs...

Kadınlar mahalle veya yakın çevreyi çoğunlukla yaya olarak kullanır ve farklı fonksiyon ve mekânlar arasında hareket eder. Bu sebeple; yaya erişilebilirliğinin standartlara uygun, güvenliğinin sağlanmış, çeşitli diğer fonksiyonlarla zenginleştirilmiş olması gerekir.

Günümüzde yeni yerleşim alanları veya kentsel dönüşüm alanları mahalleler gibi kentin bir parçası olarak değil kendi içine kapalı siteler olarak inşa edilmektedir. Bu siteler, kentin ve mahallenin diğer kullanıcıları ile

Farklı kamusal kullanımlara erişmekte kolaylık sağlamak amacıyla her kullanım alanının kentli kullanıcılara açık küçük otoparkları olmalıdır. Bu trafikteki kaos önleyeceği gibi kamusal hizmetlerin daha kolay erişilebilir olmasına da katkı sağlayacaktır. Özellikle kadınlar bu hizmetten çok yararlanacaktır.

iletişim ve karşılaşmanın mümkün olmadığı yürüme yolları ve çocuk parkları ile donatılmaktadır. Ne var ki bu donatılar her sitenin kendi içinde ve site sakinlerinden ancak bir kısmının kullandığı boş alanlar olarak kalmaktadır.

Her site için aynı donatıların yeniden yapılması da bir tür kaynak israfı olmaktadır. Bu sitelerde yaşayan kadınlar, toplumdaki ve mahalleden soyutlanmakta ve belli bir kapalı çevrenin parçası olmaktadır. Ayrıca sadece konutların satış şansını arttırmaya yönelik pek gerçekçi olmayan birçok aktivite ile donatılan site açık alanları kullanılmamaktadır.

Bu çevreler toplu taşıma imkânlarından çok, özel araba sahipliğini özendiren otopark ve site içi yolları ile kadınların özel arabaları içinde veya yürüme yollarında günlerini kendi başlarına geçirmelerine neden olmaktadır. Bu model bir tür yabancılaşma yaratmaktadır.

Son yıllarda kentlerimizde toplumu- muzun çok değerli bir kavramı olan mahalle-komşuluk kavramını tehlikeye atan çevreler oluşmakta, canlı ve güvenli mahalle hayatını ortadan kaldırmaktadır. Oysa "mahalle içi" hareketlilik çok önemlidir. Mahalle içinde yaya erişimini destekleyecek olan uygulamalar, mahalle merkezi, okul, çocuk bahçesi ve oyun alanları, sağlık ocağı ve diğer kamusal kullarımları birbirine bağlamalıdır. Bu yaya yolu ağı kadınların günlük işlerini geçerken halledecekleri farklı faaliyetlere erişim sağlayacaktır, geleneksel mahalle yapısı içinde olduğu gibi bugün de çocukların güvenli hareket edebilmelerine yardımcı olacaktır.

Bu yaya yollarının üzerinde mevsimlere bağlı olarak sokak kahveleri, çay mekânları, çiçekçiler veya yerel yönetimden izinli sokak satıcıları bulunabilir. Bu da gündelik yaşamı kolaylaştırıcı ve kentsel yaşamı canlandırıcı bir öğedir ve kadınların kentsel mekândaki güvenliğini artırır.

Mahalle İçi Ulaşım

Kadınların mahalleyi yoğunlukla kullandıkları belli saatlerde, "mahalle içi ring" uygulaması yapılabilir. Tramvay veya hafif raylı sistemler gibi altyapı maliyeti otobüse göre görece yüksek ancak güvenli ve çevreci bazı sistemler sağlamak mümkündür. Bu tür mahalle içi ulaşım olanakları yaya hareketine destek oluşturur ve her yaşta ve beceride mahalle halkının erişebilirliğini arttırarak, mahalle yaşamını destekler ve güvenli kılar.

Örneğin İstanbul'un Kadıköy Moda mahallesine servis veren tarihi tramvay mahalledeki hayatı canlandırmıştır. Semt sakinlerinin gündelik yaşamı çok kolaylaşmıştır. Tramvay özellikle yaşlı erkek ve kadınlar, alışveriş için Moda'dan Kadıköy'e inen kadınlar, okul çocukları ve anneler için çok kullanışlı bir servis hizmeti görmektedir.

Mahallelerde uygulamaya konulacak bu tür ring uygulamalarının kadınların en çok kullandıkları güzergâhlara göre düzenlenmesi önemlidir.

Uygulamalarda belli hatları sık kullanılan mahalleliler için indirimli tarifeler uygulamak, hafta sonları veya bayramlarda bedava yolculuk uygu-

Çoğunlukla konutların satış şansını arttırmaya yönelik pek gerçekçi olmayan birçok aktivite ile donatılan site açık alanları çoğunlukla kullanılmamaktadır. Oysa konut alanları kapıları kapalı siteler olmak yerine kentin açık alan sistemi ile bütünleşebilen çevreler olarak tasarlanırsa kadınların gerek kenti gerekse ketteki açık alanları, parkları kullanma şansları artacaktır.

Mahallelerde ve konut çevrelerinin yakınında kurulacak pazar yerleri, panayır ve kermesler kadının gündelik hayatını hareketlendirecek, gereksinmelerini karşılayabileceği ekonomik fırsatlar sunacak, ev eksenli çalışanlara ürünlerini pazarlama imkânı sağlayacak, yakınları, komşuları ve çocukları ile vakit geçirme olanağı yaratacaktır.

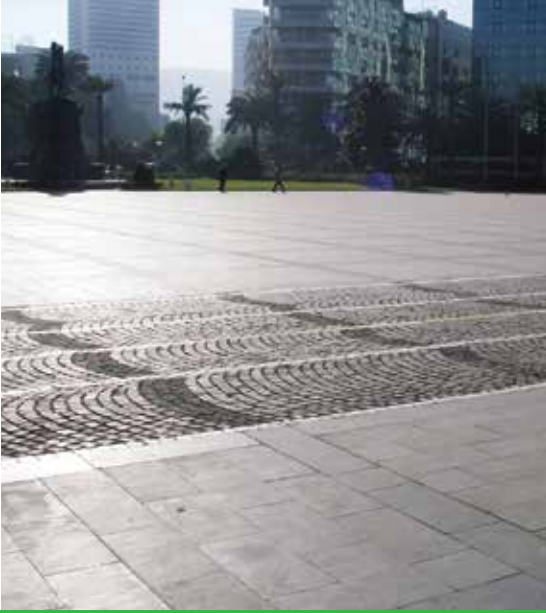
laması yapmak ya da kimi belediyelerin yaptığı şekilde haftanın bazı günlerinde ya da kullanımın göreceli olarak düşük olduğu saatlerde kadın kullanıcılarından ücret alınmaması kadınların bütçelerine önemli bir destek olacaktır. Tıpkı eskiden İstanbul'da boğazdaki köyler arasında ulaşımın deniz yoluyla sağlanması gibi, yerleşimlerin ve mahallelerin coğrafi konumlarına göre mahalle ulaşımı deniz veya nehir yoluyla da sağlanabilir. Bu araçların kullanıcıları yine daha çok kadınlar olacaktır.

Mahallede Ulaşım ve Kalabalık Sorunu

Mahallelerde ulaşım konusunda, sakinlerin ve özellikle kadınların görüşlerini almak, algılarını öğrenmek yerel yönetimler açısından önemli

bir kentsel veri oluşturur, sorunlara talepler doğrultusunda çözüm üretmeye imkân verir. Bu nedenle mahallelerde ulaşım değerlendirmelerini ve taleplerini belirlemek üzere atölye çalışmaları yapmak yararlı olacaktır. Bu rehber kitabın hazırlık aşamasında kadınlarla yapılan röportajlarda ulaşım olanaklarıyla ilgili olarak daha çok dile getirilen sorun araçların kalabalık olması ve bu kalabalıklığın yarattığı rahatsızlıklar olmuştur. Onun için araçların belli bir kapasitede yolcu taşınması ve araç içi düzenlemelerin bu şikâyetler doğrultusunda yeniden yapılması önerilebilir. Aynı şekilde araç içi düzenlemesinde alveriş torbası, bebek arabası, bisiklet, yürüteç gibi yük ve araçların güvenli ve konforlu şekilde taşınabilmesine de olanak sağlanmalıdır.

Yaya yolları ve geçitlerinde uygun yüzey malzemesi kullanmak, bu malzemenin görsel albenisinden çok işlevsel olmasına önem vermek, yörenin iklim özelliklerini göz önünde bulundurarak seçilmesine dikkat etmek gerekir.

Kadınların karşıdan karşıya geçerken alışveriş torbaları ve çocukları ile uzun süreye ihtiyaç duyabilecekleri göz önünde bulundurularak yayalara yanacak yeşil ışık süresinin daha uzun olması gibi önlemler alınabilir.

Mahallede Ulaşım ve Yaya İlişkisi

Mahallelerde ulaşım arterleri üzerine yapılacak düzenlemeler kadınların, özellikle başta çocukları olmak üzere bakımını üstlendikleri aile fertleri ile hareketlerinde daha güvende olmalarına olanak tanıyacaktır.

Trafik arterleri üzerine yerleştirilecek trafik ışıklarının ve işaretlerinin daha çok yayalar lehine çalışır hale getirmek uygundur. Örneğin, kadınlar karşıdan karşıya geçerken alışveriş torbaları ve çocukları ile uzun süreye ihtiyaç duyarlar, bu sebeple yayalara yanacak yeşil ışık süresinin daha uzun olması gibi önlemler alınabilir.

Bekleme süresini azaltmak ve kavşaklarda karşıdan karşıya geçme mesafesini kısaltmak için düzenlemeler yapılabilir. Bu düzenleme yaya kaldırımlarının kavşak noktalarında belli ölçülerde genişletilmesi ile sağlanabilir.

Yoğun yaya akışı olan yerlerde yaya akslarını genişletmek ve gereksiz sokak mobilyası kullanımından kaçınmak önemlidir.

Yaya yollarında uygun yüzey malzemesi kullanmak gereklidir. Malzeme seçiminde özellikle kentin/mahallenin yer aldığı iklim bölgesinin özelliklerini gözlemek gereklidir.

Yaya yollarının kesintisiz ve sürekli olmasını sağlamak önemlidir.

Kent Merkezi / Kentsel Hizmetler

Mahalle merkezi kadınların gündelik alışverişleri için sıklıkla kullandıkları alanlardır. Bu merkezler kadınların tüm işlerini (Örn: PTT, mahalle sosyal merkezi, sağlık ocağı, banka, kreş,...) tek bir alanda görmesine fırsat vermektedir.

Mahalle Merkezi Tüm Kadınların Gündelik Gereksinimlerini Karşılacak Çeşitliliğe Sahip Olmalı

Çok çeşitli ihtiyaçlara yönelik olan dükkânların yaya yoluna bakan vitrinleri olmalıdır. Kadınların konut alanlarından yaya olarak (600 m yürüme mesafesi) ulaşabilecekleri, buna imkân yoksa arabalarıyla gelebilecekleri otoparklar olmalıdır.

Bu merkezin mutlaka bir meydanı ve "açık pazar" içeren bir mahalle parkı bulunmalıdır. Bu alanlar kadınların toplanma, dinlenme, birlikte vakit geçirme mekânları olarak çalışabilir. Ayrıca mahalleli kadınların sorumluluğunda yapılacak kermes, festival, sergi gibi faaliyetler için

kullanılabilir. Bu tür organizasyonlar kadınların hem vakit geçirmeleri hem de küçük gelirler elde etmeleri için bir fırsat olabilir.

Mahalle merkezinde yerel yönetimlerin sunduğu hizmetler de yer almalıdır. Bu mekânda şehrin özelliğine göre çay bahçesi, kapalı pastaneler, deniz kenarı oturma yerleri, seyir alanları bulunabilir. Ek olarak, alışveriş sırasında çocukların oyalanabileceği alanlar tasarlanabilir.

Kente bağlanan ulaşım arterlerinin mahalle merkezinde olması kaçınılmazdır. Aynı şekilde mahalleye hizmet veren ring servisi de bu merkezde yer almalıdır. Mahalle merkezinde otopark düzenlemesi yapılmalı, gün içinde tercih eden kadınlar alışveriş ve diğer işlerini arabalarını park edip yapabilmelidir. Otopark alanlarının kamusal hizmetlere yakın yerlerde olması uygundur.

Yerel yönetimler mahalle bakkalı gibi küçük işletmelerin varlıklarını sürdürmelerine destek olmalıdır. Bu kullanımlar mahallenin güvenliği açısından da yardımcı mekânizmalar olarak düşünülmelidir.

Konut Alanlarına Yakın İhtiyaç Noktaları

Mahallede konutlara hizmet edecek gazete büfesi, toplu taşıma bilet istasyonu, köşe başı bakkalı, kasap, manav, kuaför gibi evden kısa zamanda ulaşılabilecek temel ihtiyaç odakları bulunmalıdır. Bu sokak alışveriş noktaları acil ihtiyaçları karşılamakta kadın için kolaylaştırıcı olacaktır.

Kadınların çocuklarını alışveriş için kolaylıkla gönderebileceği bu noktalar yaşlı kadınların da ihtiyacını karşılayabilir. Bu dükkânlarda kurulacak sıcak ilişkiler kadının işini kolaylaştıracak, hatta eve servis yapılabilecektir.

Otobüs veya diğer ulaşım duraklarına yakın olabilecek bu noktalar aynı zamanda konut çevresinde oturanların oturup sohbet edeceği bank, çardak gibi komşuluğu geliştiren mekânları da içerebilir.

Yeni Mahallelerde Katılımcı Faaliyetler

Kent içinde yeni oluşan mahallelerde (yeni yerleşim alanları) yaşam önceleri oldukça sönük ve hareketsizdir. Mahalle ve merkezin canlandırılması, toplumsal cinsiyet eşitliği yaklaşımına sahip bir yapı kazandırılması için proje yarışmaları veya uygulamalara yön verecek katılımcı toplantılar düzenlemek çok açımları olan bir faaliyet olabilir. Bu noktada katılımcılar ve yerel yöneticilerin bakış açısında değişiklik yaratmanın yanı sıra yeni bir demokratik paylaşımcı pratik üretilmiş olur. Yerel yönetimler veya sivil toplum kuruluşları katılım ile mahalle planlamasını veya mahalleye hizmet sunma biçimlerini tartışabilir ve yenilikler önerebilir.

Mahalle merkezlerinde mahallenin bağlı olduğu yerel birimin veya merkezi yönetimin birer şubesinin bulunmasında yarar vardır. Böylece kadınlar yerel veya merkezi yönetim

Ayrıca mahalle merkezlerini kullanacak kadınların ve çocukların eğitimine ve kültürel gelişmelerine katkıda bulunacak bazı kamusal kullanımların yer alması çok önemlidir. Örneğin fotoğrafta görüldüğü gibi kadınların birlikte sanatsal aktiviteleri izlemeleri veya mahalle merkezinin yakınında yer alan bahçe tarımı faaliyetlerini yürütmeleri sağlanabilir. Aynı şekilde çocuklar da kent ve mahalleleri üzerine bilgilendirilebilir ve bazı ortak faaliyetlerde bulunabilirler.

Okul öncesi eğitim alanları ve anaokullarının mutlaka açık alanlarının, bahçe ve faaliyet alanlarının bulunması gerekir. Velilerin katılımının sağlanabileceği veya çocuklarını beklemelerine imkân verecek açık ve kapalı mekânlar da düzenlenmelidir.

ile çözmek zorunda oldukları işleri (vergi yatırma, su ve elektrik faturası, aidatlar,...) tıpkı muhtarlıkta olduğu gibi kendi mahalle sınırları içinde çözebilme imkânına kavuşurlar. Bu tip bir yaklaşım, kadınlara, kent merkezine inmek veya mahallelerden uzaklaşmak zorunda kalmadan gündelik rutinler içinde (toplu taşıma veya başka ulaşım tiplerini kullanmak zorunda olmadan ve vakti etkin kullanmaya imkân verecek şekilde) işlerini gerçekleştirme imkânı sağlar.

Mahalle merkezinde kadınların ve çocukların eğitimine ve kültürel gelişmelerine katkıda bulunacak bazı kamusal kullanımların yer alması çok önemlidir. Bunlar toplum mer-

kezleri, kütüphaneler, yetişkin eğitim merkezleri ve meslek edindirme kursları, müzik okulları gibi yerler olabilir. Ayrıca mahallenin kendi tarihsel ve kültürel hatta yerel özelliklerini geliştirmeye ve tanıtmaya yönelik bir mahalle müzesi, mahalledeki başarılı yaşlıların veya topluma örnek oluşturacak yaşam deneyimleri olan kadınların öykülerinin yer aldığı ve mahallenin gündelik yaşamını betimleyen bir dokümantasyon merkezinin geliştirilmesi çok yararlı olabilir. Bu faaliyetler özellikle kız çocukları için güçlendirici bir çalışma olacak, aynı zamanda mahalleli kadınlar için farklı faaliyetlere katılma olanağı sunacaktır.

Mahalle içinde kadınları en çok ilgilendiren hizmetlerden biri kreş, anaokulu ve çocuk gündüz bakım evleridir. Bu hizmet alanları kamuya ait veya özel olabilir. Ancak her iki durumda da bu alanların mutlaka çocukların oynayabileceği açık alanlara, çocuk bahçesi ve faaliyet alanlarına ihtiyacı vardır. Velilerin beklemeleri veya çocuklarını izleyebilmeleri için ayrı mekânlar tasarlanmalıdır. Bu tür işletmelerin gerek projelerinin değerlendirilmesi sırasında gerekse işletme ruhsatı alma aşamasında teftiş edilmesi ve önerilen alanlarının mevcut olduklarının onaylanması önemlidir. Bu alanlar için öğrenci başına bir standart belirlenmesinde ve değerlendirmenin buna göre yapılmasında yarar vardır.

Açık - Yeşil Alanlar, Parklar

Mahallede Açık Alan Sistemi; Farklı Büyüklük ve Fonksiyonlara Sahip Açık ve Yeşil Alanlar

Mahallelerde de yeşil ve açık alan sistemi çok önemli bir kentsel altyapı unsurudur. Bir mahallenin kendi içinde bir sistem oluşturacak şekilde açık alanlar bütünlüğüne sahip olması gerekir. Bu tip açık alanlar, tüm mahalle sakinleri ve özellikle kadınların gündelik hayatını kolaylaştırır ve kaliteli bir kentsel yaşam sağlar.

Mahalle açık alan sistemi, mahallenin merkezi ve merkezi kamusal kullanımları ile konutları birbirine yaya yolları/alanları ile bağlayan bir sistemdir. Bu açık alan sistemi içinde; konutların bahçeleri, ortak alanlar, çocuk bahçesi ve oyun/spor alanı, mahalle meydanı, semt parkı, açık pazar alanı, kültür faaliyet alanı, spor aktiviteleri olarak bir hiyerarşi içermelidir. Bu sistem tüm mahallelerin kendi içinde kurulursa kentin bütününde de bir açık alan sürekliliği ve bir yaya ağ bağlantısı oluşturulmuş olur.

Geniş Doğal Açık Alanlar

Vadiler, tarım alanları, bahçeler, bostanlar, sulak araziler: Kentin coğrafyasına bağlı olarak belirli bölgelerinde vadiler, tarım alanları, bahçeler,

bostanlar, sulak araziler yer alabilir. Bunlar semtlerin, mahallelerin kimliğini oluşturacak zenginliklerdir. Bu zenginlikler, kentin yapılaşma eğilimlerine yenik düşmeden korunmalı ve birer doğal kaynak ve kentsel potansiyel nefes alma alanı olarak değerlendirilmelidir. Mahallenin tüm kent içinde özellikli bir değere sahip olmasını sağlayacak bu tür alanlar, mahalleli ve hatta kentliler tarafından kullanılabilir. Örneğin, yapılaşmanın kısıtlı tutulması (yoğunluk ve kat sayısı olarak düşük nizam korunarak) ile içinde çeşitli kullanımların yer aldığı semt parklarına, arboretum¹ ve geleneksel bahçelere, kentsel tarım alanlarına dönüştürülebilir. Özelliklerine göre doğal sit alanı olarak tescillenmeleri uygundur. Bu tür alanlar, farklı bitki türlerini yaşatmak, kuş çeşitleri ve faunayı öğrenmek açısından tüm kentli, kadın ve çocuklar açısından birer eğitim alanı olarak düşünülmelidir. Ayrıca boş vakit geçirme, piknik yapma, kadınlar arasında gün yapma gibi aktivitelerin mekânı olarak da işlev gösterebilirler.

Mahalle Parkı

Mahalle parkı, mahallelerde yer alacak açık ve yeşil alanlar ile parklar içinde çeşitli faaliyetleri barındırır. Bu alanları mahalleli kadınlar gerek aileleri ve çocukları ile, gerek arkadaşları ile gerekse yalnız olarak

Bir mahallenin kendi içinde bir sistem oluşturacak şekilde açık alanlar bütünlüğüne sahip olması gerekir. Bu açık alan sistemi; konutların bahçeleri, ortak alanlar, çocuk bahçesi ve oyun/spor alanı, mahalle meydanı, semt parkı, açık pazar alanı, kültür faaliyet alanı, spor aktiviteleri şeklinde bir hiyerarşi içermelidir.

¹ Arboretum ya da ağaç parkı: Farklı ağaç, ağaççık ve çalı türlerinin yetiştirilmesine adanmış botanik bahçesidir. Böyle bahçeler araştırma ve gözlemler için kullanılmakla birlikte, çeşitli canlı ağaç türlerini barındıran birer müzedir. Bunun dışında, bir botanik bahçesinde bulunan ve ağaç, ağaççık ve çalları dikimine ayrılmış olan bölüm de "arboretum" olarak anılabilir (<https://tr.wikipedia.org/wiki/Arboretum>).

Parklar, farklı peyzaj elemanlarının farklı kullanımları ve mekâna etkileri

kullanabilir. Kadınların spor yapma şansı elde edebileceği, kitap okuyacağı, çocukları ile gelip beraber veya ayrı zaman geçirebilecekleri alanlardır. Bu parklarda yoğunluğu düşük kapalı mekânlar, yarı kapalı mekânlar ve açık olarak düzenlenmiş mekânlar yer almalıdır. Bunlar yeme içme, eğitim ve sanatsal faaliyetler, spor faaliyetleri gibi çeşitli amaçlara yönelik olabilir.

Spor faaliyetlerine yönelik kadınların kullanmayı tercih edecekleri güvenli yürüyüş parkurları oluşturulması, spor aletlerinin her yaşta, her fiziksel nitelikte ve her sosyal gruptan kadının kullanımına uygun tasarlanması ve mahremiyet unsuruna dikkat edilerek park içerisine yerleştirilmesine dikkat edilmelidir. Yürüyüş parkurları ve spor alanlarında mahremiyete özen gösterilmekle birlikte güvenli, aydınlatılmış ve istendiğinde dışa açık alanlar sunan kullanım alanları olmalıdır.

Bu tür mekânları yaratabilmek için tasarım ve uygulamalarda çeşitli araçlar kullanmak mümkündür. Örneğin; yapısal eleman olarak, duvar, merdivenler, hareketli panolar, hafif yapılar, çitler, doğal taş...

Doğal malzeme olarak; farklı biçimlerde arazi, su ve bitki kullanımı olabilir. Bu elemanlar gerek mekân tanımlamakta gerekse estetik öğeler olarak ele alınabilir. Topografya-arazinin kullanımı, kadınların bir parkta isteyebileceği farklı özelliklerde mekânları (Örn: toplantı alanı, spor alanı, çocuk oyun alanı, vs.) oluşturmakta bir araç olabilir. Bitki kullanımı (ağaç, çalı, farklı yükseklikte bitki çiçek ve türlere göre farklılaştırmak), su kullanımı (hareketli, durgun, kullanılan, seyredilen su kullanımı, vs.) yukarıda bahsedilen ve farklı kapalı ve açık alanları sunan mekânları yaratmakta kullanılabilir.

Peyzaj tasarımının bir boyutu, bitkileri farklı gereksinimler, farklı mekânsal kurgular üretmek için çeşitli özelliklerine göre kullanarak mekânlar yaratmaktır. Kadınlar açık alanlarda ihtiyaca göre farklı kapalı mekânları kullanmaya gereksinim duymaktadır. Örneğin çocuğunu uyutmak, bakımını yapmak, yalnız kalıp kitap okumak, özel bir konuyu konuşmak bir parkta daha sakin korunaklı bir mekân gerektirir. Sosyalleşmek, etrafı izleyerek vakit geçirmek ise mümkün olduğunca görüş alanı açık mekânlar gerektirir. Kentte veya mahalle parklarında bu farklı kullanım taleplerine imkân verecek mekânları gerek fiziksel gerekse bitkisel tasarım ile yaratmak gerekir. Bu farklı alanları hazırlarken kadının kamusal mekânda güvenliğini tehdit edecek tehlikelere karşı önlemler alınmalıdır. Bazı kişisel ihtiyaçlar için tuvalet (kadın ve erkek tuvaletlerine ek olarak çocuklu kullanılabilir aile tuvaleti), çocuk ge-

Çocuk parklarında çocukların yaratıcılığını ve hayal dünyasını zenginleştirecek esneklikte oyun elemanı kullanmaya dikkat edilmelidir.

reksinimleri için bakım odası, küçük ihtiyaçları karşılamaya uygun büfe, bilgilendirme kioskuları da parklarda yapısal veya bitkisel malzeme kullanılarak tasarlanmalı ve güvenliği sağlanmalıdır.

Park alanlarında farklı bitkilerin farklı etkileri vardır. Çiçekler seyir için kullanılırken, taç genişliği büyük ağaçları gölge elemanı olarak, iğne yapraklı ağaç ve bitkileri engelleme yaparken kullanmak uygundur. Kadınların kullanacağı mekânlarda farklı boylarda kesilmesi ve şekil verilmesi mümkün olan çalılar mekân tarifleyici olarak kullanılabilir. Çalının arkasında oturmak saklı ve korunaklı olmayı sağlarken ayağa kalkar kalmaz etrafı görme imkânı sağlayacağı için esnek ve farklı amaçlara uygun mekân şekillendiriciler olarak düşünülebilirler.

Çocuk Oyun Alanları

Çocuk bahçeleri, mahalle parkının içinde yer alabileceği gibi birkaç sokağın veya konut kümesinin kullanılabileceği, küçük çocuk parkları biçiminde dağılmalıdır. Bu sayede annenin evden çocukları izleyebileceği mesafede olan ve anne ile belli bir mesafe yürüyerek kullanılan parklar olacaktır. Bu çeşitlilik, mahallenin kullanımını çeşitlendirecek ve çocuğun eğitimine farklı etkiler yapacaktır.

İdeal olarak mahallelerde konut kümelerinin içinde yer alacak parklarda farklı yaş gruplarında çocuklar için oyun parkları olmalıdır. Yaş gruplarına göre 1-3 yaş, 4-6 yaş, 7-13, 14-18 ve cinsiyete göre farklılaşan oyun alanları ve araçları dü-

şünülmelidir. Bu kadınların yaşamını da kolaylaştırır.

Farklı yaş grubu çocukların oyun alanları ayrıştırılırken (ebeveynin kontrolü ve erişebilirliği açısından) araç olarak bitkisel düzenlemeler kullanılmalı, iki oyun alanı arasındaki mesafe az tutulmalıdır. Bu düzenlemede, yakın yaş gruplarının parklarının birbirine daha yakın mesafede, yaş farkı arttıkça daha uzak mesafede yer almaları uygundur.

Mahallede Parklar, Güvenlik ve Aydınlatma

Parklarda kullanılacak yer döşemesi malzemeleri kayma ve çamurlanmaya engel olmalıdır.

- Parklara erişen yaya yolları mutlaka bebek arabası, tekerlekli sandalye için uygun tasarlanmalıdır.
- Parklarda farklı nitelikte aydınlatma elemanları ile farklı yükseklik ve nitelikteki yerler aydınlatılmalıdır.
- Bitkilerin kullanımına çocuk ve engelliler, yaşlılar açısından dikkat edilmesine, alerji yapabilecek bitkilerin kullanılmamasına özen gösterilmelidir.
- Parklarda tuvalet, ıslanmaya karşı üstü kapalı birimler, kafe ve çay evleri bulunmalıdır. Kız çocukların babaları ile parka geldiklerinde mağdur durumda kalmamaları için tuvaletlerin mümkünse annenin veya babanın çocuğa eşlik edebileceği biçimde düzenlenmesi ve hem kadın hem de erkek tuvaletlerinde alt değiştirme üniteleri bulunması ya da çocuk bakım ünitelerinin kadın ve erkek tuvaletlerinden ayrı aile tuvaleti şeklinde tasarlanması uygundur.

Kamusal Alanlar / Ortak Kullanım Alanları

Mahallelerde kamusal ortak kullanım alanlarının belli bir merkezde toplanması ve merkezin iyi düzenlenmiş olması önemlidir.

Kadınların kent merkezini kullanmalarını temel hedef olmakla beraber gerektiğinde merkeze gitmelerine gerek kalmadan yakın çevrelerinde (semt/mahalle merkezinde) gereksinimlerini karşılayabilmeleri pratik ve özellikle kadınlara zaman kazandırıcı olacaktır.

Mahallelerde yerleşim (konut) alanlarında ve kamusal yapılarda yapıların yükseklikleri mahalle yaşamında çok etkili olan bir değişkendir. Yapının yüksekliği ve açık alan ilişkisi ancak belli bir mesafeye kadar kurulabilir. Yükseklik belli bir seviyeyi geçtiğinde bu ilişki zayıflamaya başlar. Örneğin bir kadının balkonundan sokak satıcısına seslenebilmesi ve sesini duyurabilmesi 4 kat ile sınırlıdır.

Bunu da 12-13 metre olarak düşünebiliriz. Aynı şekilde bahçede oynayan çocuğunu ancak 4'üncü kat seviyesinden gözle takip edebilme imkânı vardır. Hatta 3'üncü kattan sonra bu ilişki biraz zorlanmaya başlar.

Bu nedenle çok katlı apartmanlar modern ve ekonomik çözümler üretmekle birlikte birçok insani ilişkinin zayıflamasına neden olmaktadır. Bu nedenle konut alanlarında komşuluk ve mahallelilik ilişkilerinin biçimi yapıların yükseklikleri ve yoğunlukları ile önemli ölçüde ilgilidir.

Mahallede yer alacak kapalı ve açık kamusal alanlar ve yapılar belli bir dil ve üsluba sahip olmalı, tarihi ve geleneksel öğeler fiziksel tasarımda kullanılmalıdır. Bu tür bir dil birliği mahallelinin kendine ait bu çevreyi kolay tanıması ve benimsemesi için önemli bir psikolojik değerdir.

Bir kadının balkonundan sokak satıcısına seslenebilmesi ve sesini duyurabilmesi 4 kat ile sınırlıdır. Aynı şekilde bahçede oynayan çocuğunu ancak 4'üncü kat seviyesinden gözle takip edebilme imkânı vardır.

05

Sokak Ölçeği

İlke, Ölçüt, Tavsiye ve Örnekler

Genel İlkeler / Kalite Ölçütleri

Ulaşım / Erişilebilirlik

Kent Merkezi / Kentsel Hizmetler

Açık - Yeşil Alanlar, Parklar

Kamusal Alanlar / Ortak Kullanım Alanları

Sokak Üzerine

Kentin bütünü bir ağ gibi saran yollar gün boyu, haftanın her günü, yılın her ayı, tüm mevsimler süresince, özetle yılın tümünde kentin yaşamasını ve erişimini sağlayan en önemli arterlerdir. Ancak "sokak", insanların araçlı veya yaya olarak hareket ettikleri, bir yerden bir başka

yere ulaştıkları çizgisel izler olmanın dışında birer yaşam alanı olarak da düşünülmelidir.

Bir kentin en önemli kamusal alanlarından biri olan sokak, kentlilerin yaşam alanını oluşturur. Bir mekân olarak sokak hem farklı kullanıcı ve araçların geçiş alanı, hem dağıtım ve toplama koridoru, hem de farklı

fonksiyonları birbiri ile ilişkilendiren bir bağlantı aracıdır. Bütün bu özellikleri ile burada "sokak" diye adlandırığımız başlık aslında çok karmaşıktır. Her ulaşım arterini sokak olarak tanımlayamayız. Sokaklar birer kamusal alandır ve kentlerimizin gerçek sokaklara gereksinimi vardır.

Genel İlkeler / Kalite Ölçütleri

- Mekân duygusu yaratabilmeli
- Kullanıcı dostu sokak olmalı
- Erişilebilirliği en yüksek düzeye çıkarmalı
- Farklı kullanımlar sunmalı
- Güvenli olmalı, güvenli hissettirmeli

SOKAK ÖLÇEĞİNDE GENEL PRENSİPLER VE KALİTE ÖLÇÜTLERİ NELER OLMALI?

Kadın İçin Sokak Nasıl Tanımlanmalı?

Kadınların kent içindeki hareketliliklerinin/erişilebilirliklerinin ana mekânı sokaklardır. Bu nedenle sokaklar kadınların kent yaşamına eşit katılmaları için önemlidir. Kadın kenti hem yaya, hem yolcu, hem de sürücü

olarak kullanır. Geleneksel toplumsal cinsiyet rolleri sebebi ile bakım yükümlülüğünü üstlenmek durumunda kalan kadın, çoğu zaman birilerine refakat ederek onları yönlendirmek veya taşımak zorundadır (çocukları, ailesi, yaşlılar, engelli ve/veya hareketliliği kısıtlı bireyler...). Öte yandan başka toplumsal rolleri de yüklenen kadın çoğu zaman elinde kendi çantası ve başka yükler (alışveriş torbaları, çocukların eşya ve çantaları...) ile hareket eder. Bu nedenle "sokak" peyzajının kadını rahatlatarak, güvenlik sunan, yaya dostu öğeler taşıması gerekir.

Sokak Tasarımında Dikkat Edilecek Noktalar

Trafik Düzenlemesi

Kentin tüm sokakları çok iyi trafik düzenlemesi ve işaretlemesi ile donatılmış olmalıdır.

Trafik İşaretlemesi

Kadın sürücülerin trafikte çoğunlukla çocukları ile hareket ettikleri düşünülerek, sadece sürücü kapısını

Trafik düzenlemesi güvenlik açısından ve kadınların kent sokaklarında rahat hareket etmesi için hayati önem taşımaktadır. Yaya karşıdan karşıya geçme çizgileri, trafik şeritleri ve farklı ulaşım araçları için farklılaşan şeritlerin belirlenmesi, bisiklet hattının, yolların yönlerinin belirlenmesi önemlidir.

Sokak köşelerinde kaldırım yol ile aynı yükseklikte meyille geçilebilecek biçimde düzenlenmelidir.

değil diğer araba kapıları ve bagajı sık kullandıkları göz önünde bulundurulmalı ve yol düzenlemelerinde arabanın çevresinde oluşan bu yaya hareketi düşünülerek sağ şerit düzenlemesi yapılmalıdır.

Yaya Alanı Olarak Sokak

Sokaklar sadece trafik amaçlı değil aynı zamanda yaya arterleri olarak çalışır. Yaya kaldırımlarının genişliği kadın açısından önemlidir. Bu nedenle kaldırımların ölçülendirilmesinde:

- İnsan vücudu ölçüleri ve evrensel standartlar (bebek arabalı, alışveriş çantalı veya tekerlekli sandalyeli

veya yürüteçle hareket eden bir bireyin ihtiyaç duyacağı hareket alanları ve genişlikler),

- Sokağın yer aldığı bölgedeki trafik yükü ve hız durumu,
- Sokağı tanımlayan yapıların fonksiyonları (konut, dükkân, işyeri,...),
- Sokağın yer aldığı çevredeki kullanıcı grubunun aile yapısı, cinsiyet ve yaş dağılımı göz önünde bulundurulmalıdır.

Yaya dostu sokaklar ancak geniş yaya kaldırımları ile mümkündür. Bunun yanında yaya kaldırımının yüksekliği ve döşeme malzemesi kadın açısından önemli değişkenlerdir. Evrensel tasarım ilkeleri düşünüldüğünde, kaldırımların sadece

kadınların değil tüm kullanıcıların en az gücü sarfederek çıkabilecekleri yükseklikte olmaları gerekir. Farklı yaş gruplarında kadınlar da düşünülerek farklılaşan gereksinimler gözetilmelidir.

Yaya kaldırımı ve yaya yolu döşemelerinin topuklu ayakkabı, çocuk arabası, tekerlekli sandalye, yürüteç, pazar arabası veya çocuk oyuncaklarının rahat hareket edebileceği biçimde seçilmesi ve yoldan kaldırılma çıkmayı gerektirecek yaya geçidi alanlarında ve sokak köşelerinde yol ile aynı yükseklikte meyille geçilebilecek biçimde düzenlenmesi uygundur.

Ulaşım / Erişilebilirlik

Yaya ve bisiklet paylaşımı uygulamasına örnekler

Farklı tasarım düzenlemeleri ile sokaklardaki hızı kontrol altında tutmak mümkündür. Böylece kadınların gerek yalnız gerek yanlarındaki diğer kişilerle (çocuk, yaşlı, engelli gibi hareketliliği kısıtlı bireyler, arkadaş, kalabalık aile) daha güvenli ve kaygısızca yürümeleri sağlanabilir.

Sokaklar arabalar için yol olarak değil yaya için erişim alanı ve karşılaşma mekânı olarak düşünülmeli, genişliklerine göre yaya kaldırımları yaya ve bisikletliler tarafından paylaşılabilir.

Yaya kaldırımlarında en az genişlik, iki insanın yan yana geçebileceği biçimde 2 m olmalıdır.

Eğimin güçlü olduğu sokaklarda sürekli yokuş yukarı veya aşağı gitmeye engel olacak şekilde, yaya kaldırımı boyunca yer yer merdiven ve rampa bir arada kullanılmalı ve mevcut eğim bu merdivenlere yedirilerek yayanın eğimsiz düz yolda yürümesi sağlanmalıdır.

Sokaklarda trafiğin hızını kontrol etmenin tek yolu trafik ışıkları ve hız kasisleri değildir. Farklı tasarım düzenlemeleri ile sokaklardaki hızı kontrol altında tutmak mümkündür. Böylece kadınların gerek yalnız gerek yanlarındaki diğer kişilerle (çocuk, yaşlı, engelli gibi hareketliliği kısıtlı bireyler, arkadaş, kalabalık aile) daha güvenli ve kaygısızca yürümeleri sağlanabilir.

Sokakların tasarımında ve trafik akışını kontrol edecek uygulamalarda yaya ve trafik yoğunluğu yönü ve saatleri ile ilgili istatistik verinin elde bulunması tasarım kararlarının daha sağlıklı verilmesini sağlayacaktır.

Rampa ve merdiven örnekleri çeşitlendirilebilir.

Mahallelerde ve konut çevrelerinde trafiğin yavaşlatılması için yapılan uygulamalar yaşam kalitesini ve güvenliği, sükûneti artırır ve daha kullanışlı sokaklar yaratır. Bunun için bir dizi uygulama yapılabilir:

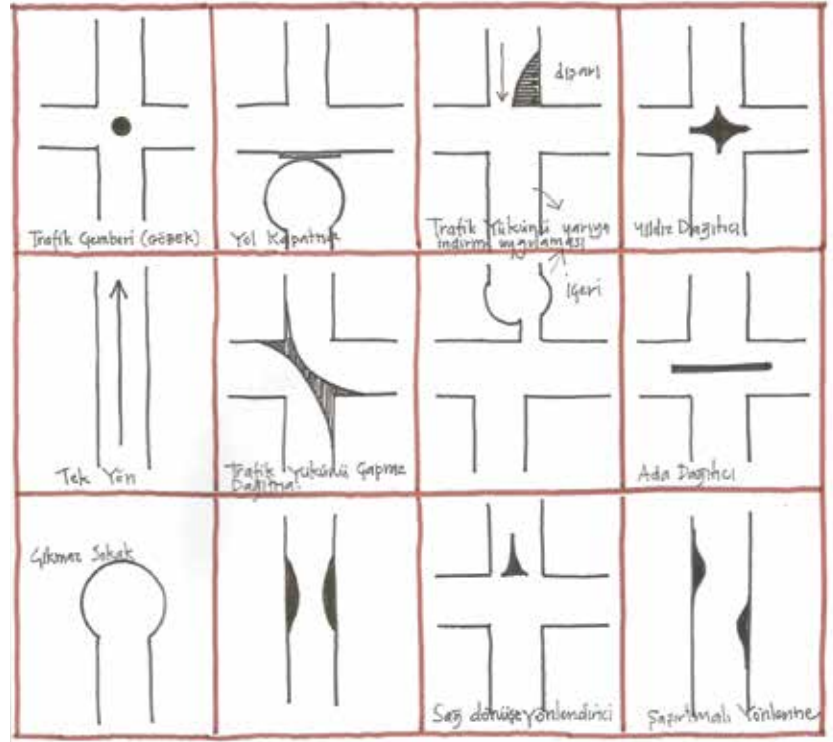
1. Yaya geçidinde yükseltilmiş can adası (refüj) uygulaması
2. Yaya geçidinde yaya kaldırımının genişletilip yolun daraltılması
3. Tek şeritli yolda saptırmalı refüj uygulaması
4. Bazı noktalarda uygun dönüş çapının daraltılması
5. Geniş ve arnavut taşı döşeme hız kesici
6. Çift yönlü yolda tek yönün geçişinin engellenmesi
7. Hız kamerası kullanımı
8. Yol boyunca araba parkı olarak kullanılmaması için çözümler üretilmesi.

Trafik düzenlemelerine veri oluşturacak şikâyet ve beklentileri kadınlarla konuşmak ve ortaya çıkacak veriler üzerinden kadın dostu düzenlemeler yapmak gereklidir.

Yaya geçitlerinde yer alan trafik ışıklarının yayalar tarafından kontrol edilebilmesi ve sesli trafik ışığı düzenlemesi kadının hayatını kolaylaştıracak önlemlerdir.

Sokaklarda ve genel olarak yaya yolları ile yaya geçitlerinde bağlantılar sağlanırken kadınların, tekerlekli her tür araç (çocuk arabası, bisiklet, paten, tekerlekli sandalye, yürüteç,...) ve evcil hayvanları ile hareket edebilmelerini sağlayacak düzenlemeler yapılmalıdır. Bu nedenle yaya yollarının kullanım alanlarına göre çeşitlenecek standartlarda ve genişlikte düzenlenmesi uygundur.

Ulaşım araçlarının yolcu indirme bindirme durakları çoğunlukla sokaklar üzerinde yer alır. Motorlu veya raylı taşıtların durak noktala-

Trafik düzenlemelerine veri oluşturacak şikâyet ve beklentileri kadınlarla konuşmak ve ortaya çıkacak veriler üzerinden kadın dostu düzenlemeler yapmak gereklidir.

Araçtan yola değil yaya kaldırımına inmeyi ve indikten sonra rahat yola devam etmeyi sağlayacak uygulamalar yapılmalıdır.

rının sokağın genel işleyiş düzenini bozmayacak şekilde düzenlenmesi uygundur. Duraklar sokaklar üzerinde oluşturulacak ceplerde yer almalıdır. Bu çözüm yaya ve araç trafiğinin işleyişini olumlu etkileyeceği gibi, inen ve binen yolcuların hareketleri açısından da özel bir düzenleme alanı sunacaktır. Bu çözüm çoğunlukla kıyafetlerinin yarattığı kısıtlılıklar ve refakat ettikleri kişiler dolayısıyla daha geniş hareket ala-

nına ihtiyaç duyan kadınların kent içindeki yaşam kalitesi açısından da çok önemlidir. Bu cepler iniş-biniş sırasında görece daha yavaş hareket eden kadınların (çocuk, bebek arabası, çanta, yükler, takılabilecek elbise ve aksesuarlar...) acele etmeden davranmalarını sağlayacaktır. Bu ceplerde dikkat edilmesi gereken diğer bir özellik arabanın yanaşmasından sonra yaya kaldırımına çıkmakta zorlanabilecek kişilere yöne-

lik olarak kaldırımın hafif bir rampa ile yola indirilmesi ve yayaya kısa bir erişim koridoru yaratılmasıdır.

Bu durak noktalarında araç yanaşma mesafeleri de önemli bir detaydır. Araçtan yola değil yaya kaldırımına inmeyi sağlayacak düzenlemeler ve tasarımlar önemli birer tasarım karar konusudur.

Kent Merkezi / Kentsel Hizmetler

Geniş yaya alanı ve yaya servis noktaları

Yaya kaldırımı düzenlemesi

Yaya Kaldırımları ve Sokak

Sokakların hizmet alanları “yaya kaldırımları” olarak düşünülebilir. Yaya hareketinin sağlandığı alanlar olan yaya kaldırımlarının farklılaşan birçok işlevi vardır. Bu özelliği ile kaldırımların farklı kullanıcı tiplerine uygun özellikte tasarlanmış olması gerekir. Ayrıca yaya kaldırımının trafik yolunun özelliğine göre de değişmesi önerilebilir. Trafik yolunun yoğunluğu arttıkça yaya kaldırımının yoldan daha fazla ayrıştırılması ve korunaklı hale getirilmesi önemlidir. Dolayısıyla, otoyol kenarındaki yaya kaldırımı trafikten mümkün olduğunca korumaya yönelik olarak yüksek tutulabilir. Bu hem kenti kullanan kadın ve çocuklar hem de

tüm kentliler için önemli bir güvenlik önlemi olacaktır.

Ancak aynı trafik yoğunluğuna sahip mahalle ara yollarında veya yaya kullanımının yüksek olduğu merkezi alanlarda yaya kaldırımları ve kavşaklar karşıdan karşıya geçmeyi kolay ve güvenli kılacak şekilde düzenlenmelidir. Bir kaldırım yüksekliği standardı saptanarak bu standardın kentte aynı nitelikteki trafik yollarının kenarında aynı özenle inşa edilmesi uygundur.

Yaya kaldırımlarını çok farklı hızda, sayıda, nitelikte yaya kullanmaktadır. Ayrıca yaya kaldırımları, kentsel hayatın içinde devam ettiği bir sürü aktiviteyi de içinde barındırmaktadır

Durak aynı zamanda birer yaya hizmet alanı olarak düşünülmelidir; bu örneklerde durak, bilgi panoları, oturma elemanları, telefon veya şarj istasyonu, çöp kutuları, hatta WC, cadde veya sokak isim tabelası, saksılar ve bitkilendirme bir arada düşünülmüştür. Kentte belli aralıklarla böyle yaya hizmet istasyonları oluşturmak uygundur. Bu hizmetlere sebil/çeşme, büfe vb. eklenebilir.

Pasajlar, alt geçitler, ıssız sokaklarda özellikle köşe ve dönemeçleri tutacak ve yayaların erişecekleri noktaları önceden görmelerine imkân sağlayacak balıkgözü aynalar kullanılması tüm kentliler ve özellikle kamusal mekânda tehlikeye açık olan kadınlar için güven verici bir unsurdur ve sıklıkla kullanılmalıdır.

Bütün bu kullanımların güvenliği aksatmadığı koşulda kente veya sokağa bir canlılık verdiğini düşünmek gerekir. Ayrıca sadece yürüyenler bile birbirinden çok farklı amaçlarla ve hızlarda yürümektedir. Bu çeşitlilik değerlendirilerek yaya kaldırımlarının genişliklerini hem yolun genişliği hem de kullanıcı kapasitesi ile orantılı olarak ölçülendirmek uygundur. Kaldırımların kentin çok tenha olmayan bölgelerinde geniş tutulması yaya akışını ve kaldırımdaki zengin hayatı güçlendirmek için olumlu bir yaklaşım olacaktır.

Yaya kaldırımlarında belirlenecek standart hizmetlerin kentin tüm yollarında yer alması gerekir; aydınlatma, çöp kutusu, belirli sıklıkta oturma elemanı, büfe, ağaçlandırma, uygun zemin malzemesi-yer döşemesi, elektronik gereç şarj merkezi, WC, ilan panoları, çeşmeler... Bu uygulamalarda iki biçimde hareket etmek mümkündür:

1. Sokak mobilyalarının kentin her bölgesinde farklılaşması yerine tüm kentte benzer bir uygulama ile hem ekonomik davranmak hem de çok abartılı tasarımlara girişmeden kente bir kimlik kazandıracak ortak dili oluşturmak.

2. Farklı semt ve bölgeleri birbirinden farklılaştıran ve benzer standartları koruyarak bölgenin kimliğini öne çıkartan sokak mobilyaları yerleştirmek.

Hangi seçenek seçilirse seçilsin işlevsel sokaklar ve yaya kaldırımları ortaya çıkarmak temel hedeftir ve kadın ve diğer yayaların rahatı ön planda yer almalıdır.

Yaya Köprüleri Alt ve Üst Geçitleri

Yaya akışının sürekliliğini koruyabilmek ve güvenli geçişler sağlamak amacıyla alt ve üst geçit kullanılmaktadır. Üst ve alt geçitlerin kadınlar için kolaylaştırıcı geçiş imkânı sağlaması, ancak standartlara uygun tasarlanması, uygulanması ve güvenli olacak biçimde donatılması ile mümkündür:

- Yaya köprüleri ve geçitlerin merdivenlerinin uygun ölçülerde tasarlanması gerekir. Engelliler, çocuklu bireyler, yaşlılar ve yük taşıyanlara yönelik asansör, rampa düzenlemeleri bulunmalı ve nizami ölçüleri sağlamalıdır.
- Yaya köprüleri ve geçitlerde kaymayan yer döşemesi malzemesi kullanılmalı, korkuluk ve başka destek elemanları ile güvenli yürüme sağlanmalıdır.
- Alt geçitlerde ve üzeri kapalı üst geçitlerde aydınlatma önemlidir. Gündüz saatlerinde de aydınlatma olmalı ve kör noktalar için ayna kullanılmalıdır.
- Geçit ve köprüler kent estetiğini bozacak hantallıkta yapılabilmektedir. Tasarımda kullanışlı olmalarının yanı sıra estetik ve kentin mimari çizgisine uygun tasarlanmasına dikkat edilmelidir.

Geçitler ve köprülerde bazı ticari faaliyetlerin de yer alması mümkündür. Bu aynı zamanda güvenliği destekleyecek bir unsurdur ve daha yoğun kullanılmalarını da sağlayacaktır.

Açık - Yeşil Alanlar, Parklar

Sokak ağaçlandırmasında ızgaralar kullanılmalıdır. Bu ızgaraların yaya hareketlerine engel olmayacak şekilde ve tehlike yaratmayacak biçimde yerleştirilmesi önemlidir.

Kentlerin kimliğini oluşturan ağaçlar, meydanlarda, kaldırımlarda yaya hareketlerine engel olmayacak boyda ve biçimde şekillendirilmeli/budanmalıdır.

Sokak Ağaçlandırması

Sokaklar toplumsal olarak üzerinde sürekli bir yaya ve ulaşım hareketi olan akslardır. Bu hareketli mekânlarda mevsim koşullarına göre gölge yaratacak veya yağmurdan koruyacak sokak ağaçlandırması yapılması kentlilerin güvenli ve konforlu yaşamalarına katkıda bulunur. Öte yandan görsel olarak ve estetik açıdan bitki kullanımı önemsenmelidir.

Sokaklarda yapılacak ağaçlandırmalarda bazı detaylara dikkat edilmelidir. Sokaklarda yerleştirilecek ağaçların belirli aralıklarla yer alması sokağın algısı açısından önemlidir. Sokak ağaçlandırmasında kullanı-

lacak bitki ve ağaçların seçiminde peyzaj teknik bilgileri gözetilmeli, ağaç seçiminde, dallarının başladığı yüksekliğin yayaların boy ölçülerine uygun olduğuna dikkat edilmeli veya belli yükseklikte kalacak şekilde (2.10 m'nin üzerinde) ve saksatlanmalara neden olmayacak biçimde düzenli budama hizmetinin verilmesi öngörülmelidir.

Ağaç Türü Seçimi

Kentin veya yörenin iklimsel özellikleri, ağacın gövde ve tacının büyüme özellikleri, meyveli olup olmadığı, yaprak-tohum-meyve dökme özellikleri göz önüne alınarak yapılmalıdır. Örneğin bir sokakta iğne yapraklı

bitkiler yayalara, özellikle kadın ve çocuklara zarar verebileceğinden kullanılmamalıdır. Ayrıca sokakta bitkinin-ağacın dikildiği toprağın büyüklüğü ve yaya kaldırımı seviyesi ile toprak seviyesi arasında yayaların hareketlerinde sorun yaratacak şekilde yükseklik farkları olmaması, buna engel olmak için yaya yoluyla aynı yükseklikte ızgara kullanılması önemlidir.

Ağaç dinlendirici bir elemandır. Ağaçlar yolları sınırlayıp mekân kavramı yaratırken bizleri olumsuz hava koşullarından korur. Kentlere kimliğini veren ağaçların rengi ve bölgenin özelliğine göre sokak ağaçlandırması yapmak önemlidir.

Kamusal Alanlar / Ortak Kullanım Alanları

'Sokak' kentsel mekânda kendi başına bir kamusal alan ve ortak kullanım alanıdır. Bu nedenle, bundan önce sokak ölçeği için üzerinde durulan tüm ilke, tavsiye ve ölçütler bir sokağın ortak kullanım mekânı olarak, sağlıklı ve kadın için kolay yaşanabilir olmasına olanak sağlayacak ölçütlerdir.

Ne var ki, sokağın, bazı bölgeleri daha fazla kamusal kullanıma açıkken, bazı bölümleri yarı kamusal olarak düşünülebilir. Örneğin, sokağa açılan apartman kapılarının önü daha az ve belirli sayıda kullanıcının benimsediği alanlar iken, sokağa açılan dükkanların önü veya sokağa komşu bir parkın kapısı daha fazla kamusal kullanıma açıktır. Bu ne-

denle bir sokağın farklı kullanımların nerelerde toplandığına dikkat edilerek tasarlanması gerekir.

Sokağın daha fazla kullanıcıya uygun olan bölümleri bazı kentsel hizmetlerin verilmesi veya kent mobilyalarının yerleştirilmesi açısından daha uygun olacaktır. Bir sokağa yerleştirilecek sokak mobilyaları;

oturma elemanları, büfe, çeşme, tabelalar, aydınlatma elemanları, çöp kutuları farklı kamusal kullanım düzeylerine göre düşünülüp yer seçimi buna göre yapılmalıdır.

Tasarlanacak veya düzenleme yapılacak sokaklarda kullanımların niteliğine göre sokağın kamusal olma düzeyinin değiştiği düşünülerek,

özellikle konut kullanımlarının yoğun olduğu sokaklarda, mahremiyeti sağlayacak ara mekânlar; bahçe, otopark, çocuk ve komşuların toplanabileceği ortak alanlar oluşturulmalı ve sokak ile doğrudan ilişkinin kesilmesine dikkat edilmelidir. Bu ara mekânlar kadınların evden çıkarken ihtiyaç duyacakları hazırlık mekânları gibi çalışacaktır.

06

Yapı Ölçeği

İlke, Ölçüt, Tavsiye ve Örnekler

Genel İlkeler / Kalite Ölçütleri

Ulaşım / Erişilebilirlik

Kent Merkezi / Kentsel Hizmetler

Açık - Yeşil Alanlar, Parklar

Kamusal Alanlar / Ortak Kullanım Alanları

Yapı Üzerine

Kadınların en çok kullandığı konut yapıları ve iş yapıları ile kamu yapı-

larının kadın dostu tasarlanması gerekir. Böylesi bir yaklaşım kadınların hem toplumsal hem bireysel olarak yaşam kalitelerine ve zamanı daha

ekonomik kullanmalarına, daha mutlu yaşamalarına ve paylaşımcı bir yaşam sürmelerine katkıda bulunacaktır.

Genel İlkeler / Kalite Ölçütleri

- Yaşamı kolaylaştıracak hacim
- Rahat, estetik, kullanışlı mekan

- Güvenli
- Ekonomik, ekolojik

YAPI ÖLÇEĞİNDE GENEL İLKELER VE KALİTE ÖLÇÜTLERİ NELER OLMALI?

Yapı

Yapı stokunun, değişen kullanıcı tiplerine ve farklı yaşam beklentilerine cevap verebilecek çeşitlilikte üretilmesi gerekir. Yüksek bloklarda farklı büyüklüklerde apartman daireleri yer alabilir. Öte yandan apartmanın kat yüksekliği de kullanıcı yapısına göre farklılık gösterebilir. Çocuklu ailelere yönelik konutlar 4-5 katlı apartmanlarda yer alabilir. Bu uygulama, annelerin sokakta oynayan çocukları ile göz teması kurabilmeleri veya sokak satıcılarına seslerini duyurabilmeleri açısından gözetil-

lebilecek bir öneridir. Büyük alana ihtiyacı olan kalabalık aileler için bahçeli müstakil veya ikiz konutlar kullanışlı olabilecekken, yalnız yaşayan veya yalnız çocuk büyüten ebeveynler için çok katlı küçük daireler, stüdyo konutlar; yaşlılar için alışveriş imkânları sunan ve evden dışarıyı izleyerek oyalanabilecekleri türde daireler düşünülebilir. Bekarlar çoğunlukla merkeze ve kentin hareketli bölgelerine, iş alanlarına yakın hızlı erişim imkânı sunan bölgelerde konut sunumlarını tercih edebilir. Farklı kullanıcılar farklı taleplerde bulunacaktır.

Günümüzde inşaat maliyetlerinin yüksek ve kentli nüfus artışının fazla olması inşaat sektörünün hızlı ve sürekli sunumunu zorunlu kılmaktadır. Bu nedenle, mimarlar tarafın-

dan, bu koşulları sağlamaya yönelik çeşitli kavramsal çalışmalar yapılmıştır. Modüler yapılaşma veya "esnek kullanım olanağı sunan yapılaşma" diye tanımlayabileceğimiz bu modellerin uygulamaları mevcuttur.

Örneğin Viyana Belediyesi'nin "Her Yaşam Tipi İçin Konut/A Flat for All Life Phases" çalışması güzel bir örnek uygulama olarak gösterilebilir. Viyana Belediyesi bu kapsamda, standart toplu konut yapısının dışına çıkarak alan kaybını en aza indiren, modüler ve kullanıcı tipine göre kolaylıkla değişebilen; ekleme, çıkartma yapılabilen konutlar üretmiştir. Bu sayede, aynı konut tipi, içinde yaşayan hane tipinin farklı gereksinimlerine göre kullanılabilir olabilmektedir. Örneğin tek başına yaşayan kadınlar için aynı mekân

stüdyo daire olarak kullanılabilirken, yaşlılara bakma yükümlülüğünü üstlenenler için daha küçük salonlu fakat daha çok odalı kullanım imkânı sunulmaktadır. Aynı şekilde evin bir kısmını çalışma alanı olarak ayırmak isteyenlere de çözümler sunulmaktadır.

Farklılaşan konut tipleri kentteki mahallelerin yapısını da farklılaştıracak ve her bir mahallenin mekânsal kurgusu ve gündelik hayatı farklılaşacaktır. Bu çeşitlilik kentin renkli ve çeşitliliklere açık bir yerleşim olmasını sağlar. Bu çeşitlilik içinde kadın da kendi yaşam biçimine uygun ortamı daha kolay bulur ve benimseyebilir.

Konut dışı kullanımlar, kamusal, ticari mekânlar, ofis binaları da kadının yaşamını ilgilendiren yapılar

olduğu için tasarımlarında kadını gözetken bir anlayış olmalıdır.

Yapı yaparken hangi bölge ve iklimde yapıldığı önemsenmelidir. Çünkü tasarım ölçütlerini etkileyen bu faktörler kadının konut veya kamusal bir yapıdaki yaşam kalitesini ve güvenliğini etkileyecek açılımlar sunar veya sınırlamalar getirir. Kentlerimizde coğrafi özellikleri ve yerellikleri değerlendiren ve birbirine göre farklılıkları olan imar yönetmelikleri çerçevesinde yapı yapılması gerekirken birlikte, tüm ülkeyi aynı biçimde değerlendiren ve yöresel kimlik farklarını ortadan kaldıran mimari yapı uygulamalarına da rastlanmaktadır. Bu nedenle yöresel kimlik, kullanımda iklime bağlı ekonomiklik ve sağlıklı-güvenli yaşam koşulları sunan ekonomik/ekolojik yapılar üretmek gerekir. Bunu sağ-

Farklılaşan konut tiplerinin sağlayacağı çeşitlilik içinde kadın da kendi yaşam biçimine uygun ortamı daha kolay bulur ve benimseyebilir.

lamak için eski tarihi konut ve yapı stoku bize yerel ve coğrafi özellikler üzerinden yol gösteren en önemli kaynağı oluşturur. Çünkü bu yapılar doğal malzemeyi ve iklim ve coğrafi koşulları en önemli belirleyiciler olarak kabul etmiştir. Çağdaş yaşam farklı mekân kullanımları gerektirebilir ama sürdürülebilir ve ekonomik bir yapı için geleneksel yaklaşımları önemsemek önemlidir. Geçmişten öğrenmek daha az yanlış yapmaya neden olacaktır.

Yeni Yapılaşma ve Mahallede Yapısal Dil Birliği

Yeni yapılaşmalarda teknik altyapı olanaklarının yanı sıra, öncelikle kadınların gelenek ve gündelik yaşam beklentilerine uygun mekânlar önerilmelidir. Kentsel çevrede mevcut olan mimari dile uyum sağlayacak yapılar üretmek gerekir. Kadınların alıştıkları çevre değerlerine sadık kalmak gerekir. Bunun yanında yeni yapılaşan çevreler kadınlara dayanışma ve sosyalleşme imkânı sağlayacak bir çevre düzenleme planı sunmalıdır. Çok katlı yapılaşmalar, balkonsuz konutlar, kadınların bir araya gelmesini zorlaştıracak, birbiri ile bağlantı kurması zorlaşan konut blokları tercih edilmemelidir. Toplumsal bellekte var olan her türlü kurguyu yok etmeden, küçük müdahaleler üzerinden, teknik ve fiziksel altyapıyı iyileştiren ve sosyal ayrışmaya neden olmayan tipte konut yerleşimleri planlanmalıdır.

Tasarım kararları verilirken kadın kullanıcıların taleplerini değerlendirmek, yaşam biçimlerini anlamaya

çalışmak ve onlarla konuşarak elde edilecek veriler üzerine çalışmak gerekir.

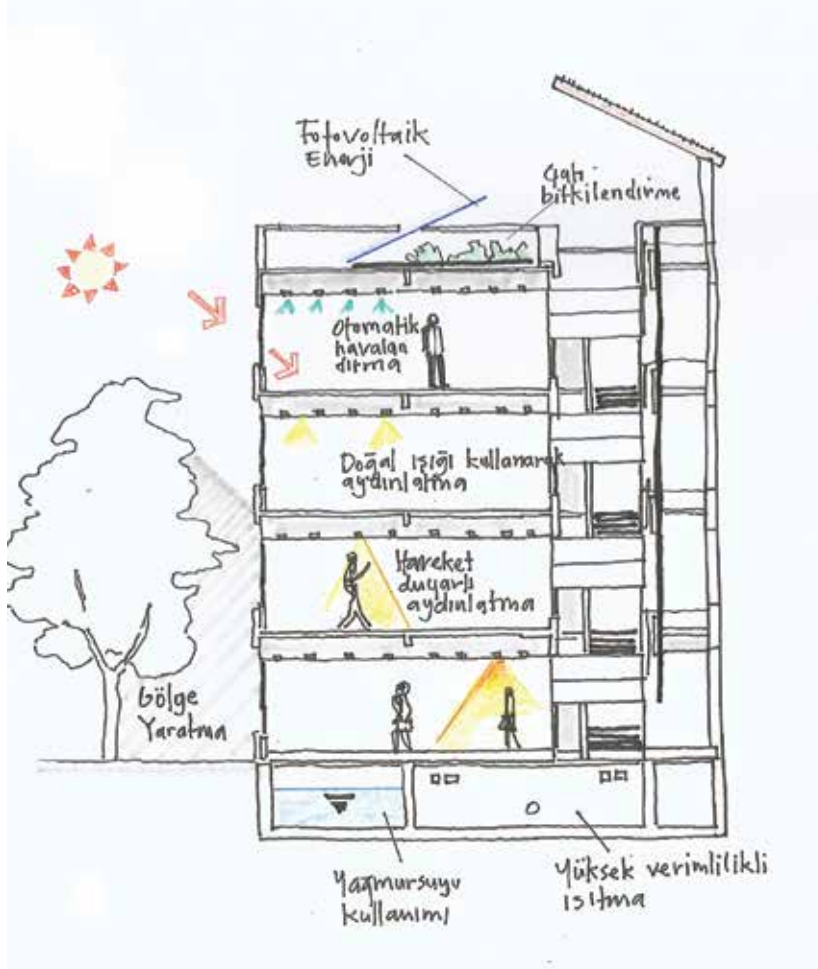
Eski Yapılar ve Kentsel Çevrede Mimari Dil Birliği

Kentsel-yapısal peyzaj, kültürel coğrafi ve mimari anlamda önemli bir miras oluşturur. Bu tip değerler kadınların daha da çok duyarlı olduğu öğelerdir. Bu tür alanları özelliklerini vurgulayacak şekilde korumak ve uygun kamusal kullanımlara ayırmak uygundur. Örneğin tarihi bir ilkokul binası veya bir sanatçının yaşamını sürdürdüğü konut, tarihi bir olayın gerçekleştiği bir kamusal yapı günümüz mahalle kullanımının arasına dahil edilip, hem eğitici anlamda varlığını sürdürmeli hem de yapılaşma dili ve üslubu olarak tasarımcıların, mimarların mahallenin kimliğini oluşturacak bir çevre oluşturmalarında girdi teşkil etmelidir.

Bu noktada, Mimar Cengiz Bektaş'ın İstanbul'un Kuzguncuk semtinde eski İstanbul evlerinden birini kendisine ofis, diğerini çocuk kütüphanesi, bir diğerini de mahallelilerin sohbet edip toplanabileceği bir sosyal konukevi haline getirmesi çok değerli bir örnektir. Bu uygulama, hem mahallenin kimliğinin korunması, hem korunacak ve restore edilecek yapının nasıl olabileceğinin örneklenerek gösterilmesi, hem de mahallenin çehresini değiştirip gündelik hayatını iyileştirmesi, renklendirmesi ve bir ölçüde kültürel ve sosyal katkıda bulunması yönleriyle çok yapıcı bir fikir ve müdahale projesi olarak değerlendirilebilir.

Çevre Dostu, Sürdürülebilir Yapı

Ülkemizde, henüz hiç yaygınlaşmamış olmakla birlikte, enerji kullanımını açısından etkin ve çevre dostu yapılar tasarlamak ve üretmek, tüm kentliler için geleceğe yönelik önemli bir hedef olmalıdır. Hatta gelişmiş bazı ülkelerde yapı üretiminde mümkün olduğunca "yeşil yapı" adı verilen ekolojik ve enerji tasarruflu yapıların inşa edilmesi yapı yönetmeliklerine girmiştir. Bu tür yapılaşma, çoğu zaman ev içi işbölümünde kalıplaşmış geleneksel roller sebebi ile kadınların sorumluluk alanı içerisine dahil edilen tasarrufa yönelik alışkanlıkları üstlenerek kadınların yaşam kalitelerini arttıracaktır. Örneğin, kadınlar kapı ve pencere-lerden içeri sızacak soğuk havaya engel olmak üzere içi kum veya yün dolu yastıklar dikerek pervazlarda kullanırlar veya kullandıkları suları daha farklı işlerde kullanmak üzere geri dönüşüme sokarlar. Hatta, ailede çocukların arkasından odaların elektriğini söndürmeye, soba yanan odanın kapısını kapalı tutmaya özen gösterirler. Bu tür enerji tasarrufuna yönelik çabaların yanısıra, yapının akıllı ve iklim koşullarına uygun malzeme ve tasarım ölçütleri kullanan bir biçimde üretilmesi, kadının toplumsal cinsiyet rolleri sebebi ile üstlendiği çok sayıda farklı duyarlılık ve sorumluluğu azaltacak, zaman ve enerji tasarrufu sağlayacaktır. Bunlar özellikle toplu konutların tasarımında dikkate alınması önemli olan gerekliliklerdir.

Akıllı yapı uygulaması ve sağladığı çevre dostu imkânlar.

Kadın Dostu Yapıda Tasarım Girdileri

Varolan toplumsal koşullarda, geleneksel toplumsal cinsiyet rollerinin bir sonucu olarak, kadının ev içinde en yoğun kullandığı alan mutfak olmaya devam etmektedir. Dolayısıyla mutfakın büyüklüğü, yapı içindeki yönelimi, bina dışındaki çocuk oyun alanını görebilir olması tercih edilecek özelliklerdir. Apartman tipi konutlarda, apartmana ait ortak ışık ve mutfak birimleri önermek ev içi emeğin kadın ve erkek arasında adil

paylaşımını özendirilebilir ve dayanışma ve müşterek üretim ve tüketim anlayışını geliştirebilir. Bu işlikler apartman sakinlerinin ortak üretim yapmalarının mümkün olabileceği küçük bir kentsel tarım bahçesi ile desteklenerek; gerek gıda denetimi ve güvenliği gerekse ekonomik fayda elde etmek açısından da yapıcı bir uygulama imkânı sağlar. Bu sayede, mahallede bulunan yoksul ve/veya evsizlerle dayanışmaya da imkân verecek bir uygulama gerçekleştirilebilir.

Doğru balkon yerleşimleri mahremiyeti de sağlayarak açık havadan yararlanmayı sağlayabilir.

Balkon, konutlarda önemli bir mekânsal elemandır. Kadının hayatında, sosyalleşmesini veya yalnız kalıp dinlenmesini sağlayan önemli bir kullanım alanıdır. Balkonların boyutunun en az bir masa ve iki sandalyenin yerleşebileceği büyüklükte olması gerekir.

Balkonlar aile veya kişiye özel alanlar olarak kullanılabilir. Bu nedenle apartmanda iki ayrı aileye ait balkonların yan yana değil fotoğraflarda görülebileceği gibi ayrı yerleştirilmesi uygundur.

Ülkemizde evli ve çocuklu kadınlar arasında yaygın öğleden sonra gezmeleri, yaz aylarında bahçe ve balkonlarda gerçekleşir. Bu nedenle konutlarda bir masa etrafında oturmaya izin verebilecek boyutlarda,

Apartmanlara veya sitelere ait açık ve kapalı ortak faaliyet alanları oluşturulmalıdır

mutfağa da açılan balkonların yer alması uygundur. Bu balkonlar ailece yemek yemek için kullanılabilceği gibi mutfakta çalışırken bahçede oynayan çocukları izleyebilmek için de kullanılabilir mekânlardır. Balkonların basit bir kare veya dikdörtgen formunda olmaları daha kullanışlı olmalarını sağlar. Balkonların güneşe göre yönlendirilmesi düşünülmeli, aynı zamanda belli bir mahremiyeti sağlamaya yönelik olarak sokağa çok açık olarak yerleştirilmemelidir.

Ayrıca plan ve projelerde blok ve yapılar arasında ortak avluların oluşturulmasına özen gösterilmelidir. Yarı kamusal alanlar olarak tanımlanabilecek avlular kadınların, aile ve çocukların güven içinde kullanabilecekleri mekânlardır. Güneş almasına dikkat edilmesi gereken bu alanlar, ailelerin kullanım biçimi göz önünde bulundurularak yatak odası, oturma odası gibi bazı kullanımların açıldığı alanlar olarak düşünülürse güven hissini daha da fazla hissetmeye olanak verecektir. Konut yapılarında dikkat edilmesi gereken diğer bir konu ise, gün içinde farklı saatlerde daha yoğun kullanılan oda, salon, mutfak, vb. gibi birimlerin sokak veya avlu cephelelerine yönelimlerinin ne şekilde düzenleneceğidir. Bu düzenleme güvenlik ve gün ışığının etkin kullanımı açısından önemli bir değişkendir.

Konut içinde depolama alanı, ütü odası, çamaşır odası, sandık odası, kiler, garaj gibi mekânlar kadınların daha organize çalışmasına ve evin düzeninin daha iyi kurulmasına olanak verir. Ayrıca ev eksenli çalı-

şan veya hobilerini gerçekleştiren kadınlar için çalışma mekânı olabilecek işlik (atölye) benzeri alanların tasarlanması ve ayrılması kadınların üretimlerini kolaylaştıracak ve destekleyecek, kadının sadece kendine ait bir mekânı olması bakımından da sosyal anlamda güç sağlayacaktır. Bu nedenle, bu tür kullanışlı alanların konut içinde yer almasına dikkat edilmelidir.

Apartmanların içinde veya dışında kadınların, çocukların, zaman zaman ailelerin hep beraber bir araya gelebilecekleri, oyun, eğlence sinema odaları bulunması, kadınların gün içinde bu ortak kullanım alanlarını kullanabilmesi kullanışlı ve sosyal aktiviteleri ve iletişimi güçlendirici bir unsurdur. Ortak iş yapmaya, yardımlaşma geleneğinin sürdürülmesine katkıda bulunacaktır.

Konut alanlarında ve mahallelerde kolay, güvenli ve canlı bir kentsel yaşam yaratabilmek için orta yoğunlukta 4-5 katlı yapılardan oluşan sokaklar yaratmak uygundur. Yapılar arasındaki mesafe düşünülmeli, yer yer yaya geçişleri tasarlanmalı ve yaratılmalıdır. Bu tür yan bahçeler ve ara geçişler sosyalleşmek için çardakların, çiçekliklerin, çocuk oyun alanlarının yerleştirilebileceği alanlar olarak veya çamaşırılık olarak kullanılabilir.

Bu yapıların farklı büyüklükte ailelerin kullanabileceği farklı büyüklükte daireler biçiminde tasarlanması ve yapının giriş katlarında karışık kullanımların (konut, dükkân, kreş, berber, çamaşırhane, kafe, spor salonu, çocuk oyun alanları...) yer

alması apartmanın güvenli olmasını sağlar. Bu tür karışık kullanımlar konut biriminin, geleneksel mahalle anlayışı içinde işlemesine yardımcı olacak; apartmanın alt katında yer alan ticari fonksiyonlar/dükkânlar, apartman sakinlerinin her gün gereksinimlerini karşılamak için kullanacakları uğrak yerleri olabilecek ve sosyal dayanışmanın gelişebileceği bir ilişki geliştirilebilecektir. Aynı zamanda gündelik gereksinimleri karşılamaya yönelik olarak da faydalı olacak bu fonksiyon alanları kendiliğinden bir kontrol mekânizması oluşturacak ve güven sağlayacaktır.

Arazinin kısıtlı ve değerinin çok yüksek olması nedeniyle yeni yapılaşmalarda çoğu kez çok katlı yapılaşma kaçınılmaz görülmektedir. Bu tür konut sitelerinde komşuluk ve sosyalleşme olanakları daha zayıf olmakla birlikte, iyi tasarlandığı sürece, altyapı olanakları ve hizmet alanlarının uygun biçimde yerleştirilmesi olumlu bir yaşam standardı sağlayabilir ve kadınların yaşamını kolaylaştırabilir. Bu tür çok katlı site tipi yapılaşmada, konutların ve ortak açık alanların ışık alabilmesi ve karanlık, soğuk mekânlara engel olunabilmesi için, bu yüksek yapıların hareketli bir forma sahip olması, yükselen katların geri çekilmeleri ile tasarlanması uygundur. Böylece daireler, balkonlar, açık ve yeşil alanlar, avlular, yaya yolları doğal ışığı kullanabilir. Yapı formlarındaki hareketlilik kasvetli ve boğucu bir kent/mahalle atmosferini ortadan kaldırmış olur. Yapılar arasındaki mesafe de önemli bir değişkendir. Kat sayıları artıp, bloklar yüksel-

dikçe, zeminde aralarındaki mesafe artmalı, geniş, çeşitli kullanımlara sahip açık alanlar yaratılmalıdır.

Geri dönüşüm için atıkları depolamak, evdeki çok sık kullanılmayan veya ancak belli dönemlerde kullanılan malzemeleri saklamak için bir sandık odası veya depo bulunması gereklidir. Bu mekânlar kadınlar için evi organize ederken ve ev içi yeniden üretim faaliyetlerini yerine getirirken yardımcı mekânlardır. Bu nedenle konutlarda gömme dolap veya depo odası bulunması kadınlar açısından önemlidir.

Apartmanların içinde veya dışında kadınların, çocukların, zaman zaman ailelerin hep beraber bir araya gelebilecekleri, oyun, eğlence, sinema odaları ve ortak iş yapmayı sağlayabilecek atölyelerin bulunması sosyal aktiviteleri, iletişimi ve ortak iş yapma geleneğini güçlendirici bir unsurdur.

Ulaşım / Erişilebilirlik

Katlı otoparklar karanlık olmamalı, balkonlar ve/veya geçirgen katlar biçiminde inşa edilmelidir.

Otoparkların katlarında sıcak ve güven yaratan bir döşeme kullanılması ve güvenlik görevlilerinin nöbet halinde olması önemlidir.

Katlı otoparklarda çıkışa yakın, iyi aydınlatılmış noktaların kadın sürücüler için ayrılması da güvenlik hissini arttırıcı bir önlem olarak düşünülebilir.

Kent içinde konut alanları birbirinden farklılaşır çeşitlendikçe, bu alanlara ve farklı kullanıcılara hizmet edecek ulaşım modelleri de değişir. Örneğin müstakil evlerin bulunduğu bir bölgede araba sahipliği yüksek olacaktır. Bu bölgede otoparkların önemli bir kentsel hizmet olarak üretilmesi gerekirken, daha çok alt gelir grubunun seçtiği yapılaşma toplu taşıma duraklarına yakın olmalıdır. Eşitlikçi kentsel hizmet sunumu, özellikle erişimin her grup için kendi kullandığı araçlar dahilinde en iyi, en kolay ve en güvenli biçimde sağlanmasını gerektirir.

Katlı Otopark Yapıları

Bir yapı olarak çok katlı otopark da inşa etmek gerekebilir. Çoğunlukla, تنها, tekinsiz ve ürkütücü olan bu mekânlar tüm kullanıcıların belli bir rahatsızlık duyarak kullandıkları hizmet alanlarıdır. Özellikle, güvenliğin yeterince sağlanamaması kaygısı kadınların kullanımını daha da zorlaştırmaktadır. Bu nedenle, çok katlı otopark yapılarının mümkün olduğunca hafif malzemeye ve açık (balkonlar biçiminde) tasarlanması veya şeffaf cephelerden oluşması uygundur. Yapı malzemesinin, otoparkın genel kullanım havasını

kırarak şekilde sıcak malzemeler ve renklerden oluşması, güven verici sistemlerin, aynaların, yapı içi alarm ve haberleşme sistemlerinin yer alması, görevlilerden oluşan güvenliğinin olması uygundur. Yine katlı otoparklarda çıkışa yakın, iyi aydınlatılmış noktaların kadın sürücüler için ayrılması da güvenlik hissini artırıcı bir önlem olarak düşünülebilir.

Otoparkların katlarında sıcak ve güvenli yaratan bir döşeme kullanılması ve güvenlik görevlilerinin nöbet halinde olması önemlidir.

Yapılar için sağlanacak otopark hizmetinin en uygunsuz biçimlerinden biri, ülkemizde oldukça yaygın olan apartman önlerinin otopark olarak kullanılmasıdır. Bu uygulama zemin katta oturanlar için son derece rahatsız edici olup, başta engelli ve/veya hareketliliği kısıtlı bireyler olmak üzere tüm kullanıcılar için hem tehlike kaynağı, hem yaya sü-

rekliğini aksatan bir öğe, hem de apartmana ait kısıtlı miktardaki açık alanın kullanılamaz hale gelmesine neden olan bir uygulamadır. Bu tür durumlarda apartman girişi yoldan zorlukla algılanır, apartman kapısından çıkan kişiler ise bir ortak alan ile karşılaşmak yerine iki arabanın oluşturduğu bir koridordan kaldırıma ulaşmak zorunda kalır. Bu durum bebek/pazar arabalı, seyahat çantalı, tekerlekli sandalyeli, yürüteçli bireyler ile kısa boylular ve çocuklar için zorluk ve tehlike oluşturabilir. Çoğunlukla apartman yönetimlerinin kararları ile uygulamaya konulabilen bu çözüm, imar uygulamaları ve yönetmelikler ile kaldırılmalıdır.

Bina önü otopark uygulaması ticari yapıların ve işyerlerinin olduğu yapılarda vitrinlerin görülebilmesi veya dükkanların kapısına erişememek gibi işlevsel olarak da kısıtlılık getir-

mektedir. Bu uygulama kadınlar için daha da zor ve hareketi sınırlayan bir ortam oluşturmaktadır.

Yapılara Erişim

Yapılara erişim çok önemlidir. Özellikle konut yapılarının girişleri mimari açıdan kolay algılanır ve erişimi yüksek olmalıdır. Kapıda güvenlik sistemi olması mutlaka gerekecektir. Yapı ana kapısına merdiven ile ulaşıyorsa erişebilirlik standartlarına uygun düzenlenmiş rampa ve asansörler mutlaka yer almalıdır.

Yapının Kimliği ve Erişim

Adres ile tarif etmenin yanı sıra kendi yapısını belli özelliklerine göre tarif edebilmek gerekir. O nedenle yapıların mimari dili, rengi, önüne dikilen özellikli bir ağaç, yapının adı veya bir heykel ya da çeşme birer nirengi olarak kullanılmalıdır.

Kent Merkezi / Kentsel Hizmetler

İstanbul Kadıköy'de Moda caddesinin iki yakasında uzanan arkadlı nizamda inşa edilmiş apartmanların altında dükkânlar yer alır. Mahalleliler bu arkadlarda kolaylıkla ve trafikten de korunmuş olarak alışveriş yapabilmektedirler

Mahalle merkezinde mahallenin kimliğini ifade edecek bir yapılaşmanın olması istenir. Arzu edilen, ticari amaçlı yapıların içe dönük alışveriş alanları olması yerine, sokak ile bütünleşen ve önünden mutlaka yaya yolu-kaldırımı geçen ve kullanıcının rahatlığı için tasarlanmış bazı sokak mobilyaları ile donatılmış şekilde olmasıdır. Bu sokak mobilyaları arasında öncelikle; bitkilendirme, aydınlatma, dinlenmek üzere oturma elemanları ve banklar, çeşmeler, çöp kutuları, taksi durakları, bilgilendirme panoları sayılabilir. Bu malzemelerin yapının veya kentin genel

fiziksel üslubu ve kimliği ile uyumlu olması beklenir.

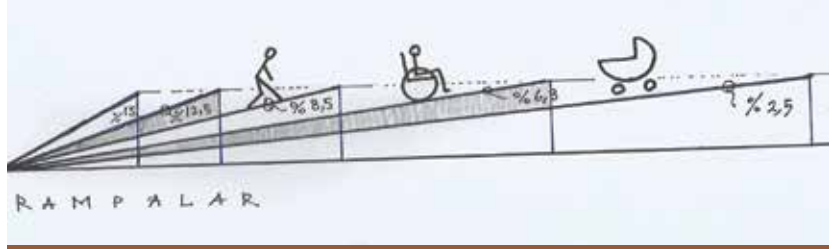
Merkezde yer alan dükkânların hava koşullarına karşı korunaklı bir ortam yaratmak üzere arkadlı¹ yapılardan oluşması çok olumlu bir tipoloji oluşturacaktır. Böylece kadınlar alışverişleri esnasında şemsiye, şapka veya yağmurluklar ile uğraşmaz ve kolay hareket edebilir. Taşıdıkları yükler ve varsa çocukları hava koşullarından daha az etkilenir.

Kültür merkezi, hastane, okul, sağlık ocağı ve diğer servislere yönelik

¹ Sütun ya da ayakların taşıdığı, yanları açık, üstü kapalı kemerli yapı.

Yapıların girişlerine önem verilmelidir. Kapılar yapılı çevrenin değerini artırır.

Rampalar her zaman tekerlekli sandalye, çocuk arabası, bisiklet, paten, yürüteç gibi araçlarla hareket edenlerin güvenliğini ve rahat erişimini sağlayacak biçimde nizami olarak gerçekleştirilmelidir.

kamu yapılarının giriş kapıları büyük ve davetkâr nitelikte olmalıdır. Bu tür girişler yapılı çevrenin kalitesini artırırken, kentlinin ve kadınların güvenli kullanımına imkân sağlar. Büyük ve iyi malzeme ile yapılmış bir kapı insan psikolojisini destekleyecek ve kapıdan geçenlere önemli oldukları duygusu verecektir.

Kamu ve hizmet yapılarının açık alanlarının kentliler tarafından erişilebilir ve kullanılabilir olması gerekir. Güzel düzenlenmiş park niteliğinde avlu ve bahçeler, iş takip eden, hasta refakatçisi olan ya da çocuğunu almak için okul çevresinde bekle-

yen ebeveynlerin güzel ve sakin bir kentsel çevrede olmalarını sağlayacaktır. Tekdüze gündelik yaşamları olan kişilerin sosyalleşmesini sağlayacaktır.

Bu alanlara yerleştirilecek çeşitli konularda farkındalık artırıcı ve eğitsel içerikte bilgilendirme panoları, dijital ekranlar; yerel yönetimlerin veya sivil toplum kuruluşlarının gerçekleştireceği kermes, panayır, konser, gösteri gibi aktiviteler kentin gündelik yaşamını zenginleştirecektir. Özellikle cinsiyet rolleri sebebiyle çok sayıda rutin sorumluluğu üstlenen kadınlar yine bu sayede kentin

canlı ve aktif hayatının içinde yer alma şansı yakalayabilecektir. Bu tip panolarda kadına yönelik şiddetle ilgili başvurulabilecek kurumlar ya da kadınları daha çok etkileyen yaygın hastalıklarla (meme kanseri, rahim ağzı kanseri, HPV, vs.) ilgili düzenli bilgilendirme yapılması da önerilir.

Kamu yapılarında mutlaka çocuk, yaşlı ve engellileri gözetken altyapı ve hizmetlerin yer alması gerekir. Nizami olarak düzenlenmiş merdivenlerin yanında yine nizami olması gereken rampalar, gerekli durumlarda asansörler yer almalıdır.

Açık - Yeşil Alanlar, Parklar

Çocuk oyun alanlarında yer döşeme malzemesi önemsenmelidir. Bu malzemeler ve tüm oyun elemanları yaratıcılığı da teşvik edecek biçimde seçilmelidir.

Yapılarda yer alan açıklıklar, ön, arka ve yan bahçeler, teraslar, balkonlar, çatı bahçeleri olarak kullanılmaktadır. Bu açıklıkların mekânsal kalitesi, kamu yapıları veya konutlarda kadının yaşamının kalitesini de etkiler. Açıklıklar, büyüklüğü, sunduğu kullanım biçimi ve kullanılabilirlik açısından farklılık gösterir. Kadın dostu tasarlanmış olmaları kadının yoğun kullandığı mekânlar haline gelmelerini sağlar.

Bahçeler gerek kamu yapılarında, gerekse konutlarda tasarımı önemli mekânsal öğelerdir. Yapılarla bu yeşil alanların bağlantısı kurulmalıdır.

Müstakil konutlarda, yerel bitkilere önem verilmesi ve kadınların bazı günlük sebzelerini yetiştirmeleri çok yaygındır. Bahçelerde estetik olmakla beraber, su tüketiminin çok olması dolayısıyla çim kullanımı çok uygun değildir. Ayrıca sulama işi de genelde yine kadın tarafından üstlenildiği için çim yüzeyleri sınırlı tutmak daha uygundur. Bahçelerde hem meyveleri yenen hem de çocuklar için eğlenceli, heyecan verici ve öğretici olan meyve ağaçları ve gül, hanımeli, aslanagözü gibi çiçekler çok sevilen ve tercih edilen bitkilerdir. Bu bitkiler az su ve ilgi ile çok doğal ve güzel görüntü üretir. Bu nedenle yapı ve sürdürülebilir yapı üretiminin bir konusu olarak "çim" yüzeyler konusunu da sorgulamak uygun olacaktır.

Peyzaj mimarlığı disiplini içinde en önemli ilkelere biri coğrafya ve iklim koşullarını değerlendiren bitki kullanımıdır. Bu ilkeyi değerlendiren uygulamalar yapılması gerek konut alanları gerekse tüm kamusal kullanımlar için gözetilmelidir.

Çim kullanımı daha çok kamusal yapıların veya spor ve oyun alanlarının açık alan doğal zemin malzemesi olarak kullanışlı ve yararlıdır. Oyun alanlarında yumuşak ve güvenli olması hem de görsel etkisi ile çok etkin bir malzeme olarak kullanılması önerilebilir. Bu tür kullanımlar da ebeveynlerin çocuklarını korkusuzca oyun alanına bırakmalarına olanak tanıyacaktır.

Oyun alanları; parklarımızda, okul bahçelerinde kız çocuklarının talebine uygun oyun alanları çok az sayıdadır, hatta yoktur. Bu önemli bir eksikliklerdir. Parklarda ve oyun alanlarında kız çocuğunun bedensel ve bireysel güven gelişimi için uygun alanları sunmak gerekir. Bu hem toplumsal cinsiyet eşitliği açısından hem de kadınların fiziksel ve ruh sağlığı için önemli bir kentsel hizmet konusudur. Spor alanları ve faaliyetleri için de aynı biçimde kız çocuklarının ve kadınların tercih edeceği spor yapıları eksiktir. Parklar içinde veya ayrı yapılar halinde bu tip spor aletlerinin kullanıma sunulması gerekir.

Oyun alanlarının esnek, çeşitli kullanımlar için dönüştürülebilir ve etkileşimli olmasına dikkat edilmelidir.

Oyun alanlarında her iki cinsiyetten çocuklar için eşit büyüklükte bölümler ayrılmalı, oyun ve oyuncağın çekiciliği sağlanmalı ve bu oyun alanlarında materyal seçimi ve boyut belirlemesi, kullanılan malzemenin ağırlık hesabı kız çocuklarının yapılarına uygun ve vücut ölçüleri ve zevkleri göz önünde bulundurularak yapılmalıdır.

Kız çocukları için açık oyun alanı yaparken birkaç temel konuya dikkat etmek gerekecektir:

-Tüm çocukların ortak kullanabileceği mekânlar önermek. Bunun yanı sıra istendiğinde farklılaşmış arkadaş gruplarının benimseyip kullanabilecekleri, farklı mekânsal özellikleri olan korunaklı, içe dönük mekânları da tasarlamak,

-Oyun alanlarında yaş grubu farklılaşması yapmak,

-Mekânsal ve toplumsal açıdan tek işlev ve tek cinsiyete hizmet eden mekânsal düzenlemelerden (Örn: geniş bir alanı sadece futbol sahası için değerlendirmek) kaçınmak. Bunun yerine açık oyun alanlarının esnek ve çeşitli kullanımlar için dönüştürülebilir ve etkileşimli olmasına özen göstermek.

PENCERE

Pencerelerin iklime göre şekillenmesi ve boyutlanması tasarruf sağlar. Bu nedenle iklim pencere boyutu ilişkisi önemli mimari bir konudur. Toplumumuzda günün önemli bir kısmını evde geçiren, ücretli bir işte çalışmayan, gerek evli ve çocuklu gerek yaşlı gerekse yalnız yaşayan kadınların özellikle kış aylarında çevre ile iletişiminin sağlanması ruh sağlığı ve neşesi açısından önemlidir. İklim koşulları dolayısıyla geniş

yapılamayan pencere açıklığı yerine doğru yönelimli ve manzarayı değerlendiren, yönlendirme iyi analiz edilmiş açıklıklar tasarlanmalıdır. Kadınlar bu alanları hava almak üzere kullanacaktır.

ÇATI

Yapıları ısı yalıtımının yanı sıra güneş enerjisini kullanan sistemler ile tasarlamak ve donatmak kadınların gerek kamu yapıları içinde gerek konut içinde yaşam kalitelerini yükselten bir olanaktır.

Kendisi ve çevresi için sürekli hijyene dikkat etmek zorunda olan kadınlar çok fazla su tüketir. Güneş enerjisi sayesinde istediği anda sıcak ve soğuk suya erişebilmek yaşam kalitesini olumlu yönde etkileyecektir.

Kamusal Alanlar / Ortak Kullanım Alanları

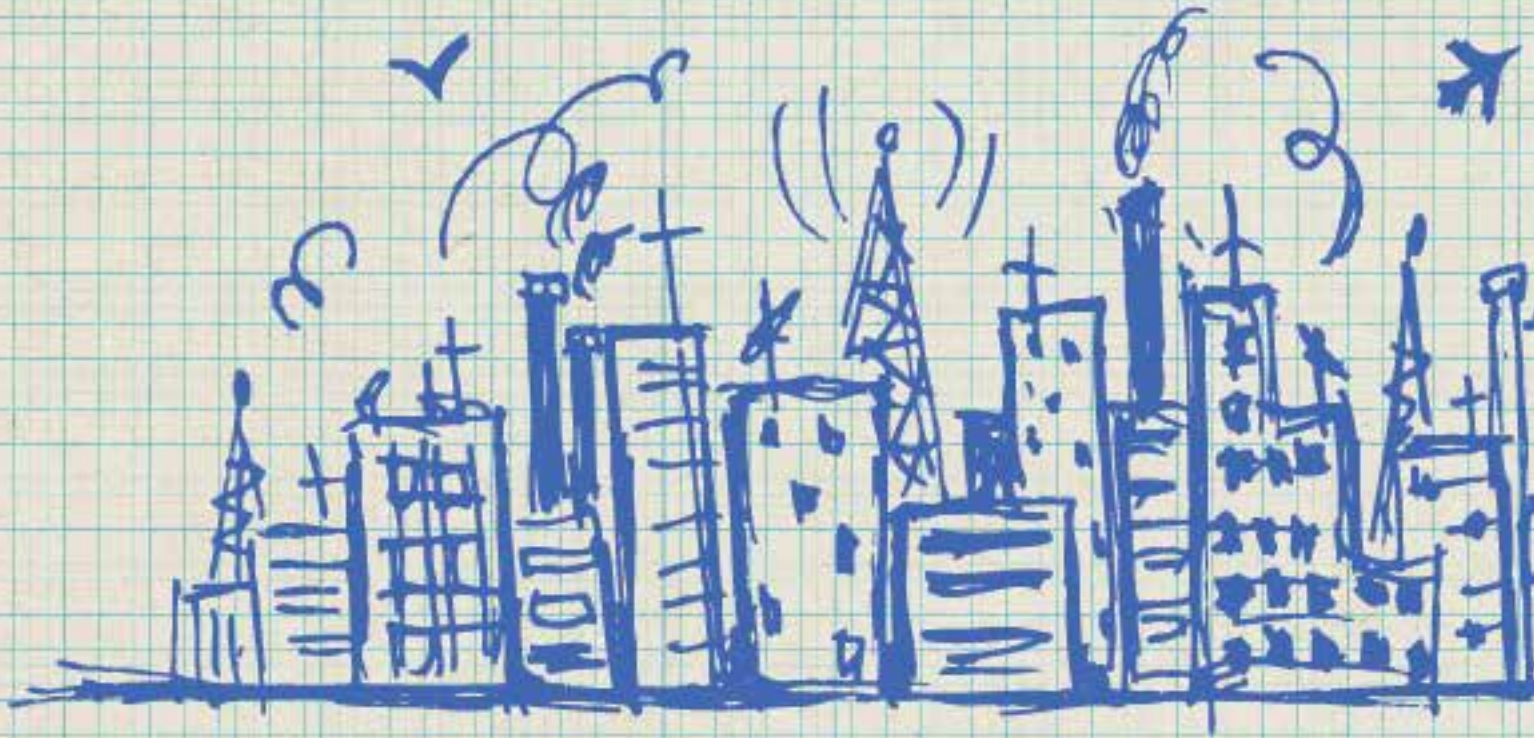
Topkapı Sarayı'nın aydınlatması olumlu ve iyi örnekler arasında gösterilebilir.

Ortak Kullanılan Yapılarda Güvenlik

Ortak kullanılan yapılar doğru aydınlatılmalıdır. Aydınlatma kullanım ve amaca göre farklı olmalıdır. Örneğin, tarihi bir yapının aydınlatılması estetik kaygılar ve yapının güvenliği açısından önemlidir.

Kamusal yapılarda ortak kullanım alanlarının aydınlatması, kentlilerin, özellikle kadınların güvenliğini sağlamak açısından önem taşır. Günümüzde kent aydınlatması ve mekân ışıklandırması önemli bir uzmanlık alanı haline gelmiştir. Aydınlatma, mekânlarda gerek güvenlik ve erişim kolaylığı gerekse estetik açıdan gereksinim ve kullanım biçimi değerlendirilerek gerçekleştirilmelidir. Farklı aydınlatma biçimlerinin farklı

amaç ve ihtiyaçlara cevap verebileceği teknik bilgisi göz önünde bulundurularak, seçim gerçekleştirilmelidir. Aydınlatmada gerekli ve yeterli miktarda aydınlatma elemanı ve gücü önerilmelidir. Mekânların hangi yükseklikten aydınlatılması gerektiği ve elemanların yerleştirilecekleri noktaların yer seçimi önemsenmeli ve projelendirilmelidir. Yerden aydınlatma, kısa boylu aydınlatmalar, sokak lambası biçiminde yukardan aydınlatma, spot, şerit aydınlatma, kullanım amaçları düşünülerek tasarlanmalıdır. Böylelikle kamusal alanların (cadde ve sokaklar, geçitler, pasajlar, parklar, meydanlar vs.) özellikle kadınlar tarafından, güneş doğmadan önce, akşam ve gece saatlerinde güvenli ve rahat kullanımını sağlayabilmek mümkün olacaktır.

www.kadindostukentler.org

